

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filozofie

Diplomová práce

Zámek Kácov

Autor: Jan Závěta

Vedoucí DP: Doc. PhDr. Jan Županič, Ph.D.

Rok: 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně pod vedením Doc. PhDr. Jana Županiče, Ph.D., a výhradně s použitím literárních a odborných zdrojů uvedených v použité literatuře.

V Praze dne 6. června 2011

.....
Jan Závěta

Poděkování

Za odbornou pomoc, rady a vedení při realizaci této diplomové práce děkuji
Doc. PhDr. Janu Županičovi, Ph.D.

Dále děkuji za poskytnutí odborných informací bývalému kronikáři obce
Kácov panu Jaroslavu Křenovi a projektantu Vilému Šešulkovi.

Abstrakt

Diplomová práce „Zámek Kácov“ autora Jana Závěty pojednává o založení, vývoji a přestavbách kácovských tvrzí a později zámecké budovy do současnosti.

Hlavní část práce se týká historického vývoje kácovského zámku a jeho velké barokní přestavby za kněžny Toskánské. Autor samostatně popisuje stavebně historický průzkum zámku a dokládá jej bohatou fotodokumentací. V dalších kapitolách je uvedena architektura náměstí, fary a kostela Panny Marie. Podrobně je popsáno barokní sousoší Čtrnácti svatých pomocníků, které bylo vystavěno rovněž za zmiňované kněžny Toskánské.

Autor se věnuje vývoji obce v první polovině 20. století, kdy obec zažila druhý zlatý věk po době kněžny Toskánské. Do obce přijíždělo každoročně tisíce letních hostů. Život obce byl velmi bohatý, což dokládá na činnosti Sokola, okrašlovacího, divadelního a dalších spolků.

V posledních kapitolách se autor zabývá vývojem obce do současnosti. Upozorňuje na potřebnou avšak finančně náročnou opravu kácovského barokního zámku.

Abstract

The graduation theses „Kacov Castle“ by Jan Závěta deals with the foundation, development and reconstruction of Kacov strongholds and later of the mansion up to the present.

The main part of the thesis is related to historical development of the Kacov Castle and its extensive Baroque reconstruction during the reign of Toscan Princess. The author separately depicts the constructional-historical exploration of the castle and corroborates it with a copious photodocumentation. The architecture of the square, vicarage and the Church of Virgin Mary is brought in in other chapters. The Baroque sculptural group of The Fourteen Saint Servants, which was made under the previously mentioned Toscan Princess as well, is described in the same way.

The author pursues the development of the community during the first half of the 20th century, when the village experienced the second golden age after the period of the Toscan Princess. Every year the community was visited by thousands of summer guests. The life there was very abundant, which he furnishes with „Sokol“, decorative, theatral and other institutions' activities.

In the last chapters the author occupies himself with the development of the village up to the present. He highlights so much needed, albeit fiscally challenging reconstruction of the Kacov Baroque Castle.

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Urbanistický vývoj Kácova.....	9
3. Kácovské tvrze a zámek do roku 1918.....	15
3.1. Zámek a správa velkostatku v letech 1918 – 1945.....	24
3.2. Stavebně historický průzkum zámku	28
3.3. Marie Toskánská, stavitelka barokní podoby zámku	41
3.3.1. Toskánská architektura.....	44
4. Kácovské náměstí.....	46
4.1. Fara a kostel Panny Marie	53
4.2. Sloup Čtrnácti pomocníků.....	55
5. Dějiny obce v letech 1918 – 1945.....	63
5.1. Obecní samospráva a volby.....	84
5.2. Školství.....	88
5.3. Sokol.....	91
5.4. Turistický ruch	93
5.5. Okrášlovací spolek	96
5.6. Další spolky.....	98
6. Kácov 20. století očima pamětníků	101
6.1. Vývoj zámku ve 20. století očima pamětníků	105
7. Ostatní	107
8. Závěr.....	114
9. Slovník pojmů	116
10. Prameny a literatura	118
11. Přílohy	120

1. Úvod

Ve své diplomové práci jsem se věnoval obci Kácov a místnímu zámku. Dané téma nebylo nikdy předtím zpracováno. Vybral jsem si ho proto, že se v této obci narodil můj děda, jeho předkové a své dětství zde prožil i můj otec. Uvedenou práci jsem chtěl poukázat na to, že se dodnes nacházejí v České republice malé obce, které se nyní zdají být bezvýznamné, ale ve skutečnosti mají bohatou a zajímavou historii.

Získat a prostudovat dostupnou literaturu k tomuto tématu bylo dosti náročné. O Kácovu bylo vydáno velmi málo knih. Při zpracování diplomové práce mi pomohly především archiválie a místní pamětní knihy. V kapitole o kácovském náměstí a stavebně historického popisu zámku jsem nevycházel pouze z již vydaných zdrojů, ale postupoval jsem i vlastním průzkumem a pozorováním.

Při shromažďování potřebných materiálů mi několik let pomáhali místní rodáci, kterým patří poděkování za možnost podívat se do dnes nepřístupných částí kácovského zámku či kostela.

Největší část mé práce je věnována vývoji zámku, který byl sídlem mnoha významných rodů. Nejvýznamnějším vlastníkem kácovského zámku byla velkovévodkyně Marie Toskánská. Ta vybuodovala ze zdejšího sídla honosný barokní zámek. Bohužel, potom následovalo období, kdy se do zámku přestalo investovat a pouze se využíval k hospodářským a bytovým účelům. Tato situace trvá do dnešní doby. Zámek je v současnosti ve velmi špatném stavu a potřeboval by projít velkou stavební úpravou, na kterou však zatím nejsou finanční prostředky. V posledních letech je v držení obce, ta ale nemá ve svém rozpočtu tolik financí, aby mohla začít s opravami. Přesto jsou dodnes na stavbě zámku patrné pozůstatky skvostného barokního sídla 18. století.

V dalších částech popisují současný stav kácovského náměstí s místními domy, kostelem Panny Marie a barokním sousoším Čtrnácti svatých pomocníků, které bylo v nedávné době opravené a je ozdobou náměstí.

Velká část diplomové práce je také věnována popisu obce v první polovině 20. století. Bylo to období největšího rozkvětu městečka po příznivé době kněžny Marie Toskánské. Kácov se stal sídlem tisíců letních návštěvníků, kteří přinášeli do rozpočtu obce velké finanční prostředky.

V Kácově působila řada spolků a život obce byl velmi rušný, což bohužel dnes již neplatí. V první polovině 20. století život v Kácově obohacoval jak Sokol, tak i divadelní a sportovní spolky. Období prosperity obce skončilo po roce 1939, kdy přijíždělo stále méně letních hostů. Místní obyvatelé si museli hledat jiný zdroj obživy a za prací začali dojíždět do Zruče nad Sázavou, kde byla továrna na výrobu obuvi nebo do Vlašimi do zbrojařské továrny.

Malé obce jako je Kácov jsou mnohdy historicky nedocenené, mají však svůj dlouhý a zajímavý vývoj. Tato diplomová práce je příspěvkem k jeho poznání. Lze si jen přát, aby se Kácov dočkal tolik očekávané rekonstrukce zámku a stal se znovu turisticky vyhledávaným místem.

2. Urbanistický vývoj Kácova

Obec Kácov se nalézá v Čechách ve Vlašimské pahorkatině. Ve výšce 332 m n.m., od Uhlířských Janovic je vzdálená 11 km jižním směrem a 12 km severovýchodně od Vlašimi.¹

Obec Kácov se rozkládá na nevysoké terase nad levým břehem řeky Sázavy, která zde vytváří oblouk. Plocha uvnitř tohoto oblouku mírně postupuje k západu, druhá strana oblouku tvoří vysoký a strmý sráz. Na jižní straně Kácova ústí do Sázavy údolí Čestínského potoka, který tvoří spojnici z obce směrem k Čestínu a na Zbraslavicko. „*Za řekou severozápadně od městečka (v Kozinci a Zámosti) se od severu připojuje další údolí od Chobotského mlýna.*“² Základem je údolí Losinského potoka, na něj se napojují potoky Vlkovický a Zbizubský odvodňující území jižně od Uhlířských Janovic. Kácov je z hlediska ústí potoků spádovým místem.³

První doklady o Kácově jsou spojené s farním kostelem Panny Marie a datují se k roku 1352. Je možné, že již v té době byl Kácov městečkem, tato skutečnost ale byla doložena až rokem 1391. Střediskem středně velkého statku byl zdejší hrádek, který se nenacházel přímo v městečku, ale byl situován na skále „*nad levým břehem řeky 1,5 km jihozápadně od Kácova.*“⁴ Jeho existence je doložená v roce 1412, poté zpustl a později byl postaven hrad nový, který byl vybudován určitě ještě ve 2. polovině 15. století.

Kácov je typickým lokačním městečkem, jehož základ tvoří velké obdélníkové náměstí. Západní, severní, ale i východní uliční čára náměstí se váže na další cesty sbíhající se do koutů náměstí. Jižní cesta se podle některých názorů otevírala směrem k řece Sázavě. V roce 1475 byl na této cestě postaven pivovar, který existuje dodnes, ale v již pozměněné, přestavěné podobě.⁵

Pokud se podíváme do dalších míst Kácova, je zajímavé se zaměřit na pravidelný obdélníkový prostor severně od kostela, kde až později vyrostla drobná zástavba. Severní stranu tohoto náměstíčka tvoří čtyři usedlosti, které se vážou na

¹ Kuča, K. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku. 2. díl. H-Kole.* Praha: Libri, 1997, s. 752.

² Tamtéž, s. 753.

³ Tamtéž, s. 753-4.

⁴ Tamtéž, s. 754.

⁵ Tamtéž, s. 754.

starou parcelaci v podstatě záhumenicové plužiny. Jedná se tedy o půdu rozdělenou do dlouhých pásů napříč katastrálním územím.⁶

Kostel je poměrně dosti vzdálen od centrálního náměstí. V jižní části náměstí můžeme nalézt řadu zahrad, což vede k otázkám ohledně původní velikosti tohoto centra města. Nejzajímavější je ale výklad půdorysu areálu zdejšího zámku, který navazuje na novou kácovskou tvrz. K zámku na západní straně přiléhá areál dvora. Vyplňuje území mezi kostelem a řekou, jeho areál je rozložen na téměř celé západní straně dnešní podoby náměstí. Tvrz původně stála na místě nynějšího zámku a tvořila samostatný opevněný celek a při ní také existoval hospodářský dvůr.⁷

Tímto se dostáváme k otázkám ohledně rozlohy původní tvrze, jejíž stavba musela významně zasáhnout do struktury obce. Podoba půdorysu náměstí před vznikem tvrze nám bohužel není známa. Někteří autoři se kloní ke třem možným variantám. První z nich pojednává o tom, že náměstí mělo naprosto jiný tvar než později. Mohlo se jednat o ulicové zákoutí od západu k východu, kde by v rámci námi sledované plochy ležel i kostel. Další možnou teorií je existence obdélníkového náměstí, kde by západní hranice ležely na místě pozdějšího dvora. Kostel by mohl být situován do severozápadní části náměstí. Obě tyto teorie by při vzniku tvrze znamenaly vlastně zánik celé jižní strany náměstí. Druhá možnost vychází z představy, že náměstí existovalo ve svém pozdějším rozsahu a vznik tvrze přinesl zánik měšťanských domů, které se mohly nacházet na západní straně náměstí. V tomto pojednání se počítá s tím, že náměstí bylo více zastavěno směrem do své severní strany. Třetí varianta se kloní k názoru, že nynější podoba náměstí byla dána v důsledku vzniku tvrze. Pokud by tvrz byla založena v pohusitské době, tak by to znamenalo naprostou proměnu staršího půdorysu nynějšího Kácova, ze které by byl zachován pouze kostel a okolní ulice. Pokud by byla tvrz založena již v době před husitskou revolucí, jednalo by se o „*novou městskou lokaci*“, která reagovala na starší vesnické osídlení. Otázkou je také doba vzniku a důvod stavby náměstíčka severně od kostela.⁸

⁶ Kuča, K. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku. 2. díl. H-Kole*. Praha: Libri, 1997, s. 754.

⁷ Tamtéž, s. 754.

⁸ Tamtéž, s. 754.

S půdorysem Kácova, který byl zachycen stabilním katastrem roku 1838, můžeme bezpečně počítat až počátkem 70. let 15. století, tedy v době, kdy již existoval pivovar i tvrz. Ale i zde je možné, že náměstí bylo situované hlavně do severní části. Městečko v další době zůstávalo malé a před třicetiletou válkou čítalo jen 41 domů. Během těchto válek zde zaniklo na deset usedlostí, týkalo se to těch největších hospodářství. Tento hospodářský úpadek nebyl plně nahrazen ani na počátku 18. století. Zlom v další zástavbě nastal až v polovině 18. století, kdy začalo přibývat stavení a to podél severní a západní cesty, hlavně na protějším břehu Sázavy, kde se začal rozrůstat velký mlýn. V letech 1726 – 1733 došlo k vybudování velkého barokního zámku, s čímž souvisela proměna celého areálu. Velice zajímavou se stala také nově vybudovaná skrytá chodba mezi zámkem a kostelem.⁹

Stagnaci dalšího územního a stavebního vývoje obce přerušil počátek 20. století, konkrétně roky 1901 – 1903, kdy se začala stavět železnice. Tento rozvoj znamenal zdvojnásobení počtu zdejších domů. Severně od městečka byla vybudovaná nová vilová zástavba, která se nacházela kolem silnice z náměstí k nádraží směrem za řekou až k silnici vedoucí na Uhlířské Janovice. Nové ulice nebyly rovnoběžné se silnicí, protože se vázaly na směr vrstevnic, tedy celé parcelové zástavby. Při hlavní silnici na nové okrajové části městečka byla později postavena i nová škola. Velmi důležitou se také stala stavba mostu před řeku Sázavu východním směrem od náměstí, ke kterému byla vybudovaná nová silnice. Neznamenalo to ale žádný velký zásah do celistvosti náměstí, protože podobná úzká cestička zde existovala již od minulosti. Nový most propojil železniční zastávku za řekou a celý pravý břeh směrem ke Zruči nad Sázavou a dále směrem na Zbraslavicko. Rozvoj městečka Kácov vycházel později hlavně z potřeb zdejšího pivovaru a továrny na zpracování lnu na Malé Straně městečka.¹⁰

Ve 2. polovině 20. století další rozvoj Kácova stagnoval. Přibývalo jen málo domů a půdorys městečka nebyl narušen. Doprava ve směru od Kolína na Vlašim byla svedena novou přípojkou od Zámostí a Kozince, což byl také jeden z důvodů

⁹ Kuča, K. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku. 2. díl. H-Kole* Praha: Libri, 1997, s. 754.

¹⁰ Tamtéž, s. 755.

pozastavení rozvoje Kácova. Dodnes je největší památkou zdejší obce hlavně areál zámku, pivovar a kostel.¹¹

Antonín Profous píše ve své knize o Kácovu jako o městyse ve velkém ohybu řeky Sázavy jedenáct kilometrů jihozápadně od Uhlířských Janovic. Vývoj názvu se datuje od let 1352 – 1405, kdy zde platilo pojmenování Kaczow. Z roku 1415 je dochován zápis o Benessiovi de Kaczowa. Roku 1615 se zdejší pán Čejka píše z Olbramovic a na Kácově. V původním zápisu Berní ruly je k roku 1654 uveden název městečko Kaczow. Roku 1787 je dochován doklad o názvu Kaczow ob der Sazawa, Kaczow nad Sazawau.¹²

Od roku 1802 se ve spojení s dnešním Kácovem uvádí také slovo Markt, Katzow, tedy městečko s trhy. Potvrzením předešlého je i záznam z roku 1838, který hovoří o Markt Katzow. Roku 1843 se můžeme dočíst o názvu Katzow, Unterthäniger Markt. Dnešní název Kácov se v písemnostech poprvé objevuje až v roce 1854. V roce 1921 se opět o Kácovu píše jako o městečku. V letech 1939 – 1945 je název Katzow/Kácov, toto označení je spjaté s děním, které proběhlo v rámci Protektorátu Čechy a Morava. Po roce 1945 se název obce z dvojjazyčného označení mění zpět na dnešní Kácov.¹³

V další části své diplomové práce jsem se zaměřil na územněsprávní příslušnost. V roce 1654 se panství Kácov objevuje pod působností Čáslavského kraje. Roku 1850 pod obcí Uhlířské Janovice. Pod okresem Kutná Hora byla příslušnost poprvé roku 1868, poté bylo toto stvrzeno ještě roku 1949 a 1960, tedy v letech, kdy se měnilo vnitřní územní rozčlenění našich zemí.¹⁴

Velice zajímavé je také sledovat v Kácově postupné rozrůstání počtu domů. V roce 1654 se píše o 41 staveních. Roku 1757 o 36 domech, 1787 se pojednává o 95 domech. Sommer uvádí, že v obci roku 1843 bylo na 108 domů. V roce 1869 zde bylo podle záznamů 110 domů. Na počátku 20. století, konkrétně v roce 1921 bylo zaznamenáno v Kácově 126 domů. V roce 1930 zde byla napočítána 193

¹¹ Kuča, K. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku. 2. díl. H-Kole* Praha: Libri, 1997, s. 755.

¹² Profous, A. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik původní význam a změny*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1949, s. 175.

¹³ Kuča, K. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku. 2. díl. H-Kole..* Praha: Libri, 1997, s. 752.

¹⁴ Tamtéž, s. 752.

stavení a roku 1950 230 obydlí. Na počátku 90. let minulého století, roku 1991 zde bylo 248 domů, ale z tohoto počtu jen 203 domů bylo trvale obýváno.¹⁵

Sledoval jsem záznamy o vývoji počtu obyvatel v obci Kácov. Sommer zaznamenal, že zde roku 1843 žilo 675 obyvatel. V roce 1869 zde bylo napočítáno 807 obyvatel. V první polovině 20. století, roku 1921 byl počet obyvatel v obci 793 a roku 1930 bylo při sčítání uvedeno číslo obyvatel 929. Po druhé světové válce, roku 1950 se uvádí, že v Kácově žilo 849 lidí. Na počátku 90. let, roku 1991 při sčítání obyvatel, zde bylo zaznamenáno 770 obyvatel. Toto číslo mnohé vypovídá o aktuální situaci v obci, nezaměstnanosti a poměrně náročné geografické poloze. Obec leží 50 km od Prahy a další velké město Vlašim s pracovními možnostmi je vzdáleno od Kácova 15 km.¹⁶

Nesmírně zajímavý je také pohled na privilegia, která byla obci během staletí přiznána. V letech 1555 – 1623 městečko získalo znak připomínající erb Čejků z Olbramovic. Leopold I. udělil Kácovu roku 1664 dva výroční trhy a dva trhy na dobytek. Do roku 1765 mělo městečko privilegium hrdelního soudu IV. třídy, konkrétně se jednalo o lokalitu Na stínadlech, západně od tehdejšího městečka. Josef II. udělil roku 1786 výsady tržní.¹⁷

Další záznam o Kácovu bychom našli v Berní rule. Berně je staročeský výraz pro daň. Je to první úplný soupis daňových povinností v Českém království z roku 1654. Obsahuje seznamy osob, které byly povinny platit daň. Je zpracována podle jednotlivých krajů.

V Berní rule se již hovoří o městečku Kácov, které bylo součástí panství pana Viléma Popela z Lobkovic. Jsou zde uvedeni jednotliví hospodáři a soupis jejich majetku, tedy počet polí, v berní rule staročesky zapsáno jako role. Dále kolik hektarů jednotliví lidé sejí na zimu a na jaře, kolik mají koňů či volů a také seznam dobytka (krav, jalovic, ovcí a prasat). Již z tohoto výpisu je patrné, že Berní rula nám dává velmi podrobný popis zdejšího hospodářství ve 2. polovině 17. století. Největším zdejším hospodářem byl Matěj Heroldt. V rule je zápis o tom, že měl 40 polí, po dvou koních a volech, čtyři krávy, sedm jalovic, šestnáct ovcí a pět prasat.¹⁸

¹⁵ Kuča, K. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku. 2. díl. H-Kole* Praha: Libri, 1997, s. 752.

¹⁶ Tamtéž, s. 752.

¹⁷ Tamtéž, s. 752.

¹⁸ Beneš, F. *Berní rula 10. Kraj Čáslavský I.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1953, s. 155.

Je zde také záznam, že v Kácově se nacházel zámek, panský dvůr a farní kostel Narození p. Marie, toho času bez fary a faráře. Přisluhoval zde nejprve farář z Divišova. V době sepisování Berní ruly zde působil farář ze Zruče nad Sázavou. Když člověk prochází tímto soupisem dále, tak poznává, že zde nejsou sepsány jen zemědělci v moderním slova smyslu, ale je zde soupis i ostatních lidí, kteří v obci žili a byli třeba i bez hospodářského majetku. Je to tedy unikátní soupis nejen majetku, ale lidí a jejich profesí v 17. století. Pro člověka, který žije v 21. století jsou zde zaznamenané již téměř zapomenuté profese, jako byl tkadlec, koželuh (člověk, který zpracovává kůže zvířat), bednář, kožešník.¹⁹

Ke kácovskému panství Viléma Popela z Lobkovic náleželo celkově jedno městečko, Kácov a poté dalších 20 vesnic. Mezi ty největší patřili Psáře, Jiřice a Koblásko. Bylo zde 207 všech hospodářů a 76 dalších obyvatel. V ruli je také poznámka o soudních okresech, pod které zdejší panství spadalo. Byly to Uhlířské Janovice a Vlašim.²⁰

¹⁹ Beneš, F. *Berní rula 10. Kraj Čáslavský I.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1953, s. 156.

²⁰ Doskočil, K. *Berní rula 2. Souhrnný index obcí, osad a samot k berní ruli.* Praha: Pedagogické nakladatelství, 1953, s. 168.

3. Kácovské tvrze a zámek do roku 1918

První sídlo držitelů městečka se nacházelo na místě, které se jmenovalo Starý Hrad nebo Hrádek, „*mezi Zliví, uprostřed Soušice a Kácova*“ na strmém a skalnatém břehu Sázavy. Zakladatelé tvrze si vybrali místo pro založení velice vhodně, jednalo se o část břehu, kde skála strmě padala k řece. Tvrz byla oddělena od ostatní výšiny hlubokým příkopem, jehož boční strany připomínaly stěny. Nynější tvar hradiště se skládá z nižší části, kde kdysi býval dvůr a z vyšší části, kde bývalo věžovité stavení. Na tomto místě je nyní jen vysoký pahrbek. Z tehdejší slávy hradiště do dnešní doby již nic nezůstalo, pouze v jihozápadním cípu zbyla část hodně poničené hradby. Kdysi sem vedla i vozová cesta, kterou jistě jezdívali kácovští páni.²¹

Tomáš Durdík ve své knize o českých hradech uvádí, že první zmínka o Kácově pochází z roku 1352, kdy je obec zmiňována i s farním kostelem. V dalších letech zde byli páni z Kácova.²²

Do 14. století nemáme o Kácovu žádné písemné doklady. Jisté je to, že byl sídlem Černčických z Kácova. Ti byli stejného původu a erbu jako páni z Talberka, ale i jiných, kteří „*na štítě dvě lekna nosili*.“²³ Prvním pánem tohoto rodu se stal roku 1365 pan Ješek, který byl v letech 1355 – 1371 pánem na Černčicích. Jeho syn Vítek se stal kanovníkem na Vyšehradě.²⁴

Dalším držitelem panství se stal Jindřich. Ten zemřel před rokem 1392 a zanechal po sobě dva nezletilé syny Jindřicha a Beneše. Jejich poručníky se postupně stali Jan ze Skalice a roku 1402 Mikuláš Vrbík z Tismic. Okolo roku 1408 oba bratři dospěli a jejich jména jsou až do roku 1417 spojena s patronstvím zdejšího kostela. Osud bratrů se rozdělil již roku 1412. „*Beneš vzal horní polovici tvrze a dvoru, dolní polovici městečka a část vsí Zlivě a Zderadin*.“²⁵ Druhý bratr Jindřich dostal druhou polovinu panství. Z dochovaných záznamů není zřejmé, zda se na počátku 15. století v tomto případě jednalo o tvrz za městem nebo ve městě.

²¹ Sedláček, A. *Hrady, zámky a tvrze království českého. XII. díl*. Praha: Argo, 1997, s. 223.

²² Durdík, T. *Encyklopedie českých hradů*. Praha: Libri, 1995, s. 234.

²³ Sedláček, A. *Hrady, zámky a tvrze království českého. XII. díl*. Praha: Argo, 1997, s. 223.

²⁴ Tamtéž, s. 223.

²⁵ Tamtéž, s. 223.

Podle Fialy nelze ani vyloučit možnost, že ve 14. a 15. století, kdy byl zdejší majetek rozdělen mezi několik majitelů, zde po nějakou dobu existovaly dvě tvrze. Jedna v místech dnešního zámku a druhá jihozápadně od Kácova.²⁶

První písemná zmínka o existenci zdejší tvrze pochází z roku 1412. Podle zmíněné zprávy ale není zřejmé, zda se jedná o tvrz, která je vzdálena od Kácova nebo o panské sídlo v městečku, kde je dnes situován zámek. Tvrz je zmiňována jako pustá už k roku 1459, kdy došlo ke spojení kácovského majetku. Tyto zprávy se ale podle autora netýkají historie Hrádku či Starého Hradu. Jeho existenci dokládají kachle s husitskými bojovníky, které se objevovaly ještě v poslední fázi 15. století.²⁷

Pro stavbu malého hradu byl zvolen přírodní skalní útvar spadající kolmo k řece. Pouze na vstupní, severozápadní straně byla přírodní dispozice proměněna na příkop. Na dalších stranách byla stavba oddělena hlubokými přírodními rozsedlinami. Dodnes není zřejmé kudy vedla přístupová cesta.²⁸

Vlastní areál hradu je rozdělen do dvou výškových úrovní. Přední čtvercová část má rovný povrch. Na vstupní části ji zajišťoval *parkán*.²⁹ Jihozápadní část zaujímalá malá polookrouhlá věž, která výrazně předstupovala před čelní hradbu nároží a lícovala s jihozápadní hradbou nad strmým svahem. Za protilehlým nárožím, o němž se nám nedochovaly žádné pozůstatky pro rekonstrukci, se nachází kruhová prohlubeň, v níž je patrná část zdiva. Mohlo by se jednat o studnu. Horní část, která byla výrazně převýšená, ležela na vlastním podlouhlém vrcholu skaliska. Dnes je již zcela rovná, bez známek starší zástavby. Jen na jihozápadní straně je pravoúhlé nároží, které zasahuje do skály.³⁰

Stavebníci zdejšího malého hradu u Kácova výborně využili jedinečných přírodních dispozic tohoto místa. Podobu horní části této stavby dnes již neznáme. V dolní části jsou zbytky polookrouhlé subtilní věže, které nám připomínají podobné věžice hradu Starého rybníka, ale celková rekonstrukce tohoto místa dnes již není možná. Vůči položené planině nad řekou je toto místo kromě případného ostřelování velmi nevýhodné. Hrad mohl vzniknout v klidnějších dobách ve

²⁶ Fiala, Z. a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku. Východní Čechy*. Praha: nakladatelství Svoboda, 1989, s. 188.

²⁷ Durdík, T. *Encyklopedie českých hradů*. Praha: Libri, 1995, s. 234.

²⁸ Tamtéž, s. 235.

²⁹ Prostor za samotnými hradbami, který je z přední strany chráněn další, zpravidla menší zdí či náspem.

³⁰ Durdík, T. *Encyklopedie českých hradů*. Praha: Libri, 1995, s. 235.

14. století. Rozsah zdejšího starého hradu mohl být podobný dispozicím tvrze. Proti této myšlence ale hovoří velká vzdálenost od Kácova a nemožnost využití zdejší stavby pro hospodářské účely, které jsou u stavby tvrzí na prvních místech.³¹

Jindřich zapsal na svoji polovici roku 1413 dluh, který měl vůči Přísnákovi z Kozmic a Jetřichovi ze Studeného. Jednalo se o opatření, kterým měla být chráněna práva jeho dcer Jitky a Anny. Dcery měl se svou manželkou Kartuší z Tichonic. Čtvrtina původního panství připadla Jitce, která byla provdaná za Ctibora ze Chřenovic. Druhá čtvrtina původního majetku otce Jindřicha připadla Anně a jejímu manželovi Čeňkovi z Vyšebněvic. Na druhé straně historického dědictví byl Beneš, který měl za ženu jistou Anežku a té roku 1412 věnoval polovinu svého panství. Roku 1415 prodal „*věnné dědiny ve Stráni a Vršicích*“.³² Konec svého života prožil v době husitských válek.

Po skončení husitských válek král Zikmund propůjčil zdejší panství roku 1437 Michalovi, proboštovi Boleslavskému, kancléři Kašparovi Šlikovi, znojenskému měšťanovi Janovi z Pryst a Bohuslavovi z Košin. Odpor Jindřichových dcer nebyl k ničemu. Propůjčené statky byly ale už v roce 1454 uvedené jako dědiny Benešovy a byly uděleny králem Ladislavem Alešovi Holickému ze Šternberka³³. To neznamenal žádné významnější spory s bývalými nájemníky panství, protože ti buď umírali nebo se svých panství vzdávali.³⁴

Po smrti Michala, probošta Boleslavského, byla jeho část dána bratru Janovi. Ten ale postoupil dvě části veškerého práva Janovi z Košině. Podíl Kašpara Šlika se nejprve dostal k jeho bratru Matesovi, od toho roku 1456 Kryštofovi z Košině a po něm jeho otci Janovi, který tímto tři části spojil. Část, která náležela Bohuslavovi z Košin připadla jeho synům Bohuslavovi, Baltazarovi a Jindřichovi. Jejich práva

³¹ Durdík, T. *Encyklopedie českých hradů*. Praha: Libri, 1995, s. 235.

³² Sedláček, A. *Hrady, zámky a tvrze království českého. XII. díl*. Praha: Argo, 1997, s. 224.

³³ Přestože držba zdejšího panství v rukách pánů ze Šternberka byla jen dílčí epizodou pro Kácov, tento rod je spjatý s dalším vývojem Benešovska. Důkazem je dodnes stojící hrad Český Šternberk postavený na vyvýšeném místě nad řekou Sázavou. Dějiny zmíněného rodu jsou opřeny legendou o Jaroslavu ze Sternbergu, který údajně roku 1241 porazil u Olomouce tatarská vojska. Tato romantická pověst ustupuje historicky doloženému Zdislavu ze Sternbergu, pozdějšímu členu družiny Přemysla Otakara II., který r. 1253 řídil obranu města Olomouce před uherskými Kumány. Na přelomu 13. a 14. století se rod rozštěpil na několik větví. Pro Kácov je důležitá větev Holická a Konopišťská. Aleš ze Šternberka, který byl také krátkým majitelem zdejšího panství, zůstal na počátku 15. století katolíkem a sloužil císaři Zikmundovi. Roku 1422 dobyl a vypálil Rakovník, za což byl císařem Zikmundem bohatě odměněn. Poté byl nucen přijmout čtyři pražské artikuly. V roce 1434 bojoval v bitvě u Lipan. Patřil za umírněného politika a zastával se české husitské šlechty. (Mašek, P. *Modrá krev*. Praha: Mladá Fronta, 2003, s. 268 – 269)

³⁴ Sedláček, A. *Hrady, zámky a tvrze království českého. XII. díl*. Praha: Argo, 1997, s. 224.

ale postoupili Janovi z Košině. Stalo se tak roku 1458, a ten se v té době stal samostatným majitelem královských práv v ceně 250 kop. Roku 1473 vlastnil Kuneš z Olbramovic tři části tvrze s poplužním dvorem v Kácově, které později zdědili jeho synové Václav a Ondřej. K těmto částem byla dále získána i čtvrtá část asi okolo roku 1516. Celý Kácov tedy připadl Janu Dvořeckému z Olbramovic, který byl synem Václava z Olbramovic. Jan Dvořecký z Olbramovic zemřel okolo roku 1523 a zanechal po sobě nezletilou dceru Evu. Ta se provdala za Adama z Říčan. V Kácově se v době nezletilosti Evy objevil Přech Dvořecký, bratr Jana z Olbramovic. Ten pobýval v Kácově od roku 1524 do roku 1532 a držel statek jako poručník. Statek byl nicméně zadlužen, později prodán a zbývající peníze byly dány právě Evě, dceři po Janu Dvořeckém z Olbramovic.³⁵

Novým pánem na Kácově se stal okolo roku 1536 Jan Tetour z Tetova. O tomto majiteli zdejšího panství se dobové záznamy zmiňují jako o člověku, který byl velice nepokojný a neustále se soudil. Jan Tetour také prodal Vrchlabí zděděné po své manželce Korduli Kryštofovi z Jandorfu. Životní pouť Jana Tetoura skončila roku 1541. Dědictví se chopili jeho dva synové Lev a Frydrych. Poté začaly tahanice mezi bratry o celé dědictví otce. Situace se vyřešila až v roce 1555, kdy Kryštof z Jandorfu postoupil právo k městečku Kácov Janovi Čejkovi z Olbramovic „za 466 kop grošů míšeňských“.³⁶

Jan Čejka z Olbramovic vládl v Kácově až do své smrti v roce 1559. Byl také pánem na dvoře v Souticích a Zdislavicích. Veškerý svůj majetek odkázal synovi Václavovi. Ustanovil mu ale poručníky, protože Václav ještě nebyl dostatečně psychicky odolný na to, aby spravoval tak velký majetek. Poručníky se stala manželka Jana Čejky z Olbramovic Johanka z Lípy, dále pak Petr Hamza ze Zábrdovic a Burijan Čejka z Olbramovic. Johanka z Lípy spravovala Kácov až do doby, než Václav dosáhl 25 let. Václav z Olbramovic se oženil s Magdalénou ze Solopisk a „věnoval jí (r. 1564) 1000 kop na městečku Kácovu s dvorem, vsi Zlivi, Zderadině a podílu svém ve Vranici.“³⁷

Václav také zdědil Losiny, Soběšín, Jemniště a rozšiřoval tak rodinné pozemky a statky. Zemřel na konci roku 1564. Nechal po sobě syna Karla, dědice jeho dvorů. Ten se chopil vlády nad svým panstvím již roku 1600 a toho roku

³⁵ Sedláček, A. *Hrady, zámky a tvrze království českého. XII. díl.* Praha: Argo, 1997, s. 224.

³⁶ Tamtéž, s. 225.

³⁷ Tamtéž, s. 225.

koupil statek Kouty. Roku 1614 rozšířil své panství o statek Samechovský. Po bitvě na Bílé hoře, která proběhla 8. listopadu 1620 a byla dovršením českého stavovského povstání, byla Karlovi odebrána polovina jeho jmění.³⁸

Karel z Lichtenštejna, jedna z nejvýznamnějších postav doby pobělohorské, dal statek ocenit na „116 046 kop, prodal r. 1623, 4. května „tvrz Kácov“ se všemi vesnicemi atd. Janovi Bapt. Verde svob. pánu z Verdenberku a Graueneku, JMC. dvorskému kancléři, a Kateřině, manželce jeho, za 116 000 fl. rh.“³⁹

Ten později začal celé kácovské panství rozprodávat. Ves Rataje, městečko Rataje a vesnice Chlum, Javorník, Sedmipany a Římovice roku 1628 prodal Frydrychovi z Talmberka. Zbytek svého tamnějšího majetku, tedy tvrz a městečko Kácov s dvorem a vesnicí, prodal roku „1628 Janovi de Witte z Lilienthalu na Hrazených Ratajích“⁴⁰, za 56 000 „florintů rýnských.“⁴¹

Jan de Witte pak odkázal Kácov a Rataje roku 1635 svým dětem. Po dobu jejich nezletilosti byla jejich poručníky jeho manželka, Anna z Glouchova a na Pečkách. Anna ale ještě roku 1635 prodala Rataje i Kácov „Benigně Kateřině rozené a vdané z Lobkovic na Bilíně, za 119 000 fl.“⁴² Po smrti Kateřiny Benigny připadl majetek jejím synům, z nichž František Vilém Popel z Lobkovic zdědil panství Kácov. Ten také 16. října roku 1656 zámek Kácov společně s městečkem a statkem Chabeřice prodal Františkovi z Šeidleru, císařskému dvorskému radovi, a Barboře ze Sebužína, jeho manželce.

Památní kniha města Kácova podrobněji popisuje události v obci po roce 1656, kdy zdejší panství prodal Vilém Popel z Lobkovic Františkovi z Šeidleru. Tento spis podrobně popisuje velký požár, který v obci nastal po bouři, když uhodil blesk dne 15. června 1688 do zdejší panské hospody. Během tohoto večera shořelo v Kácově na 10 domů. Shořel i dům zdejšího primase Adama Řepy, který měl ve svém domě uložené pamětní knihy. Proto musel být v roce 1688 založen nový manual vyprávějící o osudech a dění v Kácově.⁴³

Roku 1660 dostalo město Kácov od zdejšího pána a také od císaře právo na prodej soli. Od téhož roku bylo město obdarováno od Jeho císařské milosti konat za

³⁸ Sedláček, A. *Hrady, zámky a tvrze království českého. XII. díl.* Praha: Argo, 1997, s. 225.

³⁹ Tamtéž, s. 225.

⁴⁰ Tamtéž, s. 226.

⁴¹ V letech 1561 - 1573 byl v oběhu zlatý rýnský o 60 krejcarech, v letech 1576 - 1578 byl zaveden malý groš. V době třicetileté války byla ražena znehodnocená tzv. "dlouhá" (lehká) mince.

⁴² Sedláček, A. *Hrady, zámky a tvrze království českého. XII. díl.* Praha: Argo, 1997, s. 226.

⁴³ Svoboda, Gustav V. *Kácov (I. Část). Sborník historického kroužku XI, 1910, číslo 1.- 2, s. 17.*

rok dva jarmarky a dva trhy. Platilo se zde za každého prodaného koně nebo klisny 6 krejcary, z hříběte 3 krejcary, z krávy nebo vola 4 krejcary a z každého prodaného telete 2 krejcary. Velkého privilegia se město dočkalo v roce 1688, kdy získalo cechovní právo. Do té doby mělo stejné právo z tohoto kraje město Čáslav a Německý Brod.⁴⁴

Ve čtvrtek odpoledne 15. ledna 1682 zemřel v kácovském zámku zdejší pán. Pohřben byl na Novém Městě Pražském u páterů Hybernů. Dne 1. dubna 1689 koupil Kácov Jan František svobodný pán z Kaisersteinu, pán na Žlebech a Volešné, jeho císařská milost tajná dvorská a vojenská rada, generál a královský místodržící.⁴⁵

V únoru 1694 byly odevzdány majestáty na jarmarky a cechy do obecné truhlice, která byla pro bezpečnost uložena v sakristii. Toto se uskutečnilo za účasti zdejšího primase Jana Vejvody s dovolením místního faráře pana Petra Michala Dubenky. V kácovské pamětní knize je také velice zajímavá zmínka o všech soudních sporech, které se zde konaly. Z nich vybírám tu nejvýznamnější pro zdejší kraj z konce 17. století. Z listin od roku 1696 vyplývá, že se připravovalo velké soudní líčení s místními zločinci. Nad celou věcí podle dopisů dohlížel z Prahy Ignatius hrabě ze Šternberka.⁴⁶

V této kauze se jednalo o skupinu kolem Pavla Bršky, který se provinil krádežemi a přijímáním kradených věcí. Kácovským byly dávány instrukce jak zapisovat výpovědi a koho z okruhu blízkých Bršky dále vyslýchat. Listem dne 30. dubna 1697 od hraběte ze Šternberka bylo Kácovu zdůrazněno, aby všichni „škůdci“ dostali spravedlivému trestu. Tresty byly podle dochovaných záznamů velmi rozdílné. Například partnerka Bršky Mařka Havlíčková dostala šest neděl žaláře, další odsouzení až 4 roky. Tímto jim také bylo přikázáno po dobu věznění pracovat na obecním či panském.⁴⁷

Další list z pražského hradu směřoval do Kácova ve věci hrdelního trestu pro Pavla Bršku a šenkýře Víta, kteří byli „*ku příkladu a strachu provazem na hrdle trestáni býti mají podle práva!*“⁴⁸ Velice zajímavou událost zaznamenala kácovská pamětní kniha ke dni 13. ledna 1700, kdy zdejší pán Kaiserstein uložil platit za dříví

⁴⁴ Svoboda, Gustav V. *Kácov (I. Část)*. *Sborník historického kroužku XI*, 1910, číslo 1.- 2, s. 18.

⁴⁵ Tamtéž, s. 18.

⁴⁶ Tamtéž, s. 22.

⁴⁷ Tamtéž, s. 22.

⁴⁸ Tamtéž, s. 22.

z jeho panství. Každý měl zaplatit jednu zlatku, ale i více. Lidé v Kácově zaplatit nechtěli, tak zdejší pán nechal zdejšího primase a konšele vsadit do řetězů. Ostatní se potom zalekli a raději peníze dali.

Dne 9. září 1701 zemřel ve svém domě na Malé Straně v Praze ve čtvrt na jednu pán Kácova, Helfríd František baron z Kaisersteinu. Téhož dne byl poručníkem jeho panství učiněn hrabě Jan Petr Straka z Nedabylic. Dne 24. listopadu 1701 zemřela paní Františka Blandynu, rozená Kronova, vdova po Františku baronu z Kaisersteinu. Kácov připadl urozené slečně Antěli roz. z Kaisersteinu. Do doby jejího sňatku se poručníkem stal hrabě Jan Petr Staka z Nedabylic.⁴⁹

Dne 13. června 1705 přijel na panství Kácov hrabě Antonín Wolfgang Kaiserstein, který si vzal za manželku zdejší milostivou vrchnost a začal zde panovat. Ten ale již 26. června 1706 zemřel. Jeho paní poté sama vládla nad Kácovem. Roku 1709 chtěl král vidět od všech měst privilegia na hrdelní vysoké právo. Kácov měl ale problém, protože toto právo mu při velkém požáru shořelo. Přestože se zde hrdelní právo uplatňovalo již více než 200 let, tak originály tohoto privilegia chyběly. Kácovští konšelé museli připravit kopie spisů, které shořely. Jejich výsady jim také potvrdili Divišovští. Potom se vydali se všemi dokumenty do Prahy primas Jiří Hájek a rychtář Jan Vladyka.⁵⁰

Jeho císařskou milostí byly poté všechny výsady městu Kácovu opět navraceny, stejně tak 15. května 1709 opět Kácov obdržel právo na handl se solí. Pozoruhodná je zmínka z 3. října 1711 o odhadu kácovského panství. Cena byla odhadnuta na „136.960 zl.“ Panství se pro dluhy ujal hrabě Breda, místopředseda a pán na Tachlovicích. Panství Kácov bylo v témže roce pro své velké dluhy prodáno.⁵¹

Dne 22. února 1712 přijel do Kácova k přijetí dědictví kácovského panství pan Karel Jáchym hrabě Breda. V pamětní knize Kácova je také zmínka o poslední velké morové epidemii, která naše země zasáhla v roce 1714. Tato pohroma měla za následek 20 000 mrtvých lidí. Morovou nákazu zaznamenaly také v obcích

⁴⁹ Svoboda, Gustav V. *Kácov (I. Část)*. *Sborník historického kroužku XI*, 1910, číslo 1.- 2, s. 27.

⁵⁰ Tamtéž, s. 31.

⁵¹ Tamtéž, s. 32.

nedaleko Kácova, ve Střechově a Vranicích. Šlo jen o několik případů a ani kázání se kvůli tomu nepřerušilo.⁵²

Dne 1. srpna 1714 se přehnala Kácovem obrovská povodeň. Nedaleko ve Žďáru se protrhlo 60 velkých rybníků. Následky byly tragické a to nejen na majetku, ale také si povodeň vyžádala dvě oběti na životech.⁵³

Roku 1715 byl postaven most přes vodu u Štítného. Peníze na tuto stavbu dal hrabě Breda. Roku 1717 hejtman Jan Salomon nechal postavit sochu sv. Jana Nepomuckého.⁵⁴ Ke svatořečení tohoto světce došlo později, v roce 1729.

I v kácovské pamětní knize je zaznamenáno, že dne 16. srpna 1717 zvítězilo císařské vojsko nad Turky a dobylo Bělehrad. Takto kronika reagovala a zaznamenala i události celoevropského významu a tak překročila regionální úroveň. Roku 1718 byl opět vystaven most přes řeku, který byl zničen od ledu a později sražen.⁵⁵

Původně bavorský šlechtický rod Kaisersteinů se objevuje v českých zemích roku 1673, kdy Johann Franz von Kaiserstein kupuje statek Stárkov u Broumova. Dvě rodové větve tohoto rodu stihl stejný osud, tedy povýšení do hraběcího stavu a vymření. „V 17. a 18. století se příslušníci těchto větví stali majiteli různých, převážně východočeských panství, například Svojšic, Kácova a Morašic.“⁵⁶

Od něho pak oboje koupil roku 1725 „Karel Rychard Šmidlin ze Šmidlin“⁵⁷, ale ten již roku 1726 vše prodal Anně Marii Františce kněžně Toskánské. Kácovský zámek bych v letech 1727 – 1733 znovu vystavěn a stará tvrz byla zničena.

Roku 1727 byl založen v Kácově nynější zámek a roku 1735 byl postaven most přes Sázavu. V Kácově se narodil roku 1798 Jan Valerian Jirsík pozdější budějovický biskup, zemřel roku 1883.⁵⁸

Nový zámek byl postaven na nerovném terénu. Proto jeho jižní průčelí, které je obrácené směrem k řece Sázavě, bylo vystavěno dvoupatrové. Severní průčelí obrácené směrem k městu společně s hlavním vchodem bylo jednopatrové. Zámek byl vystavěn na obdélníkovém půdorysu, kratší východní a západní stana byly

⁵² Svoboda, Gustav V. *Kácov (I. Část). Sborník historického kroužku XI*, 1910, číslo 1.- 2, s. 149.

⁵³ Tamtéž, s. 150.

⁵⁴ Tamtéž, s. 151.

⁵⁵ Tamtéž, s. 152.

⁵⁶ Mašek, P. *Modrá krev*. Praha: Mladá Fronta, 2003, s. 120 – 121.

⁵⁷ Sedláček, A. *Hrady, zámky a tvrze království českého. XII. díl*. Praha: Argo, 1997, s. 226.

⁵⁸ Sedláček, A. *Místopisný slovník historický království českého*. Praha: Argo, 1998, s. 389.

vyzdobeny věžovitými výstupky. Ty byly nejspíše stejně vysoké jako zámecká budova, pro zvýraznění zde byly zavěšeny cibulovité bání.⁵⁹

V interiéru zámku tvořila osu celé stavby chodba, která procházela oběma patry. Z chodby se vcházelo do většiny zámeckých místností. Většina interiéru byla zdobena štukaturami. Současně s přestavbou zámku došlo také k přestavbě kácovského kostela. Ten je nyní propojen se zámkem „150 m dlouhou chodbou. *Ke kácovskému panství v té době patřilo kromě městečka Kácova již 28 vsí.*“⁶⁰

Anna Marie Toskánská zemřela roku 1741. Poté se stal kácovský zámek sídlem správy panství a také úřednickým obydlím. V roce „1805 bylo na základě jednání mezi císařem Františkem II. a bavorským vévodou Maxmiliánem (bavorští zdělili Kácov r. 1741)“⁶¹ kácovské panství přiděleno kurfiřtovi salcburskému Ferdinandovi. Ten byl bratrem Františka II. Ferdinand se současně stal roku 1814 velkovévodou toskánským.

Ferdinand v roce 1815 souhlasil s tím, že panství, která v Čechách vlastnil, postoupí císaři Františku II. pro syna Napoleona, Františka Josefa Karla, řečeného Orlik. Ten se však nikdy českých panství neujal. Tak zdejší panství držel ve svých rukách velkovévoda toskánský až do roku 1847, toho roku se definitivně stala soukromým majetkem císaře Ferdinanda V, který za ně postoupil Toskánsku Luccu.⁶²

Roku 1918 se stal kácovský zámek majetkem československého státu. V zámku v té době byla umístěna správa státních lesů a byty jejich zaměstnanců. V roce 1989 zde bylo ředitelství lesního závodu Středočeských státních lesů Kácov a byty.⁶³

⁵⁹ Fiala, Z. a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku. Východní Čechy*. Praha: nakladatelství Svoboda, 1989, s. 188.

⁶⁰ Fiala, Z. a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku. Východní Čechy*. Praha: nakladatelství Svoboda, 1989, s. 188.

⁶¹ Tamtéž, s. 189.

⁶² Tamtéž, s. 189.

⁶³ Tamtéž, s. 189.

3.1. Zámek a správa velkostatku v letech 1918 – 1945

V Kácově byl problém se správou místního velkostatku, která nechtěla v prvních týdnech samostatného československého státu dávat lidem ze svých četných zásob potravin. Důvod byl prostý, pracovali zde hlavně lidé věrní bývalému mocnářství a s rychlým převratem nesouhlasili. Posledním dnem činnosti místního Národního výboru byl 10. prosinec 1918. Jeho činnost nahradila městská rada a hospodářská rada, které měly za úkol hlídat zásobování.⁶⁴

V roce 1919 se začalo také se zabíráním zámku do státních rukou. V zámku byl zřízen byt pro ředitele měšťanské školy a byt pro dalšího učitele školy. Ke kácovskému velkostatku náleželo 10 dvorů, zámek, pivovar, lihovar a cihelna.⁶⁵

Velkostatek měl být podle výnosu ze dne 3. března 1920 zahrnut do pozemkové reformy a měl být zabrán státním pozemkovým úřadem a dále rozparcelován.⁶⁶

Ke konci roku 1924 bylo rozhodnuto, že státní velkostatek bude v rámci pozemkové reformy rozparcelován. Obecní zastupitelstvo chtělo mít v držení jak místní zámek se všemi hospodářskými budovami, tak také panský mlýn pod zámkem. Přemýšlelo se o tom, že v zámku bude umístěna měšťanská škola.⁶⁷

V roce 1926 začala fakticky pozemková reforma, která dopadla na místní státní velkostatek. Ke kácovskému panství náležel zámek, který byl sídlem vrchní správy, pivovar, lihovar, cihelna a hostinec, pak ještě dalších deset poplužních dvorů. Lidé si začali podávat přihlášky na majetek velkostatku. Do pozemků, které se měly rozdělit, ale nebyly zahrnuté například místní lesy. V držení státu měl nadále zůstat také velkostatek lesní, pivovar a hostinec v Kácově. Sešlo se ovšem tolik přihlášek na majetek, že se v roce 1926 žádné přerozdělování majetku nekonalo, prozatím zůstal majetek v držení státu. Lihovar byl přidělen skupině rolníků z blízkého okolí a ti založili družstvo. Lihovar byl prodán za 80 000,- Kč.,

⁶⁴ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 27 – 28.

⁶⁵ Tamtéž, s. 36.

⁶⁶ Tamtéž, s. 49.

⁶⁷ Tamtéž, s. 93.

panský mlýn, který se nacházel pod zámek, byl prodán za 40 000,- Kč. V roce 1926 byl do Kácova zaveden do poštovního telegrafního úřadu státní telefon.⁶⁸

V roce 1926 pokračovala také realizace pozemkové reformy, pole byla prodávána zájemcům. Tímto bylo propuštěno mnoho dělníků a zřízenců, kteří pracovali pro velkostatek a nyní se stali nadbytečnými. Bylo rozhodnuto, že v budově zámku má být zemědělská škola, proto bylo budoucí škole dáno několik luk, polí a panská cihelna. Protože byly rozparcelovány všechny místní dvory, tak byla v Kácově zrušena vrchní správa velkostatku a zřízen byl nový úřad Správa státních lesů a statků. V kronice se dozvídáme, že během parcelace místních pozemků po velkostatku byla část pozemků prodána i advokátovi Dr. Pavlu Bächerovi, který vlastnil po rodičích v obci dům. Rodáci obce se bohužel mýlili ve svých tvrzeních, když hledali jeho spojitost se značkou známého českého likéru. Žádná spojitost zde nebyla.⁶⁹

Správa státních lesů a statků i v roce 1930 užívala zámek, cihelnu a další pozemky, které měly připadnout hospodářské škole, ta ale nebyla zřízena ani v tomto roce. I okolní lesy byly dány do užívání státu, byly to hlavně pozemky Lichtensteinské z Ratajů, od Leopolda Sternberga pozemky zásmucké a od Jiřího Sternberga pozemky šternberské, takto bylo převedeno 1949ha lesů.⁷⁰

Kácovské ředitelství státní lesů se chovalo také jako správný hospodář, který své statky nejen obhospodařuje, ale i rozšiřuje. Důkazem je vyjádření ministerstva zemědělství České republiky ze dne 4. července 1931 o záměru zakoupit parcelu v Ratajích nad Sázavou od manželů Miláčkových za účelem zacelení zdejších pozemků. Ministerstvo zemědělství tento záměr podpořilo. Z tohoto dokumentu vyplývá, že se ředitelství státních lesů v Kácově muselo s každou žádostí obracet na pražské ředitelství. Ředitelství státní lesů a statků v Praze 26. října 1931 upozornilo státní lesy Kácov na nutnost doplnění evidence a zaknihování pozemkových přidělů, které místnímu lesnickému ředitelství připadly v důsledku pozemkových reforem v letech 1920 – 1924. Všechny pozemky byly ještě v roce 1931 vedeny jako majetek státu, přestože již byly z velké části rozparcelovány. Důvodem urgency ředitelství v Praze byl fakt, že se stále ze zapsaných pozemků platily daně,

⁶⁸ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 111.

⁶⁹ Tamtéž, s. 111 – 112.

⁷⁰ Tamtéž, s. 169.

formálně byly zapsány jako majetek Československého státu, ale v podstatě již dávno byly v soukromém držení.⁷¹

Lesní správa roku 1932 odvezla z velkostatku všechny hospodářské stroje, dobytek i zásoby do jiných velkostatků. Pozemky byly pronajaty jednotlivcům a cihelna pronajata družstvu. Lesní správě tak zůstaly rozsáhlé lesy a pivovar.⁷²

Ze dne 6. září 1922 vyplývá ze soupisu katastrálních parcel nemovitostí určených k převzetí a ocenění od velkostatku Český Šternberk od polesí Lipnice patřícího Jiřímu Sternbergovi, že mu byly zabaveny z obcí Zdebuzevy, Střechov, Tichonice a Psáře pastviny, zahrady, louky a pole ve výměře přesahující 293 ha. Ještě v roce 1932 ale nebylo hotové ohraničení těchto nemovitostí, jak to vyplývá i z dopisu ze dne 27. srpna 1932 o chystaném příjezdu přidělového komisaře z Tábora, který měl zdejší hranice zaměřit a zapsat. Podnět mohl dát zdejší občan Josef Jirásek, který měl v držbě část pozemků v obci Psáře a stěžoval si na nedostatečnou dokumentaci, která mu bránila ve vyřešení problému se zajištěním chůze a jízdy přes jeho parcelu do lesa.⁷³

Ve věcech převzetí zabraného majetku pozemkovou reformou z 8. dubna 1920, respektive ze 13. července 1922, se pokračovalo i o 10 let později. Ještě v roce 1933 nebyly všechny pozemky, které podle zákona připadly zdejšímu ředitelství státních lesů, v držení Kácova. Jednalo se o pozemky ve Zbizubech. Kácovští se obrátili i na krajský civilní soud v Praze, aby jim potvrdil správnost užívání těchto pozemků po bývalém statku ve Vestci. Soud svým vyjádřením ze dne 23. února 1933 potvrdil správnost kácovského záměru. Tehdejší majitel měl za povinnost nemovitost vyklidit pro převzetí lesním závodem v Kácově.

Ve věci vyřešení pozemkové reformy nebylo učiněno za dost ani v roce 1933, kdy se zmiňuje návrh směny pozemků s Jiřím Sternbergem. Státní pozemkový úřad převzal od Jiřího Sternberga nemovitosti v Českém Šternberku a Ratajích nad Sázavou v celkové výměře 293.8803 ha a tyto pozemky byly v roce 1931 dány do správy československému státu. Z dalších dokumentů vyplývá, že ředitelství státních lesů v Kácově udělalo výměnu pozemků s Jiřím Sternbergem,

⁷¹ *Státní oblastní archiv v Praze, Ředitelství státních lesů Kácov, Ředitelství státních lesů Kácov, inv. č. 71, karton 82, Všeobecná správa a účetnictví – právní záležitosti.*

⁷² *Státní okresní archiv Kutná Hora, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 208.*

⁷³ *Státní oblastní archiv v Praze, Ředitelství státních lesů Kácov, Ředitelství státních lesů Kácov, inv. č. 71, karton 82, Všeobecná správa a účetnictví – právní záležitosti.*

aniž by k tomu mělo hlubší analýzu. O to je dopisem ze dne 19. října 1933 žádal berní úřad v Uhlířských Janovicích.⁷⁴

Definitivně také bylo rozhodnuto, že v budově zámku v roce 1934 nebude hospodářská škola. Tímto byl zámek a části pozemků přiděleny zdejší správě státních lesů a statků. Cihelna byla prodána družstvu živnostníků.⁷⁵

Součástí velkostatku Kácov před druhou světovou válkou podle seznamu katastrálního území byly obce Čenovice, Čestín, Chabeřice, Kasanice, Kněž, Kácov, Kochánov, Uhlířské Janovice, Janovická Lhota, Losiny, Staré Nespěřice, Mitrov, Polipsy, Řendějov, Vlková, Vranice, Zbizuy, Malé Zderadiny, Velké Zderadiny, Psáře, Soušice, Střechov a Zdebuzeves. Velkostatek Rataje byl bývalým majetkem Františka prince z Lichtensteina a Velkostatek Zásmuky byl majetkem Leopolda Sternberga.⁷⁶

V roce 1943 skončil ve vedení lesního úřadu přednosta Jindřich Marzy, který odešel do důchodu. Kronikář na tomto místě připomíná, že se do dějin obce příliš dobře nezapsal, protože život místnímu obyvatelstvu spíše ztrpčoval.⁷⁷

Zajímavostí je dopis redakci týdeníku „Úder“ k článku v tomto týdeníku, který byl otištěn v čísle 24 z 29. května 1945. V tomto týdeníku na straně pět byla napadena kácovská správa státních lesů, že propustila jednoho zaměstnance, nedoručila mu výpověď a ani mu nevyplatila služební výlohy. Kácovská správa státních lesů v dopise uvádí, že se jednalo o Františka Drahotu, kočího na velkostatku Černé Buky. Velkostatek byl za války v držení říšskoněmeckého obyvatele, po válce byl převzat státem a dán do správy kácovského ředitelství dne 17. 5. 1945. Tento zmiňovaný František Drahotu po převzetí velkostatku státem odmítal pracovat, tak byl po právu propuštěn. Z tvrzení je zřejmé, že tento týdeník byl jednoznačně levicově orientovaný a měl již v době bezprostředně po válce nabourat kroky nově ustavené demokratické vlády v ČSR. V tomto časopise byla totiž správa kácovského velkostatku obviněna z nesociálního a protiprávního ukončení pracovního poměru obyčejného dělníka bez udání důvodu, což nebyla ve

⁷⁴ *Státní oblastní archiv v Praze, Ředitelství státních lesů Kácov, Ředitelství státních lesů Kácov, inv. č. 71, karton 82, Všeobecná správa a účetnictví – právní záležitosti.*

⁷⁵ *Státní okresní archiv Kutná Hora, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 234 – 235.*

⁷⁶ *Státní oblastní archiv v Praze, Ředitelství státních lesů Kácov, Ředitelství státních lesů Kácov, inv. č. 71, karton 82, Koupě, prodej a směny, pozemková reforma.*

⁷⁷ *Státní okresní archiv Kutná Hora, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 348.*

skutečnosti pravda. Kácovská správa lesního závodu byla v již zmiňovaném článku označena za byrokratickou. Na dopis z Kácova reagoval krajský sekretariát KSČ Kolín, že celou věc prošetří, ale že satisfakce se zdejší občan dočká až po důkladném prošetření celé záležitosti. Žádný další dopis s reakcí kolínské KSČ do Kácova již nedorazil.⁷⁸

3.2. Stavebně historický průzkum zámku

V této kapitole jsem vycházel z plánů stavebně historického průzkumu, který byl o kácovském zámku zpracován firmou SÚRPMO v dubnu 1991. Vedoucím projektu byl Ing. Jan Muk, zodpovědným projektantem Petr Macek a vedoucím střediska byl v této době Ing. Miroslav Baše. Studie byla zpracována pro kácovský lesní závod.

Tuto kapitolu své práce jsem z velké části sepsal na základě vlastního stavebně historického zpracování. Popisuji situaci kácovského zámku v roce 2011.

První suterén

Ze stavebně historického průzkumu vyplývá, že románské zdivo není zaznamenáno v celém prostoru zámku, tedy ani v suterénech. Prokázáno je ale gotické zdivo, a to v prvním suterénu, kde tvoří asi 40% zdiva z této doby. Zdejší panství bylo přistavěno v době renesance. Jsou zde zaznamenány renesanční klenby, předtím zde byla *žebrová klenba*.⁷⁹ Z doby barokní zde zůstaly jen schody do prvního suterénu. Klasicismus znamenal hlavně rozdělení velkých místností pro potřeby bytů a dnešních sklepů, které slouží nájemníkům bytových jednotek. Byly zde také zazděny některé dveře. Po roce 1850 došlo k zazdění některých oken a vybudování dalších příček ve zbývajících místnostech. Poslední stavební zásahy v dobách socialismu některé místnosti znovu rozdělily a zazdily další okna.⁸⁰

Architektonický rozbor popisuje, co se podle autorů průzkumu doporučuje zachovat a co vybourat. Nosné konstrukce se v tomto případě jistě doporučují

⁷⁸ *Státní oblastní archiv v Praze, Ředitelství státních lesů Kácov, Ředitelství státních lesů Kácov, inv. č. 150, karton 160, Inspekce a návštěvy úřední.*

⁷⁹ Žebro klenební je samostatný architektonický článek v místech proniku klenebních ploch.

⁸⁰ Muk, J. a Macek, P. *Stavebně – historický průzkum*. Praha: SÚRPMO, 1991.

zachovat. Veškeré rozdělené místnosti se mají uvést do původního stavu před jejich rozdělením.

Na schodiště navazuje široká chodba, která pokračuje za rohem chodbou po celé délce křídla. Prostor je zastropen *klenbami*⁸¹, které ukazují několik stavebních zásahů. První pole u schodů je zaklenuto valenou klenbou o malém vzepětí z 19. století. Hlavní prostor je zaklenut křížovou klenbou s hřebínky pocházející z doby renesance. Pod klenbu je uprostřed vložen dodatečný klenutý pás. V otvoru do první místnosti jsou v *lunetě*⁸² staré dveře s výplněmi tvořenými diagonálně tvořenými prvky a nadsvětlíkem v trámové zárubni. Povrch stěn je poznamenán vlhkostí hlavně u obvodového zdiva. Schodiště i tento velký prostor pochází z doby baroka. Nejstarší část místností v prvním suterénu je dnes využívána jako soukromé byty (obr. 1, 2).

Prostor pod schodištěm je přístupný dochovanými barokními dveřmi, které jsou nesymetrické a dvoukřídlové, se zajímavým kováním. Prostor je zaklenutý valenou klenbou s lunetami. Na podlaze se dochovala historická dlažba ze šestiúhelníkových dlaždic cihelného materiálu z doby baroka (obr. 3).

Podélná část chodby je zaklenuta valenou klenbou s lunetami u dveří. Zde jsou po stranách dvířka do komínů. Vzhled je porušen novodobým povrchovým vedením elektrických rozvodů (obr. 4).

Většina místností slouží jako byty nebo sklepy nájemníků. Navštívený sklep jednoho z místních nájemců je třetí místnost zleva, obdélníková, zaklenutá dvěma poli renesanční křížové klenby s hřebínky (obr. 5).

Poslední místnost na severní straně chodby je obdélníková, zaklenutá valenou klenbou s lunetou, z doby renesanční. Zdivo v okolí otvoru ukazuje na pozdější úpravu, a to barokní. Poslední místnost na jižní straně chodby je úzká, obdélníková, zaklenutá valenou klenbou s lunetami. Zdivo je renesanční, ale strop úpravy barokní.

⁸¹ Stavební konstrukce vzniklá skladbou menších dílů stavební hmoty, přenášející bodová zatížení do větších ploch.

⁸² Kuklice, pronik jedné klenby, klenbou druhou, menší výšky i rozponu. Někdy slouží k umístění oken.

Druhý suterén

Podle stavebně historického průzkumu jsou nosné konstrukce druhého suterénu gotického původu. Přístavby jsou renesanční a barokní. Klasicistní doba přinesla první rozdělování velkých místností druhých sklepů na menší místnosti. Ve 20. století zde žádné velké změny nenastaly, kromě výměny dveří. Architektonický průzkum doporučuje zachovat zdejší místnosti, hlavně štukové *ostění*⁸³ zvenku. Za zmínku stojí také dobové *portály*⁸⁴, které se doporučují zachovat.⁸⁵

Nyní se dostáváme do nejstarších částí zámku. Druhý suterén je přístupný po schodišti po poklopu z chodby prvního suterénu. Schodiště je zaklenuto valenou klenbou ve spádu. Mezipatrová podesta je zaklenuta křížovou klenbou (obr. 6).

První místnost ve druhém suterénu navazující na schodiště je čtvercového tvaru, zaklenutá valenou klenbou s lunetami. Okenní otvor se šikmým ostěním se směrem k oknu silně zužuje. Zeď do další místnosti je již barokního původu, průchozí otvor je zaklenut valnou klenbou o malém vzepětí. Jinak je v druhém suterénu původní gotické zdivo. Na stropě jsou zbytky historické elektroinstalace, železné konzole s porcelánovými izolátory. Druhá sousední místnost je obdobného charakteru, obě místnosti vznikly předělením původního prostoru.

Následující místnost je obdélníková, zaklenutá křížovými klenbami do centrálního pilíře. Klenby jsou provedeny z kamene, což ukazuje na stáří místnosti. Stavebně historický průzkum naznačuje na renesanční stavbu. V době renesance zde byly probourány stropy do patra nad touto místností. Jinak tento prostor ukazuje spíše na gotickou než renesanční stavební úpravu (obr. 7).

Severním směrem navazují dvě obdélníkové místnosti zaklenuté valenými kamennými klenbami s lunetami. V objektu dnešního zámku patří k nejstarším dochovaným místnostem z gotické doby (obr. 8).

Z místnosti s centrálním sloupem je přístupná východním směrem klenutá chodba vedoucí z objektu zámku do prostoru dnešního pivovaru. Chodba je zaklenutá barokní valenou klenbou z cihel. Po straně chodby jsou *niky*⁸⁶ zaklenuté valenou klenbou o malém vzepětí.

⁸³ Postranní části rámování otvoru ve stěně.

⁸⁴ Stavebně upravený vstup nebo vjezd, tvořící součást stavebního objektu.

⁸⁵ Muk, J. a Macek, P. *Stavebně – historický průzkum*. Praha: SÚRPMO, 1991.

⁸⁶ Pravoúhlé okrouhlé rozšíření prostoru prohloubením v tloušťce zdi.

Spojovací chodba mezi původním objektem zámku a kostelem je barokní, v přízemí zaklenutá křížovými klenbami. Čelní plochy byly dodatečně v 19. století zazděny a vznikly tím místnosti dnešních kůlen pro nájemníky zdejších bytů. Je vidět i statická porucha, podélná trhлина ve vrcholech (obr. 9).

Přízemí – Chodba

Ze stavebně historického průzkumu vyplývá, že v přízemí se nenachází žádné románské ani gotické zdivo. Všechny části a místnosti přízemních prostor zámku jsou mladší datace. Nachází se zde ovšem asi 60% původního renesančního zdiva. Barokní prvky jsou zde vidět ve spojovací chodbě do další části zámku a na některých klenbách. Příčné křídlo zámku od kostela bylo také vybudované v době barokní, tedy v období největší slávy kácovského panství. Doba klasicismu přinesla do zámku některé zazdívky oken. Novodobé zásahy po r. 1850 doplnily prostor přízemí do celistvosti. Poslední stavební úpravy konané po r. 1960 znamenaly rozpříčkování prostoru stájí, které byly v původních částech zámku. Renesanční doba přinesla vybudování velkých sálů, ty byly v této době rozdělené, a vznikly zde byty. Tehdejší kazetové nebo malované stropy byly v době socialismu podbité nebo zaomítnuté, naštěstí jen v některých místnostech. Také došlo v nově vytvořených bytech ke snížení stropů z důvodu snadnějšího vytápění a izolace těchto prostor.⁸⁷

Architektonický rozbor konstatuje, že renesanční prostory přízemí jsou vhodné ke stavebním úpravám. Zachovat by se jistě měla dochovaná malba v původní části zámku. Doporučená je výměna podlah. K vybourání jsou doporučené novodobé zásahy, zazděná okna a příčky, které rozdělily velké klenuté původní místnosti. Příjímací salonek v prostoru přízemí je z barokní doby a je zmiňován jako nejvýznamnější a nejzachovalejší část přízemních prostor zámku. Nejcennější jsou podle architektonického rozboru portály vedoucí z chodby hlavní části zámku a je zapotřebí je zcela jistě zachovat.⁸⁸

Hlavní komunikační prostor výškově sahá od přízemí až do krovů. Přízemní chodba umožňuje přístup do všech místností. V prvním patře je prostor otevřen původně symetricky umístěnými otvory do chodby, která obíhá tento prostor. Některé otvory byly dodatečně částečně zazděny, jako jsou okénka u sprch dnešních

⁸⁷ Muk, J. a Macek, P. *Stavebně – historický průzkum*. Praha: SÚRPMO, 1991.

⁸⁸ Tamtéž.

bytových jednotek. V úrovni krovů je prostor zvýšen nad ostatní hmotu křídla zámku a opatřen obdélníkovými okny po celém obvodu, která jsou nad úrovní přilehlých střech a umožňují dostatečné osvětlení tohoto impozantního prostoru.

Úzká západní strana chodby v přízemí je tvořena prosklenou dřevěnou stěnou s výplňovými dveřmi, původem z konce 19. století. Nadpraží otvoru je v rozích neseno konzolami s *volutovou*⁸⁹ ornamentikou. Konzole tvarově korespondují s tvary konzol v prvním patře. Podle architektonického rozboru je vhodné konzole zachovat a provést zde opravy. Pod konzolou otvoru na západní straně je vertikálně členěná štuková plocha (obr. 10).

Na severní straně první otvor zleva jsou jednokřídlové dveře s hladkým křídlem, hladké futro je upraveno ve 20. století. Dveře mají tesařskou zárubeň s hladkým obložením. Vedle těchto dveří se nachází dvířka do topné komory. Dvířka jsou plochá, hladká a novodobá.

Vedlejší dveře do prostoru současné knihovny jsou dvoukřídlové s tesařskou zárubní s bohatě profilovaným obložením. Profilace obložení a tvar výplní ukazují na barokní původ těchto dveří. Výplně s vykrojenými rohy jsou velmi precizně vyrobené barokním mistrem (obr. 11).

Další dvoukřídlové dveře jsou stejného typu, umožňují přístup do tohoto prostoru ze schodiště. Dveře jsou nesymetrické. Poslední dveře na severní straně vpravo jsou dvoukřídlové, výplňové s tesařskou zárubní s profilovaným obložením, pocházející z přelomu 19. a 20. století.

Na východní straně chodby jsou dvoukřídlové výplňové dveře s tesařskou zárubní s bohatě profilovaným obložením a eliptickým nadsvětlíkem lemovaným štukovou *šambránou*⁹⁰. Stav původní, barokní (obr. 12).

Na jižní straně navazují dveře dvoukřídlové, výplňové s tesařskou zárubní s profilovaným obložením a obdélníkovým nadsvětlíkem. Dveře pocházejí z 19. nebo počátku 20. století. Vedlejší dveře jsou stejného typu.

Dále jsou na chodbě dvě obdélníková novodobá okna na výšku ze sociálního zařízení. Další dveře do galerie jsou dvoukřídlové, výplňové s tesařskou zárubní s profilovaným obložením, původem z přelomu 19. a 20. století. Stejného typu jsou i vedlejší dveře. V koutě jsou dvířka do topné komory, opět hladká, novodobá a plechová.

⁸⁹ Zavínutá křivka, spirála.

⁹⁰ Rámové ostění oken a dveří, převážně z pásů předstupujících před líc zdiva.

Na západní straně je z chodby přístupná přes malou předsíň první velká místnost, sloužící s další místností jako konferenční a svatební síň. Obdélníková místnost je zaklenutá valenou klenbou s lunetou. Výplňové dřevěné dveře, částečně prosklené z 20. století jsou natřeny bezbarvým lakem. Ze stejného materiálu je i dřevěný obklad a část obkladu je provedena z tmavohnědých kabřincových pásků na výšku. Tyto novodobé úpravy příliš nekorespondují s historickým stavem místnosti. Původně byl tento prostor renesanční. Na renesanční původ tohoto prostoru ukazuje hřebínek na lunetě. Skvrny na klenbě ukazují na poruchu způsobenou zatékáním vody (obr. 13).

Další místnost je obdélníková s neckovou klenbou s výraznou *fabionovou*⁹¹ římsou a iluzivní barevnou výmalbou s mnoha figurálními motivy. S barokním stropem kontrastuje novodobý krb vedle vstupních dveří. Okna jsou dvojitá, ven a dovnitř otvíravá, odpovídající alespoň členěním původnímu, baroknímu vzoru. Výhled z místnosti je na objekt pivovaru a iluzivní falešné okno provedené barevnou malbou na fasádě vedlejšího křídla (obr. 14).

Místnost v severovýchodním rohu přízemí je obdélníková, zaklenutá křížovou klenbou s hřebínky. Dvoje dveře do vestavěných skříní v rohové místnosti jsou výplňové z první poloviny 20. století. V koutech je klenba ukončena na koutových *konzolách*⁹². Hřebínky a tvarosloví konzole připomínají renesanční původ tohoto prostoru. Vedlejší místnost je obdobná, původně zde v době renesance byla jedna velká místnost. V příčce mezi místnostmi je novodobá ocelová zárubeň a chybí konzole klenby (obr. 15).

Vedlejší místnost vedle schodiště vpravo při pohledu z chodby je obdélníková se dvěma okny. Ostění oken na straně k sobě je šikmo seseknuté. Původní strop dnes není patrný, je zakrytý novodobým podhledem montovaným z desek ve 20. století. Jedna stěna je renesanční, druhá barokní. Obdélníková místnost se dvěma okny je plochostropá s výrazným fabionem, fabionovou římsou a dalším štukovým profilem lemujícím zrcadlo stropu. V koutě vstupních dveří je patrná statická porucha, svislá trhлина na komíně. Okna jsou dvojitá, ven a dovnitř otvíravá. Členěním připomínají původní barokní řešení.

⁹¹ Zaoblený nebo i jinak profilovaný přechod mezi stropem a stěnou. Je-li přechod odstupňován, nazývá se římsou.

⁹² Konstrukce vystupující z plochy stěny pro podporování dalšího stavebního díla.

Vedlejší dveře z chodby vedou do předsíně, která má na pravé straně niku zaklenutou valenou klenbou o nestejných výškách patky. Strop předsíně je plochý s fabionem a fabionovou římsou. Stěna proti dveřím z chodby je dřevěná, prosklená, zasklená leptaným sklem. Podle tvarosloví pochází nejspíše z počátku 20. století. Navazující místnost při severní fasádě má plochý strop s výrazným fabionem, fabionovou římsou a vpadlým zrcadlem stropu (obr. 39, 40). Následující místnost je zastropena sníženým omítaným stropem. Z této místnosti je přístupná malá místnost při chodbě zaklenutá valenou klenbou s pronikem komína s dodatečnými osazenými komínovými dvířky.

Na protější straně chodby se nacházejí místnosti galerie. Místnosti jsou plochostropé. Spojovací dveře mezi místnostmi jsou výplňové z první poloviny 20. století. Okna jsou ven a dovnitř otvíravá. Vnitřní ostění je šikmé. Při chodbě je oddělena z jedné místní galerií úzká místnost, příčka je v horní části prosklená z konce první poloviny 20. Století. Tento prostor je dále rozdělen hobrovou příčkou.

První patro zámku

Podle stavebně historického průzkumu prostory prvního patra nenesou žádné pozůstatky románské nebo renesanční doby. Nejstarší dochované zásahy prvního patra jsou z doby barokní, kdy zde vznikly veškeré i dodnes zachované nosné konstrukce. V době baroka zde byly vystavěny také boční věže zámku. Je zřejmé, že zámek se v době barokní zvětšil a nabyl na své mohutnosti. Vznikla zde také spojovací chodba do kostela, do této spojovací chodby se vstupovalo po schodech z přízemí. V době klasicismu byla zazděna okna spojovací chody do kostela, zřejmě proto, aby se zdejší pán nemusel při průchodu do kostela koukat na hospodářská stavení. Zdejší hospodářské stavby jsou jen přízemní. Při posledních změnách v době socialismu zde vznikl při jedné z bočních barokních věží terasový prostor pro slunění nájemníků kácovských bytů.⁹³

Z architektonického průzkumu vyplývá, že velmi cenná je v prvním patře převážně osvětlovací chodba, která se má za každou cenu zachovat. Doporučuje se určitě zbourat novodobě vzniklá terasa. Obnovit by se měla také okna ve spojovací chodbě, která byla v době klasicismu zazděná. Místnosti prvního patra

⁹³ Muk, J. a Macek, P. *Stavebně – historický průzkum*. Praha: SÚRPMO, 1991.

architektonický průzkum příliš neřeší, není zde nic mimořádně stavebně cenného, dnes jsou zde bytové jednotky.⁹⁴

Schodiště je čtyřramenné barokní, klenuté. Nad dlouhými rameny je valená klenba ve spádu. Podesty jsou zaklenuty dvěma plackami. Strop v celém prostoru schodiště je bohatě zdoben štukovou výzdobou. Výplně ploch placek jsou zdobeny ornamentálním polem a podesta před vchodem do chodby přízemí je bohatě zdobená štukovou barokní páskovou ornamentikou. Klenby pasů a překladů jsou ukončeny štukovými konzolami s hlavicemi s vertikálně profilovaným štítkem. Klenutý pás u podesty v přízemí je členěn na tři dekorativní obloučky. Strop na klenbě u vchodu z nádvoří je opatřen barevnou výmalbou s loveckými motivy. Dále jsou zde eliptická pole na stropě pod klenbou opatřena barevnou výmalbou s loveckými motivy (obr. 16, 17).

Chodba prvního patra tvoří ochoz kolem prostoru chodby z přízemí, která pokračuje vertikálně nahoru do dalšího patra a přivádí světlo. Z ochozu jsou symetricky umístěné otvory s rovným nadpražím v koutech, které je podepřené konzolami s volutovou ornamentikou. Vzhledem k úpravě patra, rozdělením na jednotlivé byty, došlo v několika případech k zazdění těchto otvorů, případně osazení drobných oken do této zadržky, čímž byl porušen původní monumentální dojem celého prostoru (obr. 18).

Většina dveří do bytů byla vyměněná za novodobé, převážně typové. Úprava bytů v prvním patře pochází z různých období 20. století.

Střecha a krov

Stavebně historický průzkum popisuje, že zdejší komíny střechy vznikly po roce 1850, kdy se poprvé začalo přemýšlet o rozdělení zámeckých prostor na bytové jednotky. Krovová konstrukce pochází nejspíše z období klasicismu, ale ani tímto tvrzením si nejsou autoři studie jistí. Architektonický průzkum se zabývá vikýři, které doporučuje zcela jistě zachovat. Také krytina střechy by se mohla řešit jinak, ale není to největší problém kácovského zámku, což je dodnes pravdou.⁹⁵

⁹⁴ Muk, J. a Macek, P. *Stavebně – historický průzkum*. Praha: SÚRPMO, 1991.

⁹⁵ Tamtéž.

Zámek je zastřešen *valbovou střechou*⁹⁶, která je uprostřed po celé délce zastřešená procházejícím prostorem chodby z přízemí, který v prostoru střechy má světlíkové patro s vlastním zakrytím valbovou střechou. Konstrukce krovu pocházející z 19. století je tvořena trojicí podélných *vaznic*⁹⁷, z nichž nejvyšší je při stěně středního světlíku. Další vaznice je uprostřed šířky střechy, nejnižší vaznice je umístěna nad námětky orientovaná kolmo na spád střechy. Vaznice jsou podporovány dřevěnými sloupky, u nejnižší šikmým. U střední vaznice jsou vodorovné rozpěry u každé krokve. U sloupků jsou pásy a u středního sloupku šikmá vzpěra. V dolní části jsou *krokve*⁹⁸ opatřeny námětky pro změnu sklonu krytiny u okapu. Krov je kryt eternitovou krytinou (azbestocementové šablony) na bednění. Ve střeše jsou čtyři vikýře obvyklé konstrukce s kruhovými okny. Zajímavým detailem jsou zděné klenuté kouřovody průlezných komínů, které převádějí spaliny do komínů ve stěně centrálního světlíku (obr. 19).

Zastřešení věží je tvořeno dřevěným krovem, kde na základovém roštu je uprostřed umístěno osm sloupků. Tvar barokní cibule tvoří dřevěné ramenáty opatřené bedněním a plechovou krytinou. Mezi sloupky a ramenáty je soustava šikmých vzpěr (obr. 20).

Fasády

Jihozápadní roh zámku, fotografie ze zahrady místního nájemníka, ukazuje nevhodnou úpravu oken v přízemí a prvním suterénu, trojdílná okna pocházejí z první poloviny 20. století. Dveře jsou typové, z druhé poloviny 20. století. Nevhodné je doplnění zdiva nad úroveň původní střechy vedle věže. Původní úroveň je patrná podle výšky kotlíku okapu. Na fasádě jsou zbytky původního barokního barevného řešení. Dalším nevhodným zásahem je povrchový přívod elektrického vedení. Betonové schody taktéž nevhodně doplňují původní barokní podobu. Pravé okno v prvním patře věže má nevhodný tvar i rozměr a odpovídá hygienickému zázemí bytů. Dochované zbytky barokní štukové plastické výzdoby jsou šambrány oken nahoře ukončené štukovým klenákem. Horní plocha klenáku je

⁹⁶ Valbová střecha má okapy na všech čtyřech stranách, je tvořena čtyřmi plochami, které se protínají ve čtyřech nárožích a vodorovném hřebenu.

⁹⁷ Způsob sestavení nebo napojení jednotlivých součástí stavebního díla.

⁹⁸ Prvek krovové konstrukce podpírající bezprostředně podklady krytiny.

zvlněná. Z klenáku pokračuje výzdoba *girlandami*⁹⁹ štukových lístků. Šambrány a *leseny*¹⁰⁰ jsou barevně rozlišeny. Na věži je dochován původní tvar barokní římsy a zastřešení věže je s nízkou a širokou barokní cibulí a lucernou. Pokračování fasády za věží jižním směrem má pravá okna provedena iluzivní barevnou malbou na fasádě. Také kout v prvním patře vlevo je opatřen barevnou iluzorní malbou. Technický stav fasády je špatný, část omítky je opadaná a iluzivní okna by potřebovala restaurátorský zásah. Nad iluzivním oknem prvního patra je štukový klenák s *maskaronem*¹⁰¹ a volutovými ozdobami nad oknem i na horní straně klenáku. Opět doplněný girlandami štukových lístků. Kolem oken v přízemí je plochá šambrána, barevně odlišená od plochy fasády. Ven a dovnitř otevírané okno má u levého křídla původní členění, což dokazuje členění na iluzivním okně. Vnitřní okno toto členění nerespektuje (obr. 21, 22).

Zadní strana přístaveb v hospodářském dvoře má průmyslový charakter, použití kovových oken. Dnes jsou zde v části garáže nájemníků bytových jednotek v zámku (obr. 23).

Z prostoru hospodářského dvora je vidět spojovací chodba, která má zazděné klenuté otvory v přízemí i okna prvního patra. Jižní stranu hospodářského dvora tvoří novodobý objekt, garáže. Z tohoto místa je také vidět světlík zámku, který je zastřešen mansardovou střechou s komíny v nárožích a obvodové stěně. Okno světlíku má členění na drobné tabulky. Severní strana hospodářského dvora dnes slouží k bydlení. Západní strana hospodářského dvora nese stopy úprav z druhé poloviny 20. století. Na střeše je plechová krytina, která nepůsobí nejlépe v okolí barokního zámku (obr. 24).

Východní strana spojovací chodby ze zámku ke kostelu má v přízemí většinou zazděné oblouky kleneb. V prvním patře jsou dochovaná okna. Na fasádě je barevně odlišený lesenový rámeček.

Severní fasáda zámku se nachází v téměř původní barokní podobě. Barevně je odlišen systém lesén a šambrán kolem oken. Okna ven a dovnitř otevíravá mají zřejmě nepůvodní členění (příliš velké tabulky oken). Vstupní dveře jsou dvoukřídlové výplňové, z 1/3 prosklené s nadsvětlíkem ve tvaru stlačeného oblouku

⁹⁹ Plastická, obloukovitá výzdoba v podobě zavěšeného polovence z motivů rostlin a struh.

¹⁰⁰ Svislý plochý vystouplý pás ze zdíva nebo jen vytažený v omítce, na rozdíl od pilastru bez hlavičky a patky.

¹⁰¹ Ozdobný motiv v podobě lidské tváře.

neseného po stranách konzolami s volutovou ornamentikou. Nadsvětlík má dřevěnou mříž. Nad dveřmi je samostatné nesvětlíkové okno eliptického tvaru lemované štukovou šambránou, která je spojena s obloukem nad dveřmi klenákem s maskaronem. Stříška nad vchodem má baldachýnový tvar s prolomovaným dolním okrajem. Nad stříškou je ve štukovém rámci erb. Okna v přízemí mají mělké barevně rozlišené šambrány se štukovými ozdobami a podokenní římsy. Okna 2., 4., částečně 8., 11., 13. a 15. zleva jsou iluzivní barevně namalovaná na fasádě. Nadokenní části šambrány u 2., 4., 6., 8., 9., 11., 13. a 15. okna zleva jsou v rozích zdobeny volutovým ornamentem, od něj se obloukem střed šambrány zvedá do špičky. U oken nejbliže ke dveřím jsou v této části umístěny medailony se štukovým portrétním reliéfem. Zbytek plochy nad oknem je vyzdoben páskovou ornamentikou. V dolní části oken je v okolí podokenní římsy výzdoba dalším štukovým ornamentem dvou střídajících se druhů (obr. 25, 26).

Všechna okna prvního patra jsou funkční, prosklená a kromě okna ve střední ose jsou ven a dovnitř otvíravá. Kolem okna jsou barevně rozlišené šambrány. V horních částech šambrán se střídá štuková výzdoba dvojího druhu, štukový ornament s volutovými rohy nahoru se zužující s výplňovým polem v barvě šambrány, mezi horními volutami je drobný maskaron. Druhý druh nadokenní výplně je klenák s maskaronem s bočními stranami obloukovými, nahoře ukončenými volutami a na voluty navazují girlandy štukových lístků. Nad oknem ve střední ose je štuková výzdoba obsahující dvě figury andělů a plocha mezi nimi je vyplněná páskovou ornamentikou. U dvou oken nejbliže ke středu je šambrána v dolní části doplněná dalšími štukovými ornamenty se třemi řadami zavěšených štukových lístků. U středního okna je šambrána dole ukončena obloukovými nástavci se střípci.

Nad hlavní římsou ve středu objektu vystupuje trojúhelníkový štít. Plocha oddělená barevným pásem pod římsou je vyplněna páskovou ornamentikou. Nahoře uprostřed je štítek s volutovým okrajem s polychromovaným maskaronem. Po obou stranách štítu jsou výrazné chrliče dešťové vody ve tvaru dračí hlavy, trubka je podepřena železnou konzolou, zdobenou volutovými ornamenty ze železného pásku (obr. 27).

Na střeše jsou symetricky umístěny dva vikýře s kruhovými okny. Boční ukončení stěny vikýře je zakončené volutovým ornamentem, oblouková římsa je

také zdobena volutami. Uprostřed pod římsou je volutový štít s barevným maskaronem, od něj na obě strany vede girlanda lístků k volutám římsy. Šambrána okna má štukový profil s ornamentem svázaného vavřínového věnce. Okno je dvoukřídle, otvíravé dovnitř kolem střední osy (obr. 28).

Nad střechem vystupuje dlouhý prostor hlavního světlíku se šesti obdélníkovými okny členěnými drobnými tabulkami. Nad okny je štuková výzdoba, klenák je po stranách ukončený nahoře volutami. Od volut vede girlanda štukových lístků k dalšímu volutovému ornamentu u horního okraje okna, který je dole ukončen střapcem.

Jižní strana zámku

Jižní strana má v suterénu okna obdélníková, bez ozdob kolem oken. Rozmístění oken nekoresponduje s rozmístěním oken ve vyšších podlažích a ukazuje na starší původ této části budovy. Okna v přízemí jsou obdélníková, ven a dovnitř otevíraná. Členění z větší části zachovává členění menších tabulek. Všechna okna mají barevně rozlišené šambrány. Okna v prostředních třech osách mají šambrány v horní části vyzdobené v rozích volutami a křivkou složenou z několika obloučků, uzavřené pole vyzdobené girlandou lístků. Podokenní výplně těchto tří oken mají páskový ornament. U ostatních oken je šambrána v dolní části doplněná štukovým ornamentem složeným z obloukovitých prodloužených na krajích a střední části ukončené obloučkem křivkami spojenými s okraji. Čtvrté okno zprava je falešné, iluzivní, barevně vymalované na fasádě. Ve všech iluzivních oknech jsou na výmalby použité figurální motivy. Okna prvního patra jsou totožná s okny na severní straně. Vikýře a štít jsou stejného tvaru jako na severní straně, plocha štítu je bez výzdoby. Na levé věži je zbytek výzdoby barevně odlišených lesen, věž neobsahuje žádná původní okna. Tyto prostory ve věži dnes slouží jako bytové jednotky (obr. 29).

Východní strana

Na východní straně jsou okna stejného typu jako na severní, prostřední okno v přízemí je iluzivní, barevně namalované na fasádě. Suterén má hladkou omítku

bez ozdob ve špatném technickém stavu způsobeném vlhkostí. Okno věže v přízemí má šambránu bohatě zdobenou dalšími štukovými prvky, šambrána je v horní části ukončena volutovým ornamentem, který přechází v další výrazné nadokenní štukové pole, vyplněné volutovým ornamentem, nahoře ukončené prolamovanou římsou. Podokenní výplň má páskový ornament v kombinaci s lístky. Okno prvního patra věže má šambránu přecházející v nadokenní štukovou výplň v ploše římsy ukončenou štítkem s maskaronem. V suterénu je dřevěné novodobé předložené schodiště se zastřešenou podestou (obr. 30).

3.3. Marie Toskánská, stavitelka barokní podoby zámku

Velké přestavby se kácovský zámek dočkal až za vlády velkovévodkyně Toskánské nad zdejším panstvím. Náklady na tuto přestavbu čítaly 24 000 zlatých. Přestavba trvala sedm let. Zámek je postaven do obdélníkového tvaru o dvou poschodích a hlavním průčelím je obrácen k levému břehu řeky Sázavy. K zámku patří také dvě věže na východním a západním křídle.¹⁰²

Vchod do zámku je ze dvora na severní straně. Od hlavního portálu vedou schody do prvního patra. Tam se nachází vysoká chodba dosahující výškou a okny až nad zámeckou střechu. Z chodeb se vchází do komnat, které byly za velkovévodkyně Toskánské nádherně vyzdobeny nábytkem a luxusními doplňky.¹⁰³

Už na počátku 20. století zámecké místnosti sloužily jako byty úředníků a jako kanceláře kácovského velkostatku. Zámecká kaple, která byla zřízena za velkovévodkyně Toskánské, zřela již na počátku 20. století prázdnotou. Za této majitelky byla také vybudována chodba, která spojila zámek a kostel. Měla délku asi 150 kroků.

Bylo to období posledního velkého zájmu o zdejší zámek. Od té doby zámek jen pustne a na velké přestavby dodnes nejsou peníze. Z vnitřní výzdoby se zachovaly štuky v zámecké kapli provedené B. Mattonim. Ty byly později doplněny v 19. století malbami Karla Josefa Moraviniho. V roce 1847 se stalo kácovské panství majetkem panovnické rodiny a bylo konfiskováno po roce 1918, kdy vznikla Československá republika. V zámku byla poté umístěna správa státních lesů.¹⁰⁴

Anna Marie Františka Toskánská se narodila v Ostrově nad Ohří jako dcera Julia Františka vévody Sasko-Lauenburského. Její děd Jindřich Julius sloužil ve Valdštejnově vojsku a přišel do Čech v roce 1617. Ten v Ostrově nad Ohří postavil impozantní šlechtické sídlo. Otec Anny Marie Františky nechal v roce 1683 postavit

¹⁰² Zavadil, A.J. *Kutnohorsko slovem i obrazem*. Kutná Hora: Karel Šolc, 1912, s. 144.

¹⁰³ Tamtéž, s. 144.

¹⁰⁴ Vlček, P. *Encyklopedie českých zámků*. Praha: Libri, 1994, s. 293.

zámek v Zákupěch. Měl dvě dcery, Annu Marii Františku a Františku Sybilu Augustu, která dostala Ostrov nad Ohří a statky v loketském kraji.¹⁰⁵

Marie Františka se provdala v roce 1690 za Filipa Viléma falckraběte rýnského. Sňatek se konal 15. října 1690 okolo sedmé hodiny večerní v Lobkovickém zámku v Roudnici, oddával probošt Hroneck. Své první manželství prožila Anna Marie Františka Toskánská v Zákupěch. Filip Vilém byl příbuzný císařovny Eleonory, Marie Františka se tak dostala do nejvyšších společenských císařských kruhů. Z prvního manželství Anny Marie vzešla dcera Marie Anna Karolina, která se narodila v roce 1693. Druhá dcera Leopoldina Eleonora zemřela 8 týdnů po narození. Filip Vilém v roce 1693 zemřel, Marii Františce v té době bylo 21 let. Po čtyřech letech se znovu provdala za Jana Gastona. Byl to poslední potomek florentského rodu medicejských. Jediným důvodem proč došlo k druhému sňatku Marie Františky, bylo zrození syna pro medicejský rod, to se ale nevyplnilo.¹⁰⁶

Velkovévodkyně Toskánská výtečně jezdila na koni, střílela a lovila. Údajně byla náladová. Nesnesla odpor, ale na druhou stranu byla dobrosrdečná, soucitná a zbožná. Druhá žena, která se pyšnila titulem velkovévodkyně toskánská, byla Marie Terezie. S jistou nadsázkou by se mohlo říct, že byla jakousi „ideální“ vrchností, protože byla spravedlivá, starala se o chudé a nemocné. Na druhou stranu byla velice přísná na své poddané. Její manžel často cestoval po Evropě, někdy zajížděl ke své manželce do Prahy nebo do Zákup. Vztah Marie Františky a Jana Gastona se postupně stal pouze formálním. Velkovévodkyně Toskánská nikdy za svým manželem v dalších letech do jeho rodné Florencie neodešla. Její manžel zemřel v roce 1737, jeho manželka po něm nic nezdědila.¹⁰⁷

Domovským zámek Anny Marie Františky byly Zákupy, velmi přepychové reprezentativní sídlo. Mimo Zákup vlastnila ještě panství buštěhradské, tachlovické, Zvoliněves, Ploskovice, Červené Poříčí a Polici u České Lípy. Panství Kácov koupila s dalšími 20 vesnicemi v roce 1726. Majetek Kácovského panství byl 3 853 ha. Celkem měla velkovévodkyně toskánská majetek ve výměře 18 016 ha. Kácov koupila za 23 324 zlatých. Přestože bydlela v Zákupěch, velkou

¹⁰⁵ [Http://www.farnost.zruc.info/](http://www.farnost.zruc.info/) [online]. 2011 [cit. 2011-03-31]. Anna Marie Františka Toskánská. Dostupné z WWW: <<http://www.farnost.zruc.info/histkacov/amft.html>>.

¹⁰⁶ [Http://www.farnost.zruc.info/](http://www.farnost.zruc.info/) [online]. 2011 [cit. 2011-03-31]. Anna Marie Františka Toskánská. Dostupné z WWW: <<http://www.farnost.zruc.info/histkacov/amft.html>>..

¹⁰⁷ Tamtéž.

pozornost věnovala právě Kácovu, což je možné doložit například na velké přestavbě zámku, která proběhla v letech 1727 – 1733.¹⁰⁸

Samotná budova zámku je často podobou srovnávána s Ratibořicemi, Hostivicemi, Policí u České Lípy a Ostrovem nad Ohří. Autorem přestavby byl stavitel Václav Špaček, žák architekta Františka Maxmiliána Kaňky. Dohled nad přestavbou měl polír J. Bláha, což nebylo příliš dobré řešení, protože se nejednalo o spolehlivého stavitele. Součástí stavby byla i bohatá štuková výzdoba. Anna Marie Františka Toskánská v Kácově také vykoupila dům vedle zámku, kde se nacházel šenk. Nechala v Kácově opravit budovu radnice, školy a staré fary. Zavedla v Kácově vodovod, který vedl do kašny na náměstí. Zrekonstruovala kostel a spojila oratoř se zámkem. Na kostelní věž věnovala hodiny. Nechala postavit most přes řeku, ten byl ale v roce 1735 a 1762 zničen. V roce 1737 zřídila v Kácově papírnu.¹⁰⁹

Do svých panství nechala přivést z Říma ostatky svatých. Do Kácova byl přivezen svatý Liberát. V době tohoto velkého rozmachu Kácova byl zdejším farářem Mikuláš František Kratochvíle, který byl velkou náboženskou oporou pro velkovévodkyni.¹¹⁰

Anna Marie Toskánská zemřela 15. října 1741. Byla pochována vedle svého prvního manžela Filipa v kryptě zákupského kostela sv. Fabiána a Šebestiána. Pohřbíval ji děkan hrabě Lažanský. Byla pohřbena v rouše celestiánky. Svě jmění odkázala dceři Marii Anně, ta byla provdána za Ferdinanda Bavorského. Byl to bratr vévody Karla, který vystoupil proti Marii Terezií a nechal se korunovat za českého krále. Ten, když bezdětný zemřel, tak jeho jmění dostal Kliment František bavorský roku 1753, po něm dědil roku 1770 Maxmilián Josef bavorský. Dědictvím přišlo panství na strýce Karla II. vévodu ze Zweibrückenu, roku 1795 na jeho bratra Maxmiliána Josefa vévodu ze Zweibrückenu. Ten smlouvou postoupil své české statky arciknížeti Ferdinandovi. Od toho se roku 1814 dostal majetek velkovévodovi z Toskány. Velkovévoda listinou z roku 1815 postoupil všechny statky císaři rakouskému Františkovi pro mladého Napoleona, který se nazýval vévodou zákupským. Mladý Napoleon ale roku 1832 zemřel a jeho statky byly

¹⁰⁸ [Http://www.farnost.zruc.info/](http://www.farnost.zruc.info/) [online]. 2011 [cit. 2011-03-31]. Anna Marie Františka Toskánská. Dostupné z WWW: <<http://www.farnost.zruc.info/histkacov/amft.html>>.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Tamtéž.

postoupeny roku 1847 císaři Ferdinandovi a připsány císařskému domu. Tak se tedy panství kácovské i čestínské, které bylo majetkem pánů na Zákupcích, dostalo do držení císařského domu.¹¹¹

3.3.1. Toskánská architektura

Dispozice zámku se podobá ostatním stavbám, které prováděla Anna Marie Františka. Je to vidět na řešení s vystupujícím nadstřešním pavilonem. Ten osvětluje ústřední prostor. Připomíná tak dispozice dominikánských klášterů, což můžeme vidět například i na stavbě v Hostivicích.¹¹²

Pro stavby, které nechala Anna Marie Františka přestavět, byl typický střední převýšený halový prostor. Ten prorůstá střechou a vytváří pro vnější pohledy zdánlivý střešní altán. Podobné stavební prvky nejsou k vidění jen v Kácově, ale také v Hostivicích či Horní Polici. Vzorem zde nebyly další zámecké objekty 17. století, kde střešní pavilony plnily svoji původní funkci, ale klášterní objekty, konventy.¹¹³

Již zmiňovaná Anna Marie Toskánská dala roku 1736 postavit v Kácově sousoší Panny Marie a 14 pomocníků. Na pravém břehu zřídila papírnu, která byla ale již na počátku 20. století zrušená. Zřízen byl roku 1735 také krytý most přes Sázavu, ten na zdejším místě vydržel jen několik dalších let.¹¹⁴

Stavby, které prováděla velkovévodkyně toskánská lze spojit se jménem Václava Špačka a později s Kiliánem Ignácem Dientzenhoferem. Kolem roku 1726, kdy byla zahájena přestavba v Kácově, tak ještě v toskánských službách nebyl. Naproti tomu například v Buštěhradu je doloženo, že se Dientzenhofer a později také Anselmo Lurago barokní přestavby bezpečně účastnili.¹¹⁵

Horní Maršov je další místo, které je spjaté s raně barokní přestavbou a s toskánskou šlechtou. Zdejší barokní zámeček byl vybudován krátce před rokem 1689 za Julia Františka, který zemřel roku 1689. Tento zámeček byl povýšen

¹¹¹ Zavadil, A.J. *Kutnohorsko slovem i obrazem*. Kutná Hora: Karel Šolc, 1912, s. 144.

¹¹² Vlček, P. *Encyklopedie českých zámků*. Praha: Libri, 1994, s. 293.

¹¹³ Kryl, A. *Památky středních Čech*. Praha: Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, 1988, s. 109.

¹¹⁴ Kubišta, A. *Sázava: Dolní a střední*. Praha: Pavel Körber, 1908, s. 70.

¹¹⁵ Vlček, P. *Encyklopedie českých zámků*. Praha: Libri, 1994, s. 106.

o patro právě za Anny Marie Františky Toskánské tehdy majitelkou i kácovského panství. Zdejší panství bylo později majetkem panovníka a po vzniku Československé republiky bylo v roce 1918 zkonfiskováno.¹¹⁶

Další zásah z rukou toskánského rodu je vidět na barokní stavbě zámečku v Hostivicích. Střední vyvýšená pavilónová nadstavba nad střechou nesloužila jako vyhlídkový belvédér, jak bylo běžné u podobných zámeckých staveb v raném baroku. Její funkce byla osvětlovat střední sál stavby, podobný motiv se objevuje u většiny dalších staveb, které nesou toskánský vliv. Stejně tak je tomu i v Kácově.¹¹⁷

Další typově podobný zámek se nachází v Ratibořicích. Zdejší barokní zámek byl vystavěn v letech 1705 – 1708 Lorenzem Piccolomini, který zemřel roku 1712. Ve druhé polovině 18. století bylo přistavěno dlouhé boční křídlo a v letech 1810 -1812 byl klasicistně upraven pro Kateřinu Vilemínu, vévodkyni Zaháňskou.¹¹⁸

¹¹⁶ Vlček, P. *Encyklopedie českých zámků*. Praha: Libri, 1994, s. 252.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 260.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 432.

4. Kácovské náměstí

Dům č. p. 80.

Východní strana náměstí (viz. mapa č. 1) je uzavřena nárožním domem č. p. 80. Podoba domu je z období *Art deco*¹¹⁹. Je zde zdobený štít a výplně. Fasáda je členěná plochými římsami, patrovou a nadokenní, svislými úzkými *lesenami*¹²⁰ a plochami světlé omítky mezi okny prvního patra. Římsa nad vchodovými dveřmi je dvojitá se štukovými čtverci. Štít do Jirsíkovy ulice je zdoben štukovými oblouky nad římsou lemující sklon střechy. Hlavní římsa je odstupňována několika jemnými profily. Okna mají ploché šambrány zdůrazněné světlou barvou a jsou vyměněné v nedávné době za okna s falešným členěním mosaznými lištami na drobné tabulky. Vstupní dveře jsou původní ve stylu *Art deco*. Okna štítu do dvora jsou typová, vyměněná v dobách socialismu.

Výlohy na tomto domě jsou původní, jednalo se o honosný dům na kraji náměstí (viz. mapa č. 2), kde bylo několik obchodů. Zůstal zde obchod s potravinami. Členění výkladce směrem dále od náměstí je původní s drobnými tabulkami v horní části. Pozdější výkladce jsou upravované. *Zaoblené nároží*¹²¹ tvoří vchod do prodejny s kovovými dveřmi s hliníkovými prvky z dob socialismu. Boční výkladec podle členění ukazuje na původní prvek domu. Na levé straně je objekt v patře ukončen půlkruhovým *arkýřem*¹²² s výraznými konvemi (obr. 31, 32).

Radnice č. p. 40.

Na tomto místě byla kdysi stará fara. Když v roce 1624 opustil poslední a katolický farář kostelní faru, o budovu se začala starat zdejší vrchnost. Později zde byla zřízena „Horní hospoda“. Hospodu s pozemky prodala vrchnost 31. prosince 1762 Františkovi Jiříkovi, ten postoupil 20. ledna 1790 živnost synu Františkovi. Po

¹¹⁹ *Art deco* je univerzální dekorativní styl, který se rozšířil především v Evropě a v USA ve 20. a 30. letech dvacátého století v průmyslu a řemesle. Nese rysy mnoha směrů, především kubismu, futurismu a secese.

¹²⁰ Svislý plochý vystouplý pás ze zdíva nebo jen vytažený v omítce, na rozdíl od pilastru bez hlavičky a patky.

¹²¹ Místo konvexního proniku dvou nerovnoběžných průčelí. Bývá stavebně zpevněno a zvýrazněno barevně.

¹²² Výstupek před průčelím budovy, rozšiřující vnitřní prostor a umožňující výhled do stran.

něm se 30. března 1797 ujal hospody Ignác Jiřík, kterému se v tomto domě 19. června 1798 narodil syn, budoucí biskup Budějovický, Jan Valerian Jirsík.¹²³

Roku 1813 koupila od Jirsíka tento dům vrchnost a postoupila jej obci za dům č. p. 3 i s výčepním právem. Obec zde později zřídila městskou radnici. Ta je v tomto objektu dodnes. Dům 15. června 1878 vyhořel a byl později opraven. Ke změně jména z Jiříka na Jirsíka došlo chybou vystavitele křestního listu, který udělal z Jiříka Jirsíka.¹²⁴

Jsou zde k vidění *bosáže*¹²⁵ a segmentová okna. Zachovala se původní okna otevíraná směrem ven a dovnitř. Mezistřešní žlab je ukončen výtvarně zdobeným kotlíkem na levé straně budovy. Fasáda radnice pochází z období po opravě po zmíněném požáru v 19. století. Fasáda štítové stěny je na rozích ozdobena bosovanými *pilastry*¹²⁶. Střední *rizalit*¹²⁷ je v přízemí členěn vodorovným pásováním. Segmentová okna ven a dovnitř otvíraná mají segmentové ploché římsy a podokenní římsy. V úrovni podkroví je uprostřed rizalitu štítu půlkruhově zaklenutá *nika*.¹²⁸ V nice je umístěna soška zemského patrona sv. Václava. Nika je lemována plochou barevně zvýrazněnou *šambránou*¹²⁹ s patkami a klenákem. Nad nikou je kruhové okno lemované kruhovou odstupňovanou šambránou. Rizalit štítu je ukončen plochými římsami ve dvou úrovních. Pod nimi a pod římsami lemujícími sklon střechy je zubatá štuková výzdoba. Sokl podokenní výplně šambrány a římsy jsou v šedé barvě. Ostatní plocha je světle okrová.

Z boční strany jsou dveře do radnice původní z 19. století s krásným detailem na klice, kde je tvar lví hlavy. Řešení říms a ukončení rizalitu vstupních dveří odpovídá fasádě štítu. Zábradlí není původní, je z doby První republiky. Bohužel velmi krásná budova radnice má na zadní straně nepříliš pěknou hrubou omítku a luxfery (obr. 33 – 35).

¹²³ [http://www.kacov.cz/\[online\]](http://www.kacov.cz/[online]). 2011 [cit. 2011-03-31]. Kácovská radnice. Dostupné z WWW: <http://www.kacov.cz/index.php?id=Historie-mestecka-11&clanek=Kacovska-radnice-45>.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Zdivo s plasticky zdůrazněnými čely jednotlivých kvádrů v líci.

¹²⁶ Pilastr je pravoúhlé, někdy ploché před líc zdiva mírně vystupující zesílené stěny, tvořící s ní konstrukčně jeden celek.

¹²⁷ Rizalit je část budovy, méně nebo více vystupující před ostatní průčelí, rozšiřující její půdorys a vyzděná v plné hmotě od základů.

¹²⁸ Pravoúhlé okrouhlé rozšíření prostoru prohloubením v tloušťce zdi.

¹²⁹ Rámové ostění oken a dveří, převážně z pásů předstupujících před líc zdiva.

Dům č. p. 32.

Dům vedle radnice č. p. 32 je stavbou dvacátých let 20. století. Větší velká okna naznačují, že zde byla za První republiky finanční instituce. Vstup do domu je lemován plochou šambránou s kubizujícími motivy trojúhelníků. Mříž v okénku původních vstupních dveří má *volutovou*¹³⁰ ornamentiku odpovídající klasicizující secesi. Patrová římsa má výrazné konzole odpovídající stylu Art deco. Okna prvního patra mají horní tabulky členěné na drobné. Pod hlavní římsou je štukový pás barevně zdůrazněný. Okna mají ploché šambrány zvýrazněné barvou. Štít je umístěn asymetricky vůči celému objektu, ale symetricky nad trojicí oken mimo osu vstupu (obr. 36).

Dům č. p. 33.

Vedlejší dům, č. p. 33 s plochou hladkou fasádou bez výzdobných prvků, je podle tvaru římsy původně z 19. století. Fasáda má vyměňená okna. Je zde barevně rozlišený sokl (obr. 37).

Dům č. p. 4.

Dům na náměstí č. p. 4 je jedním z prvních domů v obci. Zachovává tradiční tvar, okna mají alespoň barvou naznačené šambrány. Fasáda je jinak zcela hladká, na straně objektu je moderní garáž. Z boční strany je vidět pivovar. Součástí domu je výkladec z ocelové konstrukce s hliníkovými prvky z dob socialismu. Dnes je součástí domu obchod s uzeninami a masem. Nová vjezdová vrata do dvora jsou ukončena oblokem, což naznačuje původní historický ráz domu. (obr. 38)

Dům č. p. 3.

Dům č. p. 3 je také jedním z prvních domů v Kácově. Tento dům je hodně přestavěný. Stavebním materiálem vychází z venkovské zástavby. Ve dvoře je patrná do oblouku tvarovaná přístavba. Trojdílné okno ve štítu nemá svůj původní tvar. Vedle domu se nachází několik provizorních objektů, které mají v současné době na náměstí velký význam, ale bohužel nejsou chloubou stavebně-historického charakteru náměstí Kácova. Jedná se o dřevěné stánky postavené vedle domu (obr. 39).

¹³⁰ Zavínutá křivka, spirála.

Domy č. p. 14 a 15.

Dva domy č.p. 14 a 15 jsou spojené. Původně zde byly dvě staré parcely. Dochovaný stav odpovídá velké dobové přestavbě, která na tomto domě proběhla za První republiky.

Podle předního nárožního arkýře usuzujeme na to, že je tento dům původně z 19. století. Navazoval na objekt, který zde byl předtím. Přestaven byl ale za První republiky, kdy zde byla pobočka okresní záložny. Dodnes je zde vidět římsový systém. Pod hlavní římsou je plasticky vystupující barevně rozlišený pás břizolitové omítky.

Velká okna s parapetem na soklové římse naznačují na využití přízemí pro bankovní účely. Kolem oken prvního patra jsou vidět barevně rozlišené ploché břizolitové šambrány. Šambrány vycházejí u prvního patra z podokenních říms. V horní části domu byly byty pro zaměstnance, které jsou dodnes zachovány a jsou obydleny. Tři arkýře domu jsou původní, vznikly ještě před přestavbou v první polovině 20. století.

Břizolitová fasáda napovídá, že se jedná o stavbu z První republiky. Tato stavba by dnes potřebovala opravu, nejvíce opadaná omítka je na arkýři. Plocha fasády je členěna plochými lesenami. Na domě jsou zachované původní prvky například okna, dveře, mříže, které připomínají honosný vchod do peněžního ústavu za První republiky. Krytina na straně směrem do Jirsíkovy ulice je z plechových šablon, výtvarně nevhodná plocha z doby socialismu, zatímco střešní krytina z ulice Nádražní je z pálené krytiny. Součástí domu v minulosti i dnes je obchod, v současné době drogerie. Mříže, které na budově vidíme, jsou původní prací řemeslníků První republiky (obr. 40, 41).

Dům č. p. 24.

Budova hotelu č. p. 24 je přestavbou zřejmě staršího objektu. Je podélně orientovaná do ulice Nádražní, do náměstí je budova otočená štítovou stranou. Dům má sedlovou střechu s vikýři krytou pálenou krytinou.

Štítová strana do náměstí je opatřena dvoubarevným nátěrem fasády. Členění ploch je z hlediska tvaru budovy netradiční. I barevné provedení stavby je velmi nešťastné vzhledem k ostatním stavbám na náměstí. Štít s tmavým pruhem

uprostřed je neobvyklý a nezapadá do prostoru historického náměstí obce. Nápis na jedné straně budovy nekoresponduje s barevným provedením celé stavby. V ulici Nádražní je budova hotelu nastavena o salonek. Celá budova nemá ráz staré budovy historického centra obce.

Je zde vidět z boční plochy velmi plochý *rizalit*, takže původní budova byla architektonicky členěna jinak než dnešní moderní provedení (obr. 42, 43).

Na omítce je dodnes patrné, že zde byl menší dům, který byl zbourán. Nyní je zde zahrada hospody. Měřítko zbourané budovy neodpovídalo celé kompozici náměstí (obr. 44).

Prostor náměstí krásně doplňuje alej se stromy a sloup Čtrnácti pomocníků Panny Marie. Alej byla založena již v době baroka. Baroko se snažilo upravit i okolí svých staveb. Alej měla lemovat příchodovou cestu ke kostelu (obr. 45).

Dům č. p. 11.

Současný stav budovy, domu č. p. 11, s výrazem podnikatelského baroka vznikl přestavbou staršího objektu. Oblouková okna jsou k vidění na boční straně domu. Nejvýraznějším prvkem je zaoblený balkon s *balustrádou*¹³¹ a zaklenutým otvorem balkonových dveří a přilehlých oken.

I stříška nad bočním vchodem se chce přiblížit celé přestavbě domu ve stylu podnikatelského baroka. Přes tyto stavební zásahy byl původně tento dům jeden z prvních, které na náměstí v Kácově historicky vznikly, což dokládá i nízké číslo popisné (obr. 46, 47).

Dům č. p. 185.

Budova sokolovny č. p. 185 vznikla přestavbou za První republiky. Okna na této stavbě vycházejí ze secese, což je patrné především na dělení horních dílů oken na malé tabulky. Drobné členění pomáhá zlepšit dojem velkého okna v historickém prostředí. Velké okno by v tomto případě nepůsobilo dobrým dojmem.

Fasáda je plochá bez šambrán, je zde podřímsový pás. Leseny jsou barevně na fasádě rozlišeny. Tato budova tvarově doplňuje hmotově čestný dvůr zámku. I štít ukazuje na dekorativizmus po první světové válce. Vodorovné římsy na štítě jsou dekorativní.

¹³¹ Balustráda je zábradlí složené z kuželek – balustrád.

Sokol na vrcholu budovy jasně upozorňuje na funkci tohoto objektu. Zádveří je tvořeno prosklenou vstupní stěnou. Boční stěny jsou sklobetonové. Je zde možné vidět zábradlí, kde jsou z drátu vyobrazeni cvičenci sokola. Kovové dveře a luxfery sice do historických částí náměstí také nepatří, ale vzhledem k tomu, že je vchod na druhé straně od zámku, není tato část od zámku vidět.

Před sokolovnou je zbudován památník obětem obou světových válek. Je zde figurální reliéf, boční postava truchlící ženy na předsunutém soklu (obr. 48, 49).

Dům č. p. 27.

Budova č. p. 27, ve které je dnes v přízemí obchod s potravinami, je dílem předválečné architektury. Celý dům je v břizolitu. Můžeme si povšimnout také čtyřdílných oken, která ukazují na přestavbu domu ve 30. letech 20. století. Je zde i poměrně velký vjezd do dvora ukazující na dřívější provozování živnostenské činnosti (obr. 50).

Dům č. p. 28.

Vedlejší dům č. p. 28 je zcela jistě v nedávné době přestavovaný, na což ukazují i tvary oken, které se vrátily do secesní podoby s poutci zdobenými řezbou. Původně to mohl být dům neorenesanční, prošel však během 20. století několika přestavbami. Barevně rozlišený rizalit původně obsahoval asi třetí okno (obr. 51).

Dům č. p. 31.

Z boku další budovy č. p. 31 je vidět okno, které se otevírá ven, což naznačuje na stáří domu z přelomu 19. a 20. století. Okna směrem do náměstí jsou již novější z doby socialismu a jsou trojdílná. Celá budova je bezvýrazná. Je zde naznačena patrová římsa vodorovným štukovým pásem (obr. 52).

Dům č. p. 33.

Dům č. p. 33 má břizolitovou fasádu dodatečně doplněnou jednoduchou hlavní plochou římsou. Velká nečleněná plocha mezi nadpražím oken a hlavní římsou ukazuje na to, že zde pravděpodobně v minulosti byla plastická štuková výzdoba.

Nárožní rizalit je zakončen zaobleným rohem do vedlejší ulice. Výška otvoru výkladce neodpovídá výšce ostatních otvorů oken a dveří. Dnešní růžová barva se k domu vzhledem k celému náměstí absolutně nehodí. Okna jsou vyměněná za typová, ale v původních otvorech. Původní okna byla podle částečně zazděných otvorů ještě vyšší, což by ale dnes vyžadovalo velké finanční náklady na zhotovení oken na míru, proto se majitelé nejspíše rozhodli pro toto řešení (obr. 53).

Domy č. p. 29, 30.

Tyto domy č. p. 29 a 30 jsou z 19. století, naznačují to dobové dveře celého domu. Budovy jsou stavěné současně. Za První republiky byla fasáda opatřena břízolitem. Okna prvního patra jsou na tomto domě vyměněná. Malé okno u výkladce je secesní, což dokládají drobné tabulky v horní části okna.

Výplňové dveře u domu č. p. 29 v boční fasádě jsou současné. Výkladec u tohoto domu je bez rolety a prošel úpravami v období socialismu. Okna jsou v prvním patře vyměněná za typová.

Dům č. p. 30 je opatřen břízolitovou fasádou z období První republiky. Dveře na levé straně domu č. p. 30 naznačují původní podobu domu. Je zde *záklenek*¹³², *šambrána*, hlavice na klapačce je vyřezávaná. Na dveřích je pozoruhodná ručně vyřezávaná hlavice na klapačce.

Výkladce obchodu č. p. 30 jsou z První republiky, kdy zde byly živnostenské obchody. Obě rolety na sobě mají ještě značku prvorepublikového výrobce Duko Praha. Jedna roleta je jemnějšího profilu, druhá hrubšího. Rám rolet je původní, dřevěný, toto je k vidění hlavně u výkladce domu č. p. 30 (obr. 54, 55).

Dům č. p. 32.

Dům vedle č. p. 32 je také z 19. století. Původně zde byla římsa dochována směrem do ulice. Dnešní plastová okna na tomto domě nejsou tou nejlepší variantou vzhledem k tomu, že se jedná o dům na historickém náměstí Kácova. Společně s římsou je zde zachováno jen *ostění*¹³³ kolem vstupu do domu. Původně zde byla symetrie, při pohledu z hlavní ulice je vidět rizalit se třemi okny v prostřední části.

¹³² Nadpraží otvoru ve zdi.

¹³³ Postranní částí rámování otvoru ve stěně.

Otvor v přízemí na levé straně obsahuje typové ven otvírané dveře s luxferovým nadsvětlíkem (obr. 56).

4.1. Fara a kostel Panny Marie

O založení fary v Kácově nejsou zaručené zprávy, ale záznamy uvádějí, že zde k roku 1360 působil farář Werner. V dobách husitských byla fara utrakvistická, spravována protestantskými a potom dalších skoro 200 let nekatolickými knězi. K roku 1633 z Kácova odešel poslední farář, který kázal podobojí. Fara byla od roku 1633 do roku 1658 opuštěná pro nedostatek katolických kněží. Až v listopadu 1658 byl do Kácova dosazen farář Václav Pankrác Wichaeus, který spravoval současně do té doby opuštěné fary v Čestíně, Zručí a Souticích. Za doby panování hraběte Bredy v Kácově byl kněžím určen domek vzdálený od kostela a navíc ne příliš pohodlný.¹³⁴

I další kněží usilovali o novou farní budovu, ale marně. Iniciativy se chopil roku 1718 sám tehdejší zdejší kněz P. Kratochvíl. Začal z vlastních peněz a částí ze zádušních budovat nynější jednopatrovou budovu. Tehdejší pan zdejší Breda na nic nepřispěl.¹³⁵

Barokní budova fary s *valbovou střechou*¹³⁶ má barokní vikýře typu volské oko, hlavní a patrovou římsu, nárožní bosáže a další leseny členěné bosáží v ploše mezi okny. Okna mají šambrány s plochou štukovou lištou a ploché podokenní římsy. Okna jsou ven a dovnitř otvíravá (obr. 57).

Nejstarší matriky kácovské počínají rokem 1653 a byly psány česky až do roku 1751, pak do roku 1762 latinsky a později česky do roku 1784. Německé a české záznamy se objevují do roku 1791, od toho roku až do dnešní doby jsou záznamy psány jen česky. O původním kácovském kostele mnoho nevíme, k roku 1360 jsou záznamy o zdejším faráři a o románském kostele. Nynější presbytář byl vystavěn částečně vlastním nákladem a částečně ze sbírek farářem Františkem Xaverem Tittelbachem roku 1819.¹³⁷

¹³⁴ Zavadil, A.J. *Kutnohorsko slovem i obrazem*. Kutná Hora: Karel Šolc, 1912, s. 134 – 136.

¹³⁵ Tamtéž, s. 136.

¹³⁶ Valbová střecha má okapy na všech čtyřech stranách, je tvořena čtyřmi plochami, které se protínají ve čtyřech nárožích a vodorovném hřebenu.

¹³⁷ Zavadil, A.J. *Kutnohorsko slovem i obrazem*. Kutná Hora: Karel Šolc, 1912, s. 136.

V presbytáři při východní zdi stojí hlavní oltář s obrazem Narození P. Marie. Tento oltář byl namalován roku 1862 malířem Josefem Hellichem. Po stranách stojí sochy sv. Petra a Pavla. Po oltářních stranách jsou sochy sv. Vavřince a sv. Floriána. V lodi kostela jsou dva postranní oltáře. První oltář znázorňuje 14 svatých pomocníků, druhý sv. Jana Nepomuckého. Jeden z postraních oltářů nese sošku Panny Marie.¹³⁸

Velmi zajímavá příhoda se pojí k nejvýznamnějšímu obrazu Čtrnácti svatých pomocníků. Roku 1708 jel Matěj Richman z Kácova do Vranic, kuň pod ním třikrát padl, ale pokaždé zázračně vstal. Když se vrátil domů, tak nechal na tomto místě postavit kapli a do ní zhotovit obraz Čtrnácti pomocníků svatých. Obraz byl po dobu než byla kaple vysvěcena ve Vranické hospodě. Roku 1712 hospoda shořela, ale obraz v popeli zůstal a ohněm se jen rozdělil na tři kusy. Obraz byl posléze spraven a roku 1717 za velebného pána Mikoláše Kratochvíla do chrámu Panny Marie uložen.¹³⁹

Původně gotický kostel ze 14. století doznal v první polovině 18. století barokních úprav. Na dnešním presbytáři je patrný empírový duch od roku 1819. Kostel byl poničen větrem roku 1845 a v roce 1862 zcela přestavěn v trojlodní stavbu. Poté můžeme hovořit o trojlodním čtvercovém kostele s pravoúhlým presbytářem, k „němuž na jihu přiléhá sakristie a oratoř“¹⁴⁰ a také postraní dekorativní sloupy pilastry (obr. 58).

Okna jsou zde vysoká, půlkruhově sklenutá. Je zde k vidění také hranolová jednopatrová průčelní věž s jehlancem a s vysokými půlkruhovými okny. „Lodě sklenuty 2x3 plackami“¹⁴¹ na hranolových pilířích, presbytář je zaklenut dvěma plackami a zděným kůrem. Pokud se podíváme na vnitřní zařízení kostela, je zde hlavní barokní oltář z roku 1734. Hlavní oltář je sloupový konkávní se čtyřmi sochami a také obrazem Narození Panny Marie od J. Hellicha, zhotovený roku 1861. Další dva boční oltáře jsou pozdně empírové z let 1836 – 1837. Kazatelna je rokokového slohu z 18. století. Na oltáři se znázorněním Čtrnácti svatých pomocníků je umístěný starý tabulový barokní obraz, který byl namalován před rokem 1712 (obr. 59).

¹³⁸ Zavadil, A.J. *Kutnohorsko slovem i obrazem*. Kutná Hora: Karel Šolc, 1912, s. 137.

¹³⁹ Svoboda, Gustav V. *Kácov (I. Část)*. *Sborník historického kroužku XI*, 1910, číslo 1.- 2, s. 158.

¹⁴⁰ Poche, E. a kol. *Umělecké památky Čech K/O. I. svazek*. Praha: Academia, 1978, s. 10.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 10.

Klasicistní úpravy zde proběhly roku 1819. Stavba byla poničena vichřicí roku 1862 a ve stejném roce následovala přestavba. Vzniklo zde trojlodí s pravoúhlým *presbytářem*¹⁴². Na jižní straně byla připojena *sakristie*¹⁴³ ¹⁴⁴.

Přízemní fara u kostela je barokní stavbou z roku 1718.¹⁴⁵

Kostel v Kácově byl později, roku 1862 „nákladem 8332 zl. stř. J. V. císařem Ferdinandem Dobrotivým upraven.“¹⁴⁶ V současné době je kostel v rekonstrukci (obr. 60, 61).

Před kostelem uprostřed náměstí je sloup Čtrnácti pomocníků. Je to barokní sloup z roku 1730 od P. Bláhy, kameníkem byl P. Baumgärtner, sochaři O. Dubke aj. Hofer. Obelisk je z červeného pískovce na dvojitém soklu. Je obklopený sochami Čtrnácti svatých pomocníků, na vrcholu je pak umístěna socha Madony.¹⁴⁷

4.2. Sloup Čtrnácti pomocníků

Mariánské sloupy se sochami čtrnácti pomocníků byly v Čechách budovány zejména po moru, který vypukl v letech 1713 – 1714. Kácovské sousoší nese název Neposkvrněné Početí Panny Marie. Městečku ho darovala arcivévodkyně Anna Marie Toskánská v roce 1736. Za významné osoby podílející se na tvorbě sousoší jsou označováni sochaři Ondřej Ducek, dvorní sochař, dále Jan Hofer, polír P. Bláha a kameník P. Baumgaertner. Uměleční historici hodnotí plastiku jako prostou, hmotnou a suše modelovanou. Základním prvkem barokního umění byla globálnost pohledu. Sousoší je vyhotoveno z pískovce dvojího původu. Na obelisk a podstavec ve formě dvojitého soklu byl použit pískovec červenohnědého zbarvení, na sochy samotné je použit šedobílý pískovec.¹⁴⁸

Na vrcholu jako nejvyšší mezi svatými je socha Panny Marie s Ježíškem (obr. 62). Jako Matka s malým Ježíškem v náručí. Jako symbol a předobraz Mariina

¹⁴² Kněžiště.

¹⁴³ Místnost v kostele, v níž jsou uchovávána bohoslužebná roucha kněží i ministrantů a předměty užívané při bohoslužbě, slouží také kněžím a ministrantům jako prostor pro přípravu a převléknutí se na obřady.

¹⁴⁴ Kuča, K. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku. 2. díl. H-Kole*. Praha: Libri, 1997, s. 753.

¹⁴⁵ Poche, E. a kol. *Umělecké památky Čech K/O. 1. svazek*. Praha: Academia, 1978, s. 10.

¹⁴⁶ Zavadil, A.J. *Kutnohorsko slovem i obrazem*. Kutná Hora: Karel Šolc, 1912, s. 137.

¹⁴⁷ Poche, E. a kol. *Umělecké památky Čech K/O. 1. svazek*. Praha: Academia, 1978, s. 10.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 10.

panenství je zde lilie. Lilie byla symbolem čistoty, příslušela jí bílá barva. Je to květina spojována nejvíce s Pannou Marií, je k ní přirovnávána nevěsta z Písně písní „lilie v dolinách“ a „lilie mezi trnám“. Zejména je spojována se scénou Zvěstování.¹⁴⁹

V tomto případě se jedná o tzv. Mateřskou Pannu Marii držící dítě. Tento motiv pronikl na západ prostřednictvím byzantského umění. Formální východní typ s matkou zobrazenou zřepředu a držící strnule vzpřímené, zcela oblečené dítě, jehož ruka je pozvednuta v žehnajícím gestu, ustupoval v sochařské výzdobě gotických katedrál, kde se dítě odvrací od uctívatele a přiklání se k matce. V případě Kácovského vyobrazení se ale Ježíšek odvrací od své matky.¹⁵⁰

Na druhé úrovni je socha sv. Josefa (obr. 63). Byl to pěstoun Ježíše Krista a manžel Panny Marie. Josef je až do počátku 15. století zobrazován v podobě starého muže, což odpovídá líčení apokryfního Protoevangelia Jakubova. Podle něj byl snoubenec Mariin vybrán zázračně Hospodinem z vdovců, kterým bylo přikázáno, aby přišli do chrámu a přinesli s sebou pruty. Z nich pouze Josefův prut se zazelenal a usedla na něj holubice. Což je vidět i v případě kácovského zobrazení sv. Josefa, kde se také jedná o starého muže s lilií, nebo snad s holí, ale zde chybí holubice, která by potvrdila tento ikografický dovětek. V tomto případě lilie znázorňuje symbol čistoty, stejně tak jako u Panny Marie. Roku 1654 byl na přání císaře

a z rozhodnutí Zemského sněmu zařazen mezi české zemské patrony a od té doby se objevuje v jejich sboru.¹⁵¹

Na druhé úrovni sloupu je na druhé straně umístěna socha sv. Jana Nepomuckého (obr. 64). Byl to mučedník zabitý při obraně církevního práva a podle legendy také zpovědníkem tajemství manželky Václava IV., kanovník vyšehradský, zemský patron a patron salcburské arcidiecéze.¹⁵²

Podle legendy odmítl vyzradit králi zpovědní tajemství královny. Byl zatčen, údajně mučen samotným králem a svržen z Karlova mostu do Vltavy. V legendě se vypráví, že jeho tělo bylo brzy objeveno podle pěti světél či hvězd zářících kolem

¹⁴⁹ Remešová, V. *Ikonografie a atributy svatých*. Praha: Zvon, 1990, s. 42.

¹⁵⁰ Hall, J. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha: Mladá fronta, 1991, s. 330.

¹⁵¹ Royt, J. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006, s. 101 – 102.

¹⁵² Hall, J. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha: Mladá fronta, 1991, s. 189.

jeho hlavy a vyloveno. Kanonizační proces byl z důvodu určitých nejasností (existence dvou Janů) veden poměrně dlouho. Nakonec byl roku 1721 prohlášen za blahoslaveného a r. 1729 za svatého. Jeho nejčastější zobrazení se spojuje s tím, co můžeme vidět i na Kácovské soše. Sv. Jan Nepomucký je zde znázorněn jako stojící muž v kanovníckém rouchu, má pět hvězd okolo hlavy a v ruce drží krucifix.¹⁵³

Na třetí úrovni je umístěna socha sv. Barbory (obr. 65), což byla křesťanská světice, panna a mučednice. Žila prý v Malé Asii ve 3. století. Její příběh pochází ze 7. století a je převyprávěn ve Zlaté legendě. Její otec, pohanský šlechtic Dioskuros, dal postavit věž a svou dceru do ní zavřel, aby odradil nápadníky. V přestrojení se k ní dostal kněz, který ji pokřtil. Utekla, ale byla dopadena otcem, odmítla zřici se své víry a byla mučena. Nakonec, právě když měla být popravena z rukou svého otce, tak ten byl zabit bleskem a jeho tělo bylo stráveno ohněm. Mezi její atributy, které je možno vidět i v Kácově, je věž se třemi okny znázorňující Otce, Syna a Ducha svatého. Někdy bývá také vzývána o ochranu před náhlou smrtí způsobenou bleskem, proto drží kalich a hostii jako náznak podávání svatého přijímání v nebezpečí smrti.¹⁵⁴

Na téže úrovni je společně se sv. Barborou také socha sv. Kateřiny Alexandrijské (obr. 66). Ta byla uctívána jako křesťanská světice, panna a mučednice. Pro její velmi nejistou historičnost byla v roce 1969 odstraněna ze všeobecně platného katolického církevního kalendáře.¹⁵⁵

Od 10. století vyprávějí legendy o vzdělané královské dceři, které se ve snu zjevilo Jezulátko a dalo jí zasnubní prsten. Byla velkým přívržencem křesťanství, což dokládá její podíl na obrácení 50 filozofů na křesťanství. Za tento čin ji podle legendy nechal císař Maxentius, kterého odmítla pojmout za muže, mrskat a uvrhnout do vězení. Podle legend blesk roztříštil kolo, posázené noži, kterým měla být mučena. Kateřina byla posléze popravena mečem, její tělo údajně odnesli andělé na horu Sinaj, kde byl na její památku postaven klášter.¹⁵⁶

¹⁵³ Hall, J. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha: Mladá fronta, 1991, s. 190.

¹⁵⁴ Tamtéž, 70.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 212.

¹⁵⁶ Remešová, V. *Ikografie a atributy svatých*. Praha: Zvon, 1990, s. 36.

Mezi její atributy, které mají znázorňovat, že šlo o panenskou princeznu, je koruna, což můžeme pozorovat i u vyobrazení sochy na kácovském náměstí. Mezi její další atributy patří meč, kterým byla usmrcena. I ten drží ve své ruce socha v Kácově. Na konci jejího roucha, respektive sochy v této obci, můžeme vidět kolo, které má symbolizovat prostředek jejího možného mučení.¹⁵⁷

Na čtvrté úrovni sousoší vidíme sochu sv. Acháce (obr. 67). Jedná se o pomocníka v životní a smrtelné úzkosti. Podle některých zdrojů jde o velitele vojska z Cařihradu narozeného okolo roku 175, podle jiných zdrojů je možné, že šlo o vojína a mučedníka v Byzanci. Mezi jeho atributy patří kříž, který tak drží v ruce i v kácovském případě.¹⁵⁸

Na téže úrovni je také socha sv. Kryštofa (obr. 68). Je to křesťanský světec a mučedník, který byl v roce 1969 odstraněn pro nejistou historickou platnost. Se snahou odstranit tohoto domnělého světce započal už Tridentický koncil, ale nebyl úspěšný. Ve Zlaté legendě vystupuje jako člověk obrovské postavy, který hledá nejmocnějšího vladaře na světě, aby vstoupil do jeho služeb. Na radu poustevníka přenášel chudé a slabé přes řeku. Jednoho dne přenášel malého chlapce, který byl ale stále těžší a těžší. Byl to Ježíš a Kryštof v tu chvíli nesl na svých ramenou tíži celého světa. Jeho smrt byla velmi mučednická. Byl potrestán za to, že se nechtěl vzdát své víry. Mělo mu ublížit 40 lučištníků, ale jejich šípy se vychýlily z dráhy letu a zabily lykijského krále. Šípy se mu zabodly do oka. Nakonec byl sv. Kryštof sťat mečem.¹⁵⁹

Mezi jeho atributy patří hlavně hůl, o kterou se opírá a postava malého Ježíška na ramenou. Hůl má symboliku i v tom, že ji zasadil po setkání s malým Ježíškem do země a druhý den, stejně jako hůl Áronova, vykvetla a vydala plody.¹⁶⁰

Dalším na kácovském náměstí je socha sv. Markéty (obr. 69). Sv. Markéta Antiošská je legendární panna mučednice. Stejně jako některé další svaté na tomto pomníku ji stihl ten osud, že byla v roce 1969 odstraněna ze všeobecně platného církevního kalendáře, protože neexistují žádné doklady o její skutečné existenci.¹⁶¹

¹⁵⁷ Remešová, V. *Ikonografie a atributy svatých*. Praha: Zvon, 1990, s. 36.

¹⁵⁸ [Http://catholica.cz/](http://catholica.cz/) [online]. 2011 [cit. 2011-03-31]. O patronech, učitelích církve. Dostupné z WWW: <<http://catholica.cz/?a=8>>.

¹⁵⁹ Hall, J. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha: Mladá fronta, 1991, s. 236.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 236.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 262.

V legendě se vypráví o tom, jak po ní zatoužil antiošský prefekt, ale ona si ho nechtěla vzít, odmítla ho s tím, že je křesťankou. Poté byla mučena a vržena do žaláře, kde se jí údajně zjevil Satan v podobě draka a snědl ji. Kříž, který Markéta držela v ruce, zavinil to, že drak pukl a Markéta byla zachráněna. Nakonec byla sťata poté, co žádala, aby rodičky vzývaly její jméno pro dobrý porod, který měl být odkazem na její vysvobození z drakova břicha.¹⁶²

V zobrazeních je velmi často společnicí Kateřiny Alexandrijské, se kterou ji pojí podobná pověst. Mezi její atributy patří drak, kterého má u nohou, který má znázorňovat její boj se Satanem v podobě draka. Mezi její další individuální atributy patří ratolest, znak jejího panenství, což je dosti výjimečný atribut a neobjevuje se příliš často a kniha, kterou drží v ruce. Tak je tomu také na kácovském náměstí.¹⁶³

Poslední sochou na 4. úrovni je sv. Pantaleon (obr. 70). Sv. Pantaleon z Nikomed byl lékař a mučedník. Zemřel asi okolo roku 305. Je pokládán za pomocníka vyprahlých a vyčerpaných. Podle legendy pocházel z významného rodu z města Nikomedii. Jeho obrat ke křesťanství přišel v době, kdy navštívil lékařskou školu ve městě, kde se seznámil se starým křesťanským knězem. Pantaleon se chtěl stát lékařem, kněz mu vylíčil, že nejvýznamnějším lékařem byl Ježíš Kristus, který léčil slovem. Sv. Pantaleon dotykem uzdravil dítě, které uštkl had, poté se nechal pokřtít. Léčil chudé i bohaté, císař mu jednou nařídil, aby obětoval římským bohům. To odmítl, dokonce před očima císaře údajně uzdravil ochrnutého člověka. Císař ho nechal mučit, přivázat k olivovému stromu, později byl sťat. Na sousoší v Kácově je vyobrazen s rukama sepjatýma a přibitýma k hlavě.¹⁶⁴

Na 5. úrovni obelisku je socha sv. Blažeje (obr. 71). Byl to údajně biskup v maloasijské Sebastě a zemřel patrně za Liciniova pronásledování na počátku 4. století. V legendách se objevuje jeho vlídná povaha, která mu získala důvěru divoké zvěře a ptáků. Před popravou mu mučitelé rozdrásali tělo do masa železnými hřeby. Jeho atributem je svíce. V některých oblastech Francie bylo zvykem přiložit

¹⁶² Hall, J. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha: Mladá fronta, 1991, s. 262.

¹⁶³ Remešová, V. *Ikografie a atributy svatých*. Praha: Zvon, 1990, s. 44.

¹⁶⁴ [Http://catholica.cz/](http://catholica.cz/) [online]. 2011 [cit. 2011-03-31]. O patronech, učitelích církve. Dostupné z WWW: <<http://catholica.cz/?a=8>>.

těm, kdo trpí nemocemi hrdla, na krk dvě zkřížené posvěcené svíce, přitom se vzývá sv. Blažej.¹⁶⁵

Další sochou na téže úrovni je sv. Cyriak (obr. 72). Podle legendy to byl jáhen vysvěcený kolem r. 300 v Římě odsouzený podle jedné z verzí k nuceným pracím na Diokleciánovy lázně. Měl zmírňovat těžký úděl mnohým křesťanům, kteří tam byli mučeni a zabíjeni. Ve vězení potkal několik slepců, vzýval Kristovo jméno a uzdravil je. Měl za úkol uzdravit i císařovu dceru Artemii, která měla být posedlá zlým duchem. Jeho další cesty vedly také k perskému králi, aby i tam uzdravil jeho dceru Jobii. Tu také vyléčil a pokřtil ji spolu s jejími rodiči. Po návratu do Říma byl v roce 305 novým císařem Maximianem opět zajat a mučen. Byla mu na hlavu vylita vařící smola, ale neublížilo mu to. Později byl mučen a nakonec byl sťatý. Místodržící poté v jeho domě zřídili lázně, ale po koupeli všichni pohané náhle zemřeli, lázně byly uzavřeny a pohané se začali křesťanů bát. Je uctíván také jako patron vinařů, má chránit před mrazem a špatným počasím. Je také patronem nuceně nasazených a osob vykonávajících těžké práce, proti pokušení a zlým duchům a pomocníkům v nouzi. Mezi jeho atributy patří d'ábel, kterého přišlapuje na zemi, v ruce má palmu, která má symbolizovat jeho vítězství při mučení. Toto vše je také vidět na soše v Kácově.¹⁶⁶

Následuje socha sv. Jiří s helmou (obr. 73). Je to legendární bojovník a mučedník žijící na konci 3. století. Jeho symbolem je drak, který symbolizuje zlo a pohanství. Symbolické obracení pohanské země na křesťanskou. Sv. Jiří stejně tak jako Perseus, údajně bojoval s drakem na mořském břehu, aby zachránil královskou dceru, která byla předložena jako oběť. Tato část je obsažena ve Zlaté legendě ze 13. století, která sv. Jiří a tuto legendu umísťuje do Sileny v Libyi. Drak je okřídlený, což je možné vidět i v tomto případě. Sv. Jiří je oblečen v brnění římského vojáka. V kácovském případě sv. Jiří šlape na draka, jde o devocionální zobrazení, které má být narážkou na vítězství křesťanské víry.¹⁶⁷

Poslední sochou na 5. úrovni je zobrazení sv. Jiljí (obr. 74). Ten bývá považován za patrona žebráků a mrzáků. S jeho osudem je spojena příhoda o králi, který byl na lovu a vystřelil šíp do podrostu po prchající lani. Na mýtině byl poté

¹⁶⁵ Hall, J. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha: Mladá fronta, 1991, s. 80 – 81.

¹⁶⁶ [Http://www.abcsvatych.com](http://www.abcsvatych.com) [online]. 2011 [cit. 2011-03-31]. 14 svaých pomocníků v nouzi. Dostupné z WWW: <<http://www.abcsvatych.com/rozdeleni/pomocnici.htm#kyriak>>.

¹⁶⁷ Hall, J. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha: Mladá fronta, 1991, s. 199.

Jiljí, který chránil zvíře ve svém náručí, tělo měl probodnuté šípem a smečku psů zdržoval jakousi zázračnou silou. Mezi jeho atributy v kácovském případě patří klobouk v ruce s laní, která ho doprovází.¹⁶⁸

Na poslední 6. úrovni kácovského sousoší je zobrazení sv. Dionýsia, či sv. Diviše (obr. 75). Byl to pařížský biskup a mučedník patrně ze 3. století, patron Francie. Podle některých výkladů měl být totožný s Dionýsiem Areopagitou z 1. století, i s Pseudo-Dionýsiem z 5. století, autorem knihy *De hierarchia coelesti*, *Anděl*. Měl být popraven v Paříži podle nařízení římského prefekta společně se dvěma společníky, sv. Rustikem a Eleutheriem. Jeho tělo údajně povstalo a neslo svoji uťatou hlavu na Horu mučedníků, Montmartre, kde byl později pohřben. Jeho ostatky byly odneseny na místo opatství Saint-Denis.¹⁶⁹

Na téže úrovni se nachází socha sv. Víta (obr. 76). Je potřeba zmínit, že se nejedná o typického českého, ale o saského patrona. Ten se do českého povědomí dostal r. 929, kdy Jindřich Ptáčník, vládce východofrancké říše, dal rámě sv. Víta českému knížeti Václavovi.

Podle legendy byl sv. Vít synem vysokého římského hodnostáře, který žil na západním pobřeží Sicílie. Pod vlivem své křesťanské chůvy se nechal pokřtít. Odmítl obětovat pohanským bohům, načež byl pozván k císaři Diokleciánovi a odsouzen k smrti. Měl být ponořen do kotle s rozžhavenou smolou či olovem, ale neublížilo mu to. Poté byl předhozen lvům, ti si ho ale ani nevšimli. Nakonec byl ve vězení umučen.¹⁷⁰

Mezi jeho atributy, které můžeme vidět i na kácovském náměstí patří ratolest a kniha. Jako zemský patron je oblečen jako kníže do hermelínového pláště. Od 15. století, stejně tak jako v tomto případě, mezi jeho atributy patří také kohout, který symbolizuje zmrtvýchvstání Krista a bdělost.¹⁷¹

Dále je na sousoší socha sv. Eustacha (obr. 77), křesťanského mučedníka, důstojníka Trajánova vojska, který zemřel roku 118. Jeho konverzi ke křesťanství ovlivnila událost na lovu, kdy narazil na bílého jelena, který měl mezi parohy zařizlý krucifix. Hlas mu poté řekl, že jsou na něj seslány mnohé zkoušky v jeho

¹⁶⁸ Hall, J. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha: Mladá fronta, 1991, 198.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 118.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 484.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 485.

nové víře. Při křtu přijal jméno Eustach, místo dosavadního Placidus. Jeho další osud ho zavedl do Egypta, kde neměl na zaplacení jízdného, a proto se kapitán lodi zmocnil jeho ženy. Když poté přenášel po jednom přes Nil své dva syny, tak přiskočili lev a vlk a jeho děti uchvátili. Rodina se později šťastně sešla, ale podstoupila mučednickou smrt – byla zaživa upečena v dutém bronzovém býku. Mezi jeho atributy patří hlava jelena s krucifixem na hlavě, v kácovském případě má u nohou býka a v ruce knihu. Sv. Eustach je znázorněn jako prostovlasý muž, který má na tváři vousy.¹⁷²

Poslední sochou na kácovském sousoší je vyobrazení sv. Erasma (obr. 78), což byl mučedník z dob raného křesťanství. Jednalo se o biskupa z Formiae v Kampánii a zemřel roku 303. Podle legendy ho jeho mučitelé vyvrhli a navinuli mu střeva na rumpál. Bývá uctíván jako ochránce námořníků plavících se po Středozemním moři. V kácovském případě je sv. Erasmus oblečen jako biskup a mezi jeho nynější atribut patří rumpál v ruce, který ukazuje na jeho mučednickou smrt a mitra.¹⁷³

¹⁷² Hall, J. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha: Mladá fronta, 1991, s. 132.

¹⁷³ Tamtéž, s. 129.

5. Dějiny obce v letech 1918 – 1945

Pamětní kniha pojednává o veškerém dění v Kácově v první polovině 20. století. Tomuto tématu jsem ve své práci věnoval větší pozornost, protože se jedná o nejvýznamnější období městečka. První republika přinesla do Kácova zvýšený turistický ruch. Dnes již téměř zapomenutá obec byla po více než dvacet let výletním místem pro občany Prahy a okolí.¹⁷⁴

Kronikářem byl Antonín Beneš, ředitel místní měšťanské školy. V úvodu písemnosti se můžeme dočíst o obecných geografických informacích vztahujících se k dané lokalitě. Ke Kácovu na začátku 20. století náležely také osady Račíněves a Zliv. Městečko mělo na počátku 19. století jen dvě velké ulice, které se vzájemně propojily na náměstí. Obec se rozkládala i na druhém břehu Sázavy, kde se nacházel mlýn s elektrárnou.¹⁷⁵

Nejvýznamnější stavba Kácova je zámek, který byl po roce 1918 majetkem Československé republiky, předtím patřil císařského domu. K zámku náležel poplužní dvůr, pivovar a lihovar. Velmi významná byla pro Kácov místní železnice, která zajišťovala za První republiky jediné pravidelné spojení do Světlé nad Sázavou, Zruče nad Sázavou nebo do Prahy. V době 2. světové války a v období po ní význam místní železniční dopravy pro osobní přepravu klesl, nahradila ji autobusová doprava.¹⁷⁶

V Kácově bylo v roce 1933, tedy v době sepsání kroniky, 207 popisných čísel, v Račíněvsi 36 a ve Zlivi 21 domovních čísel. Celková výměra všech pozemků v katastrální obci Kácov byla 761 ha. Průmysl a obchod v obci zajišťovaly po roce 1918 státní pivovar, družstevní lihovar, dvě pily, tři mlýny, dvě cihelny a tři cementárny. Vzpomínána je také slavná dílny Vojtěcha Smutného, která vyráběla oblíbené „Posázavské pastilky“. Byly to bonbóny proti kašli a rýmě. V obci byla za První republiky smíšená měšťanská škola, čtyřtřídní škola obecná a živnostenská škola dvojtřídní. Živnostenská škola vznikla v roce 1911, měšťanská škola zahájila svou činnost v roce 1919.¹⁷⁷

¹⁷⁴ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 11.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 12.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 14.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 15.

Kácov patřil politicky ke Kutnohorskému okresu. V Kutné Hoře se nacházel okresní úřad a krajský soud. Okresní soud a berní úřad byly v Uhlířských Janovicích. V Kácově byl farní úřad, poštovní a telegrafní úřad s telefonní stanicí. Byla zde železniční i četnická stanice. Nábožensky náležel kácovský kostel k biskupství v Hradci Králové, vikariátem k Ledči nad Sázavou.¹⁷⁸

V roce 1933 bylo v Kácově šest místních spolků. Obec měla Sbor dobrovolných hasičů, který vznikl v roce 1875. Tělovýchovná jednota Sokol v Kácově působila od roku 1912. Sportovní klub byl založený v roce 1920, okrašlovací spolek působil od roku 1905. Včelařský spolek začal svou činnost v roce 1897 a Živnostenské společenství bylo založeno v roce 1889. V Kácově působily tyto politické organizace: Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu známá spíše pod označením Agrární, dále Československá živnostenská a obchodnická strana středostavovská, Československá strana sociálně demokratická, Československá strana národně socialistická, Československá strana lidová a Československá strana komunistická.¹⁷⁹

V Kácově bylo také několik peněžních ústavů, Občanská záložna, Spořitelní a záložní spolek, Sběrna a platebna Okresní hospodářské záložny se sídlem v Uhlířských Janovicích. Městečko Kácov mělo dovoleno konat deset výročních trhů za rok na zboží a dobytek. V kronice Kácova se píše, že život v obci byl za První světové války velmi klidný. Konec klidu a prosperity nastal až v posledních letech války, kdy přišla bída na celou naši zemi, tedy i na Kácov. Písmák kroniky napsal k roku 1914, že příčinou vzniku první velké války, kterou Evropa a svět poznaly, byla hlavně Německá nenasytnost po nových územních ziscích a malichernost Rakousko-Uherska, které si chtělo uchovat svůj vliv na Balkáně. S tímto pohledem lze i ve 20. století souhlasit, nebyly to však jediné důvody vzniku války.¹⁸⁰

Úředníci okresního hejtmanství v Kutné Hoře vyvěsili v Kácově 26. července 1914 velké žluté mobilizační vyhlášky. Zděšení v obci ještě zvýšila skutečnost, že tato vyhláška přišla v době, kdy vrcholily žně. V noci z 26. na 27. července 1914 bylo ve všech staveních slyšet jen pláč a nářek lidí. Někteří na

¹⁷⁸ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 16.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 18.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 20.

poslední chvíli sepisovali poslední vůli. Srdceryvná scéna se odehrála ráno 27. července 1914 na kácovském železničním nástupišti, kde se povolání muži loučili se svými ženami a dětmi. Posádková místa pro místní muže byla v Mladé Boleslavi a v Čáslavi. Práci na polích museli zastat jiní hospodáři, ale hlavně ženy a děti.¹⁸¹

Mobilizací byli povoláni všichni nevyčvičení odvedenci a náhradní záložníci ročníku 1893. Dále aktivně sloužící a vojáci „*náhradní zálohy ročníků 1890 – 1892, záložníci i náhradní záložníci 1882 – 1889 a příslušníci domobrany ročníků 1872 – 1881.*“¹⁸² V Čechách nastoupili vojáci v VIII. pražskému a IX. litoměřickému sboru.

Celá obec se vlivem neblahých událostí v monarchii semkla. Lidé si v obci vzájemně pomáhali, aby přečkali těžké období. Charakter místních obyvatel se ale s postupujícím časem měnil. To, co bylo na začátku války pokládáno za běžnou sousedskou pomoc, například poskytnutí životně důležitých potravin, tak se v dalším období stalo již placenou službou spoluobčanům. Je to logické, protože zásoby potravin docházely a velká solidarita se i v dnešní době objevuje jen v době prosperity. Finanční podporu dostávaly ženy, které měly aktivně činné členy rodiny na frontě.¹⁸³

Výchova dětí v době války trpěla, neboť většina učitelů byla také na frontě. Mnoho dětí tak v době války do školy nechodilo, jednak musely pracovat na domácích hospodářstvích a mnozí rodiče z vlastní lenivosti a nedůslednosti nedbali na školní docházku. Po skončení války tak bylo v obci množství mladých analfabetů.¹⁸⁴

Na konci roku 1914 zásobování obyvatelstva i frontových vojáků fungovalo dobře a každý se těšil na brzký konec války. Ta se ale protáhla na několik dalších let plných strádání. Již v průběhu roku 1915 se přistoupilo k sepsání veškerého obilí a masa a později byly tyto potraviny zabaveny rakouským mocnářstvím pro potřeby vojska.¹⁸⁵

¹⁸¹ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 21.

¹⁸² Šedivý, I. *Češi, české země a velká válka 1914 – 1918*. Praha: nakladatelství Lidové noviny, 2001, s. 32.

¹⁸³ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 21.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 24.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 26.

Finanční sbírky se rozšířily do škol. Děti sbíraly jahodové a ostružinové listí na čaj pro vojsko. I noviny byly posílány na frontu, sloužily jako výstelka bot. Vlivem drahoty přistoupila monarchie k regulaci cen potravin a pečiva. Ceny byly vysoké a způsobily vznik černého trhu s nedostatkovými komoditami. Například bílé pečivo a chléb byly v průběhu války nahrazeny černou a kukuřičnou moukou a posypem z otrub. V roce 1915 bylo provedeno plošné očkování obyvatel Rakousko-Uherska z obav z šíření nakažlivých chorob. Očkování byli všichni do padesátého roku života.¹⁸⁶

Byly určeny tzv. žňové komise, které dohlížely na to, aby se všechno osivo zaseto a nedocházelo k plýtvání potravinových zdrojů pro potřeby armády. Bylo nařízeno, že veškerá úroda roku 1915 musí být prodána armádě. Byl to logický krok, který měl řešit otázku zásobování rakouského vojska, ale o to více to mělo tíživé dopady na domácí obyvatele. Trpěli bídou a hladem. Začaly také výcviky mladých lidí pro jejich budoucí možné vojenské nasazení. Po nedělních mších se zpívala rakouská hymna. Z krajin, kde se bojovalo, přicházelo mnoho lidí do české země, kde byl klid. Do Kácova přišla skupinka židovských uprchlíků z Haliče, kteří svými slovy utvrdili domácí lidi, že mocnářství si ve válce příliš dobře nevede.¹⁸⁷

Rok 1916 sebou přinesl lístečky na různé komodity, byly to chleбенky, cukřenky, tučenky, tabačenky atd. Každý občan mohl za týden spotřebovat 1kg chleba nebo 1kg mouky. Tyto dávky se ale v průběhu války několikrát měnily a nakonec znamenaly praktické vyhladovění obyvatelstva. Přísně se kontrolovaly také mlecí výkazy, kolik se smí obilí semlít a kolik ne, aby armáda nepřicházela zkrátka. Někteří lidé se snažili semlít si zásoby v noci, ale ani to nebylo možné, protože mlýny byly dobře hlídány celé dny. V dubnu 1916 byl také poprvé v našich krajích zaveden tzv. letní čas. Kronika uvádí, že kromě školy, úřadů a železnic se nikdo tímto ustanovením neřídil. V roce 1916 se zvýšila intenzita sbírek, sbíraly se hlavně kopřivy, cín, olovo, vlna, guma a všechny druhy textilních látek.¹⁸⁸

Na konci roku 1916 přišly další přísné zákazy. Petrolej neměl být prodáván v létě. Od 2. září byly zavedeny tři bezmasé dny v týdnu. Zároveň se omezila

¹⁸⁶ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 26.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 27.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 28.

spotřeba piva, maximálně to bylo 1 litr piva na osobu denně a přestaly se volně prodávat brambory. Stříbrné a zlaté peníze byly stažené a platilo se jen papírovými bankovkami a železnými mincemi. V době žní do Kácova bylo posláno velké množství zajatců, kteří pomáhali na polích. Nejvíce lidských sil přišlo do velkostatku. Velké pozdvižení vyvolaly další odvody mužů. K odvodům se na konci roku 1916 měli dostavit všichni muži ve věku 18 – 50 let.¹⁸⁹

Rok 1917 přinesl ještě větší bídu než roky předešlé. Odvedeni do války byli i muži, kteří předtím odvodům unikli. Týkalo se to například lidí s tělesným postižením. Bylo zakázáno zpracovávat doma obilí a v Kácově byl zrušen také trh s dobytkem. Dávka cukru byla lidem snížena na 0,75 kg na měsíc. Veškeré zásoby byly občanům města odebrány a dány k potřebám armády. Dávka mouky se snížila 11. března 1917 z původních 0,5 kg na 0,2 kg na týden pro osobu. Od 1. května byly zavedené také lístky na mléko, 250 ml denně na osobu. Tabák byl připravován z bukového listí, lidé ale nacházeli i jiné náhražky, například kouřili ořechové, lípové nebo třešňové listí, někdy i seno nebo trávu.¹⁹⁰

Od druhé poloviny roku 1917 se pivo začalo vařit pro nedostatek ječmene i chmele z jetele a pýru. Vlivem nedostatečných dodávek některých komodit se po celé zemi, taktéž i v Kácově, rozmohlo kupčení. Kronika uvádí, že hlavně polští židé v obci nabízeli zboží za několikanásobně větší ceny, než bylo obvyklé. Pro potřeby armády byly v Kácově sundány z věže místního kostela dva velké památné zvony a zůstal jen menší zvonek v malé vížce. Ve všech domech byly zabaveny veškeré mosazné věci. Například mosazné hmoždíře byly vyměněny za železné. Byla uspořádána sbírka cenných věcí, jako hodinky nebo zlato, ale v Kácově se téměř nic nevybralo.¹⁹¹

Rok 1918 přinesl do našich zemí velký rozvrat. I podle Kácovské kroniky lidé již na počátku posledního roku války cítili, že je konec nejen války, ale také celé monarchie. Hospodářství se hroutilo, nestačily dávky, ani výnosy z polí. Mnoho se neosívalo, navíc nestačily na polích ani lidské síly, protože v obcích zůstali jen děti, ženy a starci. V posledním roce války již vůbec nebylo mléko ani

¹⁸⁹ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 28.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 29.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 29.

máslo. Lidé trpěli hladem a podvýživou, což přispělo k šíření chorob, hlavně cholery. Ještě větší neštěstí v místním kraji způsobila epidemie tuberkulózy.¹⁹²

Mnoho vojáků utíkalo z fronty a schovávalo se v místních stodolách nebo lesích. Lidé chtěli hlavně konec války, sílil odpor proti Rakouské monarchii. V další části kronika přesahuje svůj regionální ráz a zabývá se událostmi konce Velké války. Zánik monarchie je připisován českým spisovatelům v čele s Aloisem Jiráskem, českým legionářům a T. G. Masarykovi. Připomínány jsou také události 28. října 1918 a konec Rakousko – Uherska.¹⁹³

Předzvěstí blížícího se konce války byli vojenští dezertéři, kteří přicházeli do Kácova od srpna 1918 ve stále větším počtu. V Kácově vznikl generální štáb v hostinci u Růžičků, kde se sběhnutí vojáci sdružovali a čekali na konec války. Lidé se proti nařízením dodávek potravin a zemědělských komodit stavěli stále více odmítavě a nakonec je vůbec nedodržovali. Na svátek svatého Václava, v září 1918, bylo nařízeno v kostelích zpívat rakouskou hymnu, nahradila ji ale budoucí národní hymna Kde domov můj. I toto byl důkaz prvního, i když menšího odboje místního obyvatelstva.¹⁹⁴

O událostech 28. října byli Kácovští informováni od železničářů, kteří první přinesli informace o dění v Praze do obce večer po 18. hodině. Ověření těchto informací přinesli až místní lidé, kteří byli zaměstnáni v Praze, zprávy o převratu se rozšířily po půlnoci, kdy přijel poslední vlak z Prahy. V úterý 29. října přišel do obce telegram Národního výboru v Praze, který ohlašoval zřízení samostatného státu. Bleskově se tato zpráva dostala mezi všechny místní obyvatele a na domech zavlály národní vlajky. Tohoto dne večer vystoupil před občany Kácova tehdejší starosta Antonín Bendl, který ohlásil vznik samostatného Československého státu. Znaky rakouské monarchie se po chvíli začaly válet na zemi. Tento den byl asi nejveselejší za poslední čtyři roky, hudba a radování na ulicích nebraly konce i přesto, že mnoho místních obyvatel trpělo španělskou chřipkou. Velmi oceňováni byli čeští legionáři. V Kácově bylo 7 legionářů, kteří bojovali v Rusku, v Itálii bylo dalších 7 kácovských rodáků.¹⁹⁵

¹⁹² *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 31.

¹⁹³ Tamtéž, s. 31.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 32.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 34.

V roce 1919 bylo ještě velké nadšení z vytvoření samostatného československého státu, zároveň to byl rok, kdy se vrátili zbylí legionáři, ale také to byl rok velké drahoty. Byl nedostatek potravin, ošacení i dalších komodit a jejich cena velmi rychle stoupala. Československo převzalo také část rakouského dluhu. Byla zavedena daň z majetku. První rok po válce postihla stát velká neúroda, hlavně se nestačilo včas zasít a nebylo hnojivo. Ani dobytka mnoho nebylo. To způsobilo další růst cen nedostatkových komodit. Československá vláda nakoupila obilí a mouku v cizině, poté je dále za přiměřené částky prodávala obyvatelstvu. Problémem bylo nedostatečné množství mouky. I v tomto roce pokračovala distribuce moučenek, chlebenek, cukřenek nebo tabáček. Nezvedaly se jen ceny potravin, ale i železniční doprava podražila o 50 % a nákladní dokonce o 100 %.¹⁹⁶

Čestnými občany městečka se stali muži, kteří se zasloužili o vznik samostatného československého státu, v čele s T. G. Masarykem, Karlem Kramářem, Václavem Klobáčkem nebo Aloisem Jiráskem. Všichni tuto poctu Kácova přijali. Byla zavedena nápojová dávka. Za každý litr piva, nebo vína se odvádělo několik haléřů do obecní pokladny. Za tyto peníze bylo později financováno obecní pouliční osvětlení.¹⁹⁷

Rok 1920 přinesl vystřízlivění obyvatel ze vzniku samostatnosti a převažovaly běžné každodenní starosti. Lidi trápilo neustále používání potravinových a dalších lístků, také velká drahota všech věcí. Začalo se s vydáváním vlastní československé měny - koruny. Na počátku byly tištěny jen papírové peníze, kovové až později, v zemi byl obecně nedostatek kovu. V tomto roce nastaly první jarní dny již koncem dubna. Dne 18. dubna se Kácovem prohnal velký příval vody, hladina Sázavy se zvýšila a strhla železniční most mezi Kácovem a Soběšínem. Dne 2. prosince tohoto roku bylo provedeno první sčítání lidu v Československé republice. V Kácově, Račíněvsi a Zlivi žilo celkem 1127 lidí, z toho 868 katolíků, 162 příslušníků československé církve, 17 evangelíků, 16 židovského vyznání, 2 jiného náboženského smýšlení a 62 nevěřících.¹⁹⁸

V roce 1921 byly zrušeny potravinové lístky. To mělo ale za následek, že zemědělci po žních ceny komodit nesnížili, ale naopak se jejich cena na volném

¹⁹⁶ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 36.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 37.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 48.

trhu ještě zvýšila. Cena obilí byla přijatelná, protože do naší republiky mířilo velké množství obilí ze zahraničí, a tak i místní zemědělci museli přizpůsobit své ceny. V tomto roce se také zvýšila cena za topné dříví.¹⁹⁹

V průběhu roku 1922 klesly poprvé od začátku války ceny obilí. Způsobil to hlavně dovoz levnějších komodit ze zahraničí a tak vznikl tlak na domácí zemědělce, kteří museli své ceny korigovat. Jaro 1922 bylo velmi suché, následkem bylo vyschnutí půdy a nedostatek píce, čímž stouply ceny masa, másla a dalších mléčných výrobků. Na začátku roku bylo jednáno s majitelem místního mlýna a elektrotechnickou firmou o zřízení elektrárny ve mlýně a elektrifikaci obce. Jednání bylo velmi zdouhavé a výsledek byl, že i pro tento rok zajišťovala osvětlení obce elektrárna velkostatku se sídlem v panském mlýně pod zámekem.²⁰⁰

Velká živelná pohroma a průtrž mračen, která způsobila značné škody, přišla 23. července 1922. Pole byla splavená, louky byly zanesené bahnem a šterkem i řeka Sázava se rozlila ze svého koryta. V tomto roce vzniklo Stavební bytové družstvo, které mělo stavět menší finančně dostupné domky. Začalo se stavbou dvojdomku, ale i ta nebyla dokončena. Tento fond nakonec svou činnost v roce 1926 ukončil.²⁰¹

Dne 8. dubna 1923 se konal slavnostní pohřeb a uložení ostatků místního rodáka, Františka Klímy, legionáře a nadporučíka francouzských legií, který byl vyznamenaný válečným křížem za statečnost. Zemřel 28. října v Champagne, kde ho zasáhla střepina z granátu. Jeho ostatky se dlouho nedařilo převést do jeho rodiště z Francie, kde byl pohřben na vojenském hřbitově ve Vousiers. Podařilo se to až o téměř pět let později. V tomto roce se v Kácově a okolí mezi dětmi rozmohly spalničky. Dne 15. prosince shořel Kácovský poštovní a telegrafní úřad, poštovnímu zařízení se naštěstí nic nestalo.²⁰²

Zima byla v roce 1924 velmi tuhá a ještě v květnu se muselo v obydlích topit. Cena všech komodit se oproti minulému roku nezměnila. Tohoto roku se politicky a správně odloučila obec Zliv od Kácova a stala se obcí samostatnou. Začala také stavba nové budovy občanské záložny, která do této doby byla umístěna

¹⁹⁹ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 57.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 65 – 66.

²⁰¹ Tamtéž, s. 69.

²⁰² Tamtéž, s. 78.

v obecním úřadě. Nová budova záložny byla vystavěna na zahradě radnice. Poplatek za elektrickou energii byl do tohoto roku vybírán paušálně, protože každá domácnost neměla svůj vlastní elektroměr. Kdo měl více než jednu žárovku, tak si musel udělat vlastní elektroměr. S tímto ale nesouhlasilo obecní zastupitelstvo a hrozilo odpojení obce od elektrické energie. Obec přistoupila ke zřízení nové elektrárny ve mlýně Václava Šindýlka, čímž se osamostatnila od distribuce elektřiny z velkostatku. Velkostatek přesto dále dodával elektřinu obci až do doby, než byla nová elektrárna plně uvedena do provozu. V tomto roce se také projednávalo propojení Kácova s obcí Losiny novou silnicí, která měla být vydlážděná.²⁰³

Zima přišla v roce 1925 brzy a byla velmi tuhá a dlouhá. Občanská záložna stavěla v tomto roce vlastní budovu a hasičskému sboru zbrojnici. Ministerstvo zemědělství v tomto roce zveřejnilo záměr o zřízení jednorocní hospodářské školy, která měla být umístěna v místním zámku, nakonec ale k této realizaci nedošlo. Obec také zařídila zavedení telefonu. Okresní správní komise v Uhlířských Janovicích povolila uvolnit 750 000,- Kč na provedení dlažby v Kácově.²⁰⁴

Začátkem dubna 1925 byly do Kácova přivezeny dva nově ulité zvony, které byly v době Velké války roztaveny pro potřeby války. O tuto obnovu se především zasloužil svou činností a konáním sbírek farář Ladislav Seidl. Na jednom zvonu byl zhotoven obraz sv. Václava, patrona naší země. Druhý zvon byl doplněn podobiznou sv. Jana Nepomuckého, svatořečeného roku 1729.²⁰⁵

Rok 1926 byl ve znamení velmi mrazivého počasí. První sníh napadl již 15. října 1925 a zima trvala i na začátku nového roku, ještě 20. dubna 1926 se muselo v obydlích topit. Červen byl ve znamení velkých dešťových srážek, což způsobilo zvýšení hladiny řeky Sázavy. Velké škody zanechala voda a bahno na polích, cesty a silnice byly vyplaveny. V tomto roce i podzim nastoupil rychle se sychravým počasím. Elektrické vedení bylo tohoto roku prodlouženo až na nádraží. Začalo se s dlážděním hlavní ulice, což bylo předjednáno již v roce 1925. Bylo to zapotřebí, protože po deštích se lidé brodili bahnem a v létě zde byla velká prašnost. Majitelé domů byli nuceni na vlastní náklady opravit své chodníky. Občanská záložna ze

²⁰³ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 88.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 96.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 98.

svého zisku začala finančně podporovat zdejší živnostenskou školu pokračovací a místní spolky, zvláště pak okrašlovací spolek. V roce 1926 byl také ustanoven spořitelní a záložní spolek. V tomto roce byla dokončena stavba nové budovy občanské záložny a tato instituce se sem přestěhovala z obecního úřadu.²⁰⁶

Dne 21. září 1926 navštívil Kácov Karel Kašpar, tehdejší biskup Královéhradecký. Ten si prohlédl zdejší farnost a provedl svátost biřmování. Tohoto dne žáci neměli vyučování, ale účastnili se slavnostní bohoslužby a mnoho žáků bylo toho dne biřmováno. I tato návštěva měla své stinné stránky, administrátor zdejší farnosti Antonín Marek si v dopise později stěžoval, že obecní zastupitelstvo oficiálně biskupa nepřivítalo. Obecní zastupitelstvo ale postup starosty uznalo za správný, obec nechtěla v této náboženské věci vystupovat ani kladně ani záporně.²⁰⁷

Na počátku roku 1927 bylo dost sychravo, vlhko a chladno. Místo velkého množství sněhu spíše přšelo. Léto bylo velmi dlouhé a teplé. Elektrifikace v tomto roce byla zavedena také v obci Zliv. V budově nově zřízené sokolovny schválilo místní zastupitelstvo zřídit biograf. Město Uhlířské Janovice v tomto roce požádalo o přemístění správy státních lesů ze Zderadin právě do Uhlířských Janovic. Tohoto roku musela obec zaplatit například přes 30 000,- Kč za pozemky, které koupila od Státního pozemkového úřadu. Navíc se prokázalo, že berně dávány do Kácova z Uhlířských Janovic byly v posledních letech nadsazené, což způsobilo, že do obce od srpna do konce roku neproudily žádné finanční zdroje. Obec si musela vzít půjčku na svůj každodenní provoz.²⁰⁸

Rok 1928 byl rokem mnoha slavností, slavilo se 10. výročí samostatného Československého státu. Toho dne promluvil k lidem místní starosta, také bylo sehráno vlastenecké divadelní představení Josef Kajetán Tyl. V tomto roce se zvyšovaly ceny všech služeb, proto místní zastupitelstvo zvýšilo všechny své dávky a daně, jako například dávku z nápojů. Zvýšení místních dávek bylo použito na úpravu silnic a také pro výstavbu kanalizace. Vklady místní záložny, kde byl v roce 1928 ředitelem Josef Noha, stouply na více než 4 000 000,- Kč. Zdravotní problémy v tomto roce příliš nebyly, jen se u některých dětí objevily plané neštovice. Byla

²⁰⁶ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 109.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 112.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 121.

dokončena cesta z Chabeřic do Kácova. Doposud se lidé museli přes Sázavu dopravit přívozem, od tohoto roku byla dokončena stavba betonového mostu, který spojil oba břehy Sázavy. Dne 26. července se nad Kácovem přehnala velká prudká bouře s krupobitím. Bylo zničeno 70% zdejší úrody na polích. Velké škody byly také na polámaných stromech v lesích.²⁰⁹

Rok 1929 přinesl nejen 1000. výročí zemského patrona sv. Václava, ale také první náznaky příchodu velké ekonomické krize. Kácov byl v tomto roce postižen na začátku roku krutými mrazy a potom na začátku července vytrvalými dešti. Obecní zastupitelstvo zadalo výstavbu kanalizace a pokračování výstavby nové hlavní silnice v Kácově. V tomto roce se také poprvé v Kácově objevilo benzinové čerpadlo, které začal provozovat místní obchodník Hojtaš. Byla také povolena stavba nové pily za nádražím. Schodek rozpočtu obce byl v tomto roce téměř 100 000,- Kč, proto se místní daně zvedly i o 200%. Od února do května se mezi mládeží rozšířil záškrť, tři děti na tuto nemoc zemřely. Začalo se proto s očkováním místních dětí. Obecní záložna v tomto roce navýšila jmění, spravovala na více než 4 800 000,- Kč. To vše je důkazem toho, že Kácov, ale i celá Československá republika, prospíval. Byla to ale jen předzvěst blížící se ekonomické krize, která se potom vlekla po dalších několik let.²¹⁰

Svatováclavské oslavy k 1000. výročí smrti sv. Václava byly zakončeny slavnostním odhalením Svatováclavského sloupu, který byl zbudován nad železniční tratí. To vše ukazovalo na velké národní cítění místního obyvatelstva i celé naší republiky. Opravy se v tomto roce dočkal také místní kostel. Byla nahozena nová fasáda zvenku, střecha byla opravena, věž byla nahrazena novou jehlancovou s dvojitým křížem. V tomto roce byla nejtuzší zima a nejvíce sněhu od vzniku samostatného Československého státu. Od ledna do března byly teploty -36 – 40°C. Lidé rychle ztopili své zásoby na zimu a poté trpěli chladem i ve svých obydlích. V měsíci únoru navíc chodily děti do školy jen dva týdny. Zima se podepsala také na dopravě, například místní železniční spoje měly velké zpoždění a někdy vůbec nevyjely. Další pohroma Kácov potkala 4. července večer,

²⁰⁹ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 137.

²¹⁰ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 151.

kdy přišel velký déšť s krupobitím a silný vítr. Velké škody byly jak na polích, tak v lesích, kde bylo polámáno přes 600 stromů.²¹¹

Zima byla na počátku roku 1930 ve srovnání s minulým mírnější. Jaro začalo tento rok také dříve, již koncem března přišly první teplejší dny. Tohoto roku bylo velké sucho, vše na polích a loukách se žárem spálilo. I řeka Sázava měla velmi málo vody. Elektrárna musela zakoupit naftový motor, protože bylo tak málo vody, že to nestačilo na její provoz. Okresní úřad v Kutné Hoře upozorňoval obec na nutnost zřízení vodovodu, na ten ale nebyly finanční prostředky. Zemský úřad v Praze navíc seškrtnal rozpočet obce z 88 000 na 52 000,- Kč. Do Kácova začala pomalu přicházet hospodářská krize. Schodek byl v tomto roce více než 74 000,- Kč.²¹²

Občanská záložna v tomto roce hospodařila s více než 5 388 000,- Kč. Zdejší záložna slavila 50. výročí svého založení. V červnu 1930 byla v Kácově založena pobočka Okresní hospodářské záložny se sídlem v Uhlířských Janovicích. Žádné velké zdravotní problémy v tomto roce místní lidi nepostihly, jen se objevily občasné případy angíny a spalniček. Slavnostně byl odhalen pomník obětem První světové války. Stavba stála 15 000,- Kč, zhotovitelem byl tábořský akademický malíř Kabeš. Pomník byl odhalen v parku na náměstí 15. srpna. V tomto roce se také konalo sčítání lidu. Ve zdejším panství bylo napočítáno 1181 osob, z toho v Kácově 929 osob, v Račíněvsi 141 a ve Zlivi 111 osob. V květnu zahájila provoz nová parní pila. Ekonomická krize v Kácově nejvíce dolehla na stavebnictví. V tomto roce na rozdíl od let minulých bylo přestavěno jen pět rodinných domů.²¹³

Zima v roce 1931 trvala až do dubna. Léto bylo poměrně suché, ale předešlé léto bylo mnohem horší. Schodek obce byl v tomto roce přes 74 000,- Kč. Částečně byl kompenzován 100% zvýšením činžovní daně, 300% zdaněním ostatních poplatků. V tomto roce se poprvé začaly organizovat nouzové práce, jako první se realizovala výstavba cesty z Kácova k Soušicím. Zaměstnáno bylo 35 dělníků, státní příspěvek na jednoho dělníka a den byl 8,- Kč, obec dávala ze svého rozpočtu dalších 7,- Kč. Opravila se takto také cesta z náměstí pod zámek u pivovaru až k panskému mlýnu. Vklady místní záložny neklesaly a byly ve výši přes 5 755 000,-

²¹¹ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 159.

²¹² Tamtéž, s. 168.

²¹³ Tamtéž, s. 173.

Kč. Zdravotní stav místních lidí byl v tomto roce velmi dobrý, jen u několika dětí se objevily spalničky. V Kácově mělo tohoto roku 55 lidí rozhlasový přijímač. Tento vynález se tak pomalu rozšiřoval i na venkově.²¹⁴

V roce 1932 byly upraveny břehy Sázavy směrem od obce k Pustému hradu. Schodek obce byl ve výši 38 000,- Kč. O 36% se zvýšila činžovní daň, o 300% se zvýšily další poplatky. Obecní zastupitelstvo se rozhodlo vybudovat novou školní budovu, která měla sloužit jak pro potřeby školy obecní, tak i měšťanské. Nedošlo ale k rozhodnutí, kde má stavba stát a kdy se má začít stavět. Živnostenské společenstvo se začalo pomalu rozpadat a vznikala jednotlivá dílčí specializovaná společenstva. V tomto roce se osamostatnili autodopravci, zlatníci a hodináři. Společenstvo protestovalo proti zavedení nařízení o zákazu nedělního prodeje. Vklady místní obecní záložny v tomto roce stouply na 5 874 000,- Kč. Zvýšil se počet lidí mající radiový přijímač na 64 osob. Od 15. května 1932 byly zavedeny na železničních tratích kromě tradičních parních také motorové železniční vozy. Tyto vlaky byly mnohem rychlejší a na provoz lacinější.²¹⁵

Nouzové práce pokračovaly i v tomto roce, bylo takto zapojeno 40 osob se stejným denním platem jako v minulém roce - 15,- Kč. Dne 26. srpna byly na schůzi obecního zastupitelstva pojmenovány všechny místní ulice, do této doby byly bez jména. Hlavní ulice byla pojmenována Jirsíkova po slavném rodákovi. Ke stavbě nové školní budovy v tomto roce opět nedošlo. V obci se zatím nejvíce projevil následky hospodářské krize. Byl velký nedostatek peněz, rolníci neměli velkou úrodu, obchodníci neměli odbyt. Lidé totiž kupovali jen nezbytně nutné komodity a nezaměstnaných stále přibývalo. V noci z 15. na 16. září se pokusili zloději vykrást místní občanskou záložnu, probudili přitom ale manželku účetního záložny, která je vyplašila. Všichni lupiči utekli. Ekonomická krize se podepsala také na počtu letních hostů v Kácově, v tomto roce přijelo 350 turistů. Vybráno na obecních poplatcích bylo 2202,- Kč.²¹⁶

Na počátku roku 1933, 26. února se konala v obci vzpomínka na 50. výročí úmrtí velkého kácovského rodáka, biskupa českobudějovického, Jana Valeriána Jirsíka. Obec tohoto roku sama zorganizovala pomocné práce v místních lesích, při

²¹⁴ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 185.

²¹⁵ Tamtéž, s. 201.

²¹⁶ Tamtéž, s. 203.

nichž zaměstnala 8 místních lidí. V tomto roce se začaly také v Kácově distribuovat potravinové lístky. V Kácově byly pro 30 lidí na měsíc (pro měsíc duben), lidé museli za tyto poukázky pracovat 4 hodiny denně na nouzových pracích v obci. Rozpočet Kácova počítal se schodkem ve výši 22 406,- Kč. Bylo definitivně určeno, že se má začít se stavbou nové školní budovy, místní zastupitelstvo si na začátku tohoto roku ještě pohrávalo s myšlenkou přestavby stávající budovy, což bylo na začátku května definitivně zamítnuto.²¹⁷

V tomto roce se rozšířil počet rodin, které měly ve svém domě rádio. Ze 64 radiových stanic se jejich počet zvýšil na 105, tedy o 65%. Měsíční poplatek, který se platil z radiového přijímače poštovnímu úřadu, byl 10,- Kč. Žádné velké zdravotní problémy v tomto roce v Kácově nebyly. Hospodářská krize se ještě více prohloubila. Nezaměstnaných i v místním kraji bylo mnoho. V tomto roce se snížily platy státních úředníků o 5-15% a důchody se snížily o 30-40%. V Kácově bylo v tomto roce 25 evidovaných nezaměstnaných a byly pro ně zajištěny okresním úřadem v Kutné Hoře potravinové lístky. Ministerstvo sociální péče navíc poskytlo obci podporu na nouzové práce ve výši 7000,- Kč. Maximálně mělo být zaměstnáno 30 místních osob za plat 6,- Kč denně. V rámci nouzových prací se měla opravit cesta k Račíněvsi. Dětem nezaměstnaných byla vždy po škole zdarma poskytována polévka.²¹⁸

Na počátku roku 1934 nebyly moc velké mrazy, opravdová zima přišla až v únoru a v březnu, kdy teploty klesly pod bod mrazu. Jaro bylo velmi sychravé a hodně přšelo. Od října do prosince pak bylo opět nezvykle teplé počasí. V rámci nouzových prací byla zřízena cesta k Račíněvsi a přes potok Čestínka byl postaven betonový most. Mělo se začít také s dalším vydlážděním místních cest, na toto měla být určena částka 810 000,- Kč. Ministerstvo sociální péče na úpravy vyčlenilo 610 000,- Kč. Schodek rozpočtu obce byl v tomto roce 26 952,- Kč, ten byl krytý zvýšením o 15% daně z nemovitosti a o 200% se zvýšily další poplatky, které mohla obec od obyvatel vymáhat.²¹⁹

V tomto roce nebyly v Kácově žádné velké zdravotní problémy. Zvýšil se opět počet uživatelů radiových stanic, a to ze 105 na 143, tedy o 36%. Na konci

²¹⁷ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, 216.

²¹⁸ Tamtéž, s. 218.

²¹⁹ Tamtéž, s. 229.

ledna se rozhodlo, že se začne lámat kámen a kácet dřevo na stavbu nové školní budovy. V únoru se v hostinci sešli obyvatelé Kácova, aby rozmlouvali o výstavbě nové budovy školy, protože část místních obyvatel trvala na tom, že stará budova je dostačující a stačí jen opravit. Rozhodnuto bylo, že pro měšťanskou školu se vystaví nová budova a obecní škola bude v budově staré. Pokračující krize sebou bohužel přinesla nejen bídu, ale i trestné činy. V Kácově byla v tomto roce vykradena trafika a řeznictví. Ukradeny byly tabákové výrobky a v řeznictví maso, věci, kterých bylo v době krize nedostatek. Kronikář pojednává o úpadku v morálce i co se týká oblékání lidí. V letních měsících například ženy běžně chodily po městě jen v plavkách, což bylo za První republiky neslýchané a přisuzováno to bylo morální neslušnosti.²²⁰

Prodej obilní v době krize velmi trpěl, zemědělci vykupovali své zboží za ceny nižší, než byly jejich náklady. Proto vláda zřídila obilní monopol a Obilní společnost, která od zemědělců vykupovala všechno obilí za předem stanovené ceny. Počet nezaměstnaných lidí byl v Kácově 52, ale okresní úřad uznal za nezaměstnané 27 až 35 osob. Pro ně bylo vyčleněno 430 potravinových poukázek, každá v hodnotě 10,- Kč. Obecní úřad navíc vyčlenil pro nezaměstnané osoby 1375kg brambor. Rozděleno bylo také 10 kg cukru. Letních hostů bylo v tomto roce 324. Obec na dávkách vybrala 1834,- Kč.²²¹

Na začátku roku 1935 je připomínáno, že v březnu oslavil prezident TGM 85. narozeniny. Tohoto roku také ze zdravotních důvodů TGM rezignoval, novým prezidentem byl zvolen jeho dlouhodobý spolupracovník, ministr zahraničí dr. Edvard Beneš. V lednu tohoto roku byla už veliká obleva, také v únoru přišly vydatné deště a rozvodnily Sázavu. Okrašlovací spolek dal v tomto roce opravit betonové schody pod zámekem a chodníky směrem k řece. Od Velikonoc se začalo s novým vymalováním zdejšího kostela. Podle kroniky to bylo nanejvýš potřebné, protože interiéry kostela byly zcela nevyhovující. Vydláždění dalších silnic v Kácově se opozdilo, nebylo dostatek finančních zdrojů a úřady nechtěly na tyto výstavby ani uvolnit žádné další finance. Stavba silnice nakonec přeci jen započala, ale byla tak velká nezaměstnanost, že se pracovní skupinky dělníků střídaly po

²²⁰ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 230 – 232.

²²¹ Tamtéž, s. 247 - 249.

týdnu, aby byla pro více lidí. Jednalo se o vydláždění silnice od nádraží k náměstí, ale v tomto roce se zatím tato silnice jen upravila pro další stavební kroky.²²²

Jihočeská akciová společnost Jas získala koncesi pro dopravu osob na trati Vlašim – Kácov, čímž se dosáhlo dobrého spojení Kácova s Prahou. Lidé přestupovali na spoje do české metropole ve Vlašimi nebo v Benešově. Tyto spoje zde byly jen od dubna do září, poté bylo autobusové spojení zrušeno, protože se provozovateli finančně nevyplácelo. Hospodářská krize v tomto roce pokračovala, ale například v průmyslovém odvětví se začala objevovat první kladná čísla. Dařilo se zbrojařskému průmyslu, ale bylo spíše smutným faktem, že cesta z krize vedla přes zbrojení a další válku. Nezaměstnaných bylo v tomto roce 40 až 50. Ze státní stravovací akce bylo rozděleno Kácovu pro rok 1935 1250 potravinových poukázek. Dále bylo lidem během roku rozděleno 1065 bochníků chleba a 20q brambor. Do obce přišlo 70 lístků jako Vánoční příspěvkové lístky pro děti nezaměstnaných. Všechny poukázky byly 10,- Kč/poukázka. Do obce bylo zasláno 19 dětských obleků. V tomto roce nebyl vystavěn žádný nový dům, starých bylo přestavěno osm. I to byl důkaz hospodářské krize a nedostatečného finančního kapitálu v Československu.²²³

V lednu a únoru 1936 bylo sychravo a dosti přšelo. Až na konci března přišly delší mrazivé dny. Červen a červenec byly velmi teplé měsíce, takže úroda dozrála brzy. V září teplota nezvykle klesla pod 6°C. První sníh byl vidět již 20. listopadu. V polovině prosince přišly ale opět teplé dny. Státní příspěvek obci na nouzové práce byl 2599,- Kč a na 1 dělníka činil 6,- Kč denně za 8 hodin práce. Zaměstnáno mělo být nejvíce 25 dělníků. Konaly se práce na opravě silnic k Řendějovu a k cihelně v Račiněvsi. Rozpočet obce počítal pro rok 1936 se schodkem 35 000,- Kč. Daň z nemovitosti se v této souvislosti zvýšila o 73% a další místní poplatky se zvýšily o 260%.²²⁴

Každé obci bylo přikázáno zřídit vzhledem k blížícímu se nebezpečí války civilní protiletectkou obranu. To znamená, že byli vybráni lidé z každé obce, kteří měli pomoci dalším v případě, že by došlo k ohrožení obce. Byla také několikrát vyhlášena pomocná protiletadlová cvičení, zatím jen na zkoušku. Místní lid byl také

²²² *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 252.

²²³ Tamtéž, s. 254 – 258.

²²⁴ Tamtéž, s. 275 – 281.

poučen ohledně používání plynových masek v případě napadení bojovými plyny. Visitaci ve zdejší kostele provedl 14. června biskup královehradecký Mořic Pícha. Několik lidí bylo při této příležitosti biřmováno. V zimním období se v Kácově rozmohly krádeže. V tomto roce bylo ukradeno velké množství domácích zvířat, ale také se zde objevily dvě větší krádeže. Byl vykraden krám obchodníka a v jednom z domů byl ukraden vepř.²²⁵

Byla zjištěna zpronevěra zdejšího správce Skladiště hospodářského družstva, výše škody byla vypočítána na 100 000,- Kč. Obec musela na naléhání okresního hejtmana v Kutné Hoře slíbit, že v následujícím roce již začne s výstavbou nové školní budovy. Pokud by se tak nestalo, bylo hejtmanství rozhodnuto ukončit činnost zdejší měšťanské školy. V tomto roce také bylo ukončeno dávno očekávané vydláždění dvou hlavní silnic v Kácově, a to ulice Jirsíkovy a ulice Nádražní. Tento čilý stavební ruch přinesl do Kácova i řadu pracovních příležitostí, takže se nezaměstnanost zmenšila.²²⁶

Kronika zaznamenává i události celoevropské, a to jak vzrůstající moc Adolfa Hitlera v Německu, tak i začátek občanské války ve Španělsku. V tomto roce byl také přijat zákon o obraně státu. Lidé si uvědomovali, že stát nemá na pokrytí částky dostatek peněz, musel si půjčit v zahraničí, přesto i místní československé obyvatelstvo ve sbírkách shromáždilo na obranu naší republiky přes 3 550 000,- Kč. Hospodářská krize pomalu opouštěla Československo. Obilní monopol zaručoval zemědělcům vysoké ceny výkupu, oživení přinesl průmysl, textilní, kovodělný a další obory, které úzce souvisely se zbrojením. V Kácově bylo během tohoto roku hlášených 25 nezaměstnaných. Bylo jich na začátku roku více, ale mnozí našli práci na dostavbách místních silnic. Práce na úpravě a dláždění silnic probíhaly tak, že byly dvě pracovní skupiny dělníků, které se po týdnu vystřídaly, takže práce bylo více. Okresní úřad dodával Kácovu 128 potravinových lístků měsíčně. V zimním období byla opět zdarma poskytována polévka dětem chudých občanů.²²⁷

Rok 1937 sebou přinesl již blížící se nebezpečí války s Německem. Navíc v tomto roce zemřel T. G. Masaryk, což neopomněl ani kronikář Kácova. Schodek

²²⁵ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 301 – 303.

²²⁶ Tamtéž, s. 306.

²²⁷ Tamtéž, s. 313 – 314.

obce byl v tomto roce 65 000,- Kč. Schodek byl krytý zvýšením místních daní a poplatků. Dne 4. září byla slavnostně otevřena nová školní budova pro měšťanskou školu.²²⁸

Za rok 1938 bylo v Kácově zaznamenáno 14 místních telefonních stanic, 205 radiových zařízení a poslalo se za tento rok 714 telegramů. Do zdejší železniční stanice bylo přesídleno z pohraničních oblastí 38 zaměstnanců dráhy a jejich rodiny. Místní přednosta se poté musel postarat o více než 60 těchto lidí. Ubytováni byli, kde se dalo, i v uvolněných vagonech. Všichni tito lidé zde nezůstali, byli posíláni na jiná místa, kde jich bylo zapotřebí. V této napjaté době se také hlídaly místní tunely, aby je nechtěl někdo zničit a destabilizovat tak případné zásobování a přesun lidí i dalších věcí v případě mobilizace. Hlídali jak železniční zaměstnanci, tak další kácovští občané, členové Sokola a hasiči.²²⁹

Všechno bylo připraveno na případnou mobilizaci a začátek válečného konfliktu. Vklady místní obecní záložny byly v tomto roce ve výši 6 020 000,- Kč. V obci také působila pobočka Okresní hospodářské záložny v Uhlířských Janovicích. Její úředník Jaroslav Vilimovský se ale dopouštěl zpronevěr vkladů, a proto tato záložna neměla v obci moc dobrou pověst. Tato záložna si postavila novou budovu v Nádražní ulici. V této budově byl také umístěn poštovní úřad, ten začal svou činnost v nové budově 1. ledna 1939. Celkové vklady okresní záložny činily 31 150 000,- Kč. V obci vznikl také družstevní lihovar. Za tento rok se vyrobilo v lihovaru 878 hl alkoholu. Státní pivovar vyrobil v tomto roce 2998 hl piva. Farářem v obci byl jako již po několik let František Krpálek, duchovní správce obce československé.²³⁰

Obecní knihovna měla v tomto roce 765 knih, ale jen 23 čtenářů. Knihovna byla umístěna v budově obecní knihovny. V tomto roce se v Kácově narodilo jen 10 dětí a bylo to nejmenší číslo, které zde bylo kdy zaznamenáno. Důvodem může být nejistota doby a nebezpečí blížící se války. Žádné velké zdravotní problémy místní obyvatelstvo nemělo. Jen v letním období se objevila chřipka. Vzhledem k politickým poměrům se v tomto roce již nekonala ani oslava 28. října. Plesy a zábavy se konaly jen do konce září, poté na zábavu již nebyla nálada. Divadelní

²²⁸ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 315 – 316.

²²⁹ Tamtéž, s. 60 – 72.

²³⁰ Tamtéž, s. 73 – 82.

program byl velmi chudý, protože 22. dubna 1938 vešel v platnost zákaz divadel a dalších zábav. Pouze sbor Sokola sehrál dvě divadelní představení.²³¹

Nejistá budoucnost způsobila, že se značně zvýšil zájem o základní životní potřeby a jejich cena stoupla. Velký zájem byl také o volné byty, zvláště v době mobilizace, kdy se do Kácova stěhovali lidé z Prahy. Počasí bylo v tomto roce proměnlivé. V zimních měsících se střídalo sněžení a mráz s oblevou. Duben byl mrazivý a teploty byly pod bodem mrazu. Od června do srpna pak bylo velmi hezké počasí a teploty se pohybovaly nad 30°C. Na konci srpna ale přišly intenzivní deště, které způsobily rozvodnění Sázavy, která potom zatopila místní pole, louky, ale i domy u vody.²³²

Dne 16. března 1939 v Kácově sněžilo a bylo právě zimní počasí, když německé tanky obsadily Čechy a Moravu. Hned v březnu byly rozpuštěny všechny politické strany a byla zřízena jediná, strana Národního souručenství s předsedou Tomášem Hrubým. Byla nařízena všeobecná pracovní povinnost pro všechny muže ve věku od 16. až 25. let. Pracovní povinnost měla trvat jeden rok. Situace se poté v mnohém přiblížila době Velké války. Od října 1939 byly zavedeny lístky na maso a masné výrobky, později byly zavedeny přiděly také na chleba a cukr. Vydávaly se poukazy na oděvy a obuv. Začalo se přemýšlet o výstavbě dálnic, které již byly v Říši. Stavěla se dálnice Praha – Jihlava, v tomto směru bylo důležité, že se plánovala i přípojka z Kolína přes Kácov.²³³

Na školách se musely udělat určité změny, hlavně umístit nové znaky Protektorátu Čechy – Morava. Zavedlo se vyučování nepovinného německého jazyka od 3. ročníku obecní školy a na měšťanských školách se stala výuka němčiny povinnou. Oslavováno bylo jen datum 15. března a 19. dubna, kdy měl narozteniny Adolf Hitler. Rodičovská sdružení byla nařízena výnosem ministra od května 1939. Při rodičovských schůzích se konaly také přednášky, jako například o nakažlivých chorobách, o dětské obrně nebo očkování. V souvislosti s tímto nařízením se 22. prosince 1939 konala v sokolovně vánoční nadílka. Domovské právo bylo v tomto roce uděleno 25 lidem a jejich rodinám. Schodek obce byl ve

²³¹ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 84 – 93.

²³² Tamtéž, s. 94 – 104.

²³³ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 11, Pamětní kniha městečka Kácova 1937 – 1940, s. 113 – 115.

výši 31 483,- Kč, kryt byl 20% zvýšením činžovní daně a také 250% zvýšením ostatních poplatků.²³⁴

Družstevní lihovar vypálil 995 hl lihu a 14 550hl dalších lihovin. Pivovar v Kácově vyrobil 3746hl piva. V tomto roce bylo v Kácově 16 telefonních stanic, 257 lidí vlastnilo rádio a bylo za tento rok podáno 548 telegramů. Vzhledem ke zvýšenému zájmu o železnici se zvýšil počet místních drážních pracovníků. Výbor protiletecké obrany konal službu po celý rok. Zdravotní stav místních obyvatel byl v tomto roce velmi uspokojivý, jen se v některých letních týdnech v Kácově objevila chřipka. Zimní počasí bylo podobné jako v minulém roce. V zimním období se střídaly mrazy s oblevou. V dubnu a květnu bylo velmi vlhko, léto bylo teplé s občasnými bouřkami. V září a říjnu hodně pršelo, první sníh přišel do Kácova 25. listopadu. Poté se ale hodně oteplilo a dále pršelo. V prosinci již přišlo zimní počasí, sněžilo a teploty klesly pod bod mrazu, dokonce 7. a 8. prosince bylo v obci tolik sněhu, že způsobil polomy v lese. Byla vykradena trafika, opět chyběly hlavně tabákové výrobky. Vykradena byla také vila místního živnostníka Dastycha. Od 10. září tohoto roku byly opět zavedené potravinové lístky. Od září byla místním židům na příkaz odebrána rádia.²³⁵

V roce 1940 se v hojné míře konaly sbírky kovů, textilií, gumových produktů, korku i železných střepů. Začaly být regulovány ceny cukru a vajec. V oblasti sociální politiky byly zavedeny přidělové lístky pro těžce pracující. Provedla se revize knížek i učebnic, aby vše odpovídalo politickému kurzu Říše. Němčina byla v tomto roce povinná jak na měšťanské, tak i obecní škole. Nejvyšší cenový úřad dostal za úkol pro tento rok hlídat ceny komodit, aby se nezvýšily nad ceny v červenci roku 1939. Národní souručenství uspořádalo sbírku pro potřebné a vánoční besídku pro děti. Za členy Národního souručenství nebyli přijímáni členové Vlajky. V Kácově s tímto nařízením ale nebyl problém, protože podle kroniky zde bylo jen málo členů Vlajky. I v tomto roce se pokračovalo s výstavbou českomoravské dálnice. V úseku poblíž Kácova, Dolany – Psáře se nacházel největší tehdejší dálniční most. Schodek rozpočtu Kácova byl v tomto roce

²³⁴ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 11, Pamětní kniha městečka Kácova 1937 – 1940, s. 117 – 124.

²³⁵ Tamtéž, s. 130 – 139.

30986,- Kč. Schodek byl kryt 20% zvýšením činžovní daně a 250% zvýšením dalších daní a poplatků.²³⁶

V tomto roce se také provedla oprava sousoší na náměstí. Z místní obecní knihovny byly vyřazeny knihy francouzských, anglických a ruských spisovatelů. Logický tah vzhledem k tomu, jak se fronta měnila a postupovala jak na západ, tak i na východ Evropy. Dle nařízení 136/1940 o právním postavení Židů na území Protektorátu jim bylo zakázáno používat jejich písemnictví, umění a židovské děti nesměly chodit do veřejných škol. Do obecní školy docházelo v tomto roce 143 žáků, do měšťanské školy 211. Lidová škola hospodářská byla dvojtřídní, v tomto roce ji navštěvovalo 52 dětí. Do živnostenské školy pokračovací docházelo v tomto roce 63 žáků. Vyučování bylo přerušeno 25. února pro nedostatek uhlí.²³⁷

Hasičský sbor musel v létě z důvodu nebezpečí vzniku požárů v noci konat požární žňové hlídky. Bylo také povoleno vystavět novou zbrojnicí, nová budova měla být vybudována za radnicí. Místní lihovar v tomto roce vypálil 680l lihu. Zdravotní stav byl podle kroniky v Kácově dobrý. Občas se objevila chřipka, spalničky a spála. Stavební ruch byl v Kácově na poměry válečné bídy dobrý, byly vystavěny dva nové domy a osm se jich přestavělo. Vzhledem k válečným událostem se nekonaly žádné slavnosti. Počasí na začátku roku přineslo velké mrazy v lednu, kdy byly teploty -25-30°C. Léto bylo velmi deštivé.²³⁸

Na počátku líčení těchto událostí z let 1941 – 1945 se opět uvádějí události válečné, tedy napadení Sovětského svazu Německem, zapojení do války Anglie a poté i USA. Zvláště zdůrazněné jsou události v obratu války, tedy boj o Stalingrad. Starostou Kácova byl na počátku válečných let Václav Šindýlek, ten byl v roce 1943 nahrazen Emanuelem Koubkem. Schodek rozpočtu Kácova byl v roce 1941 31000,- Kč, za rok 1942 108380,- Kč, v roce 1943 61000,- Kč a za rok 1944 91300,- Kč. Schodky byly kompenzovány zvýšením činžovních daní a dalších místních poplatků. Činnost gestapa, tedy tajné německé policie, nebyla v Kácově příliš rozšířená, během let 1941 – 1944 byl zatčen v každém roce vždy jeden člověk z důvodu protiněmecké odbojové činnosti. V březnu 1945 bylo zatčeno gestapem

²³⁶ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 11, Pamětní kniha městečka Kácova 1937 – 1940, s. 164 – 173.

²³⁷ Tamtéž, s. 174 – 182.

²³⁸ Tamtéž, s. 192 – 208.

osm místních obyvatel, jeden z nich byl popraven, další odveden do koncentračního tábora.²³⁹

5.1. Obecní samospráva a volby

Celý správní řád a správní systém Rakouska pro české země, ale také Uher pro Slovensko a Zakarpatskou Ukrajinu převzala mladá Československá republika tzv. recipročním zákonem. Jednalo se o první právní normu, kterou přijal Národní výbor již 28. října 1918. Později byla publikována pod č. 11/1918 Sb. Tímto byla zachována právní kontinuita.²⁴⁰

Dne 30. října 1918 se vlády v obci chopili zástupci okresního výboru a na převzetí moci měli dohlédnout vojíni. Na železnici začaly kontroly, které měly zabránit vyvezení cenností mimo hranice českého státu. V neděli 3. listopadu byla místopředsedou Národního výboru Karlem Jiráskem přečtena před kácovským kostelem proklamace Československého státu. Mezi lidmi zavládla již během četby velká radost. Dne 29. června 1919 byl na místo bývalého zemřelého starosty Antonína Bendla zvolen Antonín Jirásek, místní sedlák.²⁴¹

Prvním úkolem Národního výboru bylo zabezpečení přísunu potravin pro místní obyvatelstvo. Lidé v dalších dnech dostali brambory, mouku a mléko. Jakoby si všichni chtěli vynahradit poslední čtyři roky, kdy si zábavy mnoho neužili, se skoro každý den konalo nějaké divadlo nebo slavnost. Bylo to logické a až přehnaně idylické, protože na lidi čekalo ještě mnoho práce v podobě budování nového státu. V dalších dnech proběhlo veřejné pálení všech věcí připomínajících rakouskou monarchii. Byly to obrazy Habsburků, pohlednice, řády atd.²⁴²

V roce 1920 se konaly volby do Národního shromáždění, do poslanecké sněmovny 18. dubna a do senátu 25. dubna. Byly to první volby, kdy i ženy měly plné hlasovací právo. V Kácově bylo 649 oprávněných voličů a k volbám se

²³⁹ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 334 – 349.

²⁴⁰ Hledíková, Z. a kol. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 331.

²⁴¹ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 24 – 25.

²⁴² Tamtéž, s. 226 – 27.

dostavilo 571 volič, což byla volební účast 87, 98 %. K volbám do senátu šlo volit dokonce 575 oprávněných voličů, volební účast 88, 59%.²⁴³

Z tohoto je jasné, že zájem lidí na vlastním rozhodování o své budoucnosti byl značně vysoký, ovlivněný velkým prvorepublikovým nadšením z vlastní samostatnosti. V Kácově nejvíce hlasů získala Československá strana sociální demokracie, která získala 160 hlasů do poslanecké sněmovny a 157 do senátu. Na druhém místě se umístila Československá strana národně socialistická se 115 hlasy do poslanecké sněmovny a 81 hlasy do senátu. Na dalších místech byla Československá strana republikánská a venkova s 87 a 73 hlasy. Dále Národní demokracie s 80 a 87 hlasy. Živnostensko-obchodnická středostavovská strana získala 66 a 54 hlasů. Československá strana lidová měla 48 a 45 hlasů. Socialistická strana československého lidu pracujícího měla 6 a 2 hlasy, Strana židovská po třech hlasech, 2 a 4 hlasy získali také Maloročníci, domkáři a živnostníci a jeden hlas do poslanecké sněmovny dostala Slovanská strana socialistická. Po třech hlasech do obou komor Národního shromáždění bylo neplatných.²⁴⁴

Obecní zastupitelstvo schválilo, že z poplatků za přechodné ubytování půjde 50% částky do okrašlovacího spolku. Ten měl za úkol za tyto finanční prostředky zřídit chodník k železniční zastávce. Byla také provedena úprava břehu Sázavy pro účely koupání.²⁴⁵

Další volby do obecních zastupitelstev se konaly 23. září 1923. V Kácově byla ustanovena jednotná kandidátka. Tímto se volby nekonaly a za zvolené byli prohlášeni všichni na kandidátní listině. Lidé to přijali, jednak to byl znak kompromisu a snahy všech o další rozvoj obce, ale také se ušetřily obecní prostředky na volby. Novým starostou obce se stal Josef Pařízek, který nahradil Jana Veinštábla. Roční odměna pro starostu se zvýšila na 2000,- Kč, s tím, že měl konat i některé práce tajemnické, protože nový tajemník nebyl ustanoven.²⁴⁶

Dne 15. listopadu 1925 se konaly volby do obou komor Národního shromáždění. V těchto volbách zvítězila Československá strana živnostensko-obchodnická středostavovská, která získala 127 hlasů do poslanecké sněmovny

²⁴³ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 48 – 51.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 51 – 54.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 54 – 55.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 78 – 82.

a 116 do senátu, na druhém místě skončila Československá strana lidová s 92 hlasy do sněmovny a 83 do senátu. Na dalších místech skončila Československá strana národně sociální s 86 a 76 hlasy, Agrární strana s 84 a 71 hlasy, Československá strana sociálně demokratická získala 83 a 79 hlasů. Na dalších místech byla Československá strana komunistická s 64 a 63 hlasy, Československá národně demokratická strana s 18 a 17 hlasy, Československá strana práce s 10 a 12 hlasy a na posledním místě Strana Praškova s 3 a 2 hlasy. Celkem bylo odevzdáno 567 hlasů do poslanecké sněmovny a 519 hlasů do senátu.²⁴⁷

Dne 16. října 1927 se konaly volby do obecního zastupitelstva. Z 654 oprávněných voličů se jich dostavilo 583, což byl opět počet velmi vysoký, volební účast v obci byla tedy 89, 14%. Ve volbách zvítězila Strana živnostensko-obchodní se 140 hlasy a 5 mandáty, těsně druhá byla Československá strana sociální demokracie se 135 hlasy a 4 mandáty. Na třetím místě se umístila Československá strana národně socialistická s 89 hlasy a 3 mandáty. Na dalších místech byla Československá strana lidová se 67 hlasy a 2 mandáty, Agrární strana získala 65 hlasů a také 2 mandáty. Na posledních místech byla Komunistická strana se 43 hlasy a 1 mandátem a Strana veřejných zaměstnanců, ta získala 40 hlasů a 1 mandát. Starostou byl zvolen Josef Pařízek, prvním náměstkem Jan Veinštábl.²⁴⁸

Od 1. prosince 1928 vešel v platnost zákon o reformě veřejné správy politické. Dle tohoto zákona se měl shodovat okres politický se samosprávným okresem. Okres samosprávný v Uhlířských Janovicích, kam spadal i Kácov, zanikl a od 1. prosince byl spojen s Kutnohorským okresem. Okresní i zemské zastupitelstvo si volili občané starší 24 let. Tito voliči mohli ale ovlivnit jen 2/3 volených, 1/3 členů jmenovaly vyšší úřady samy. Volby do okresního a zemského zastupitelstva se konaly současně 2. prosince 1928. V Kácově bylo 652 oprávněných voličů, k volbám jich přišlo 588. Volební účast tedy byla 90, 18%. Nejvíce hlasů do okresního zastupitelstva získala Živnostensko-obchodní strana se 106 hlasy, na druhém místě skončili národní socialisté s 96 hlasy, Sociální

²⁴⁷ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 97 – 99.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 122 – 127.

demokracie získala 95 hlasů a komunisté 94 hlasů. Lidovci dostali 76 hlasů, agrárníci 74 a národní demokraté 26 hlasů, 21 hlasů bylo neplatných.²⁴⁹

Ve volbách do zemského zastupitelstva získali nejvíce hlasů národní socialisté, a to 130 hlasů. Na druhém místě skončili sociální demokraté se 100 hlasy, dále Živnostensko-obchodní strana s 99 hlasy, lidovci 70 hlasů, agrárníci 69 hlasů, komunisté 65 hlasů. Národní demokraté získali 19 hlasů a německé strany 15, neplatných hlasů bylo 21.²⁵⁰

V roce 1929 podal starosta Pařízek rezignaci z důvodů zaneprázdněnosti, na jeho místo nastoupil učitel místní měšťanské školy Karel Nejepínský.²⁵¹

Rok 1932 přinesl nové volby do obecního zastupitelstva. Jednotná kandidátka nebyla sestavena, kandidovalo sedm jednotlivých stran. Místní obecní volby se konaly 20. března. Bylo 762 oprávněných voličů, k volbám se dostavilo 697 voličů. Volební účast tedy byla 91, 47%. Nejvíce hlasů získali národní socialisté, 180 hlasů a 5 mandátů. Na druhém místě skončila Živnostensko-obchodnická středostavovská strana s 97 hlasy a 3 mandáty, dále občanský blok nepolitický 90 hlasů a 2 mandáty, lidovci 85 hlasů a 2 mandáty, Republikánská strana 84 hlasů a 2 mandáty, Sociálně demokratická strana 81 hlasů a 2 mandáty a na posledním místě skončila Komunistická strana se 72 hlasy a 2 mandáty, 8 hlasů bylo neplatných. Novým starostou obce byl zvolen místní obchodník Karel Jiran.²⁵²

V roce 1935 se konaly volby do Národního shromáždění, do obou jeho komor. Bylo tomu 19. května. Na prvním místě se umístila Živnostenská strana se 153 hlasy do sněmovny a 146 do senátu, na druhém místě byli republikáni s 119 a 110 hlasy. Na dalších místech se umístili komunisté se 112 a 102 hlasy, národní socialisté se 105 a 102 hlasy, Sociální demokracie obdržela 93 a 89 hlasů, lidovci 79 a 71 hlasů, Národní sjednocení Dr. Kramáře mělo 35 a 32 hlasů. Obec fašistická 17 a 16 hlasů a 3 hlasy dostaly do poslanecké sněmovny také strana Národní sjednocení úřednické.²⁵³

Dne 26. května se konaly volby do zemského a okresního zastupitelstva. Vítězem voleb v Kácově byla Živnostenská strana, která získala 144 hlasů do

²⁴⁹ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 137 – 142.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 142 – 144.

²⁵¹ Tamtéž, s. 152.

²⁵² Tamtéž, s. 202 – 205.

²⁵³ Tamtéž, s. 254 – 261.

zemského a 164 hlasů do okresního zastupitelstva. Na dalších místech se umístila Republikánská strana, která získala 111 a 17 hlasů, národní socialisté se 106 a 84 hlasy, komunisté s 99 a 105 hlasy, sociální demokraté s 95 a 111 hlasy, lidovci s 83 a 96 hlasy, Národní sjednocení Dr. Kramáře obdrželo 31 a 28 hlasů a Obec fašistická dostala 16 hlasů do zemského zastupitelstva.²⁵⁴

V Kácově vznikla v roce 1939 i Strana Národní souručenství, předsedou zde byl Václav Šinohýlek, starosta a mlynář. Tato strana hned první rok začala organizovat sbírku ve prospěch Národní pomoci, vybráno bylo 2700,- Kč. Nábor do Mladé strany národního souručenství se konal 21. května 1939, z místních se do ní přihlásilo 70 členů.²⁵⁵

5.2. Školství

V roce 1919 byla zřízena měšťanská škola, o kterou obec usilovala již od roku 1909. Konečného povolení se ale Kácov dočkal až 19. srpna 1919. Školu později navštěvovalo přes 100 žáků. Slavnostní otevření školy se konalo 16. září. Do té doby pětitřídní obecní škola byla nahrazena čtyřtřídní měšťanskou. Při škole byl zřízen polévkový ústav, ten vařil polévky po celou zimu pro chudé žáky. Místní rolníci přispívali bramborami, moukou a omastkem. V Kácově byla také živnostenská škola pokračovací, dnes bychom řekli, že šlo o učiliště. Do školy docházelo na 59 žáků.²⁵⁶

Na zdejší obecní škole bylo zapsáno v roce 1920 241 žáků, což znamenalo velký nárůst žáků a zřízení dalších tříd. Žáci se zúčastnili ve dnech 20. a 21. června 1920 VII. sokolského sletu v Praze.²⁵⁷

Obec zakoupila pozemek o výměře 4290 m² pro stavbu měšťanské školy. Počet žáků obecní školy byl v roce 1921 237 žáků. Učilo se v pěti třídách, z čehož

²⁵⁴ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 255 – 262.

²⁵⁵ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 11, Pamětní kniha městečka Kácova 1937 – 1940, s. 122 – 136.

²⁵⁶ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 37.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 49.

tři třídy byly přemístěny do budovy chudobince. Živnostenskou školu pokračovací v tomto roce navštěvovalo 72 žáků.²⁵⁸

Měšťanská škola měla v roce 1922 105 žáků. Zemská školní rada povolila v tomto roce vyučovat mimo nepovinného německého jazyka také francouzský jazyk. Do obecní školy v tomto roce chodilo 213 žáků. Živnostenská škola pokračovací měla 73 žáků.²⁵⁹

Podle Malého školského zákona, který platil od 13. července 1922, se začaly vyučovat nové předměty. Byly zavedeny předměty jako občanská výchova, ruční práce, domácí práce a tělesná výchova. Ve školním roce 1923 – 1924 navštěvovalo místní obecnou školu 173 žáků. Učilo se i ve dvou místnostech místního chudobince. Měšťanská škola měla 120 žáků. Ta se také výnosem zemské školní rady v Praze přeměnila 1. září 1923 na smíšenou školu. Tímto se stala povinná pro všechny chlapce a dívky 6., 7. a 8. roku školní docházky. V Živnostenské škole pokračovací byl pro malý zájem zrušen obor oděvní, nahrazen byl obuvnickým studiem.²⁶⁰

Do obecní školy roku 1924 docházelo 161 žáků, do měšťanské školy 116 žáků. Mezi žáky se toho roku rozmohlo onemocnění planými neštovicemi. Živnostenská škola pokračovací měla 70 žáků.²⁶¹

V roce 1925 byla opravována stará školní budova. Do obecní školy chodilo v tomto roce 134 žáků. Škola byla nadále čtyřtřídní. První třída se vyučovala v hlavním sále zámku, protože v chudobinci nebyly dostatečně velké prostory. Měšťanskou školu navštěvovalo 153 žáků. Na počátku září navštívili žáci prvních ročníků Prahu a Karlův Týn, žáci 2. ročníku jeli do Jičína a Prachovských skal a žáci třetího ročníku navštívili Moravský Kras a Brno. Bylo to poprvé, co se v místní škole konaly podobné výlety. Živnostenskou školu pokračovací v tomto roce navštěvovalo 58 učedníků.²⁶²

Místní školní rada odkoupila od jednoty Sokol v roce 1927 její letní cvičiště. Tímto bylo zvětšeno staveniště pro stavbu budoucí nové školní budovy. Do obecní školy v tomto roce chodilo 128 žáků. Klesl počet žáků, důvodem byl nástup ročníků

²⁵⁸ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 67.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 74.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 88.

²⁶¹ Tamtéž, s. 94.

²⁶² Tamtéž, s. 98.

narozených v době války. V tomto roce byly 4 třídy, dvě v budově školní, jedna v zámku a jedna v chudobinci. Měšťanskou školu v tomto roce navštěvovalo 132 žáků. Do Živnostenské školy pokračovací chodilo 71 žáků. Obor obuvnictví byl pro malý zájem učňů zrušen.²⁶³

Do obecní školy bylo v roce 1928 zapsáno 138 žáků. Do měšťanské školy chodilo 100 žáků. V Živnostenské škole pokračovací bylo znovuotevřeno oděvní odborné oddělení.²⁶⁴

Obecnou školu v roce 1929 navštěvovalo 158 žáků. Měšťanská škola pocítila úbytek dětí, měla jen 70 žáků. Způsobeno to bylo tím, že do ní vstupovaly ročníky dětí, které se narodily během války. Do Živnostenské školy pokračovací v tomto roce chodilo 76 žáků, byly zde tři třídy. V únoru a březnu tohoto roku byla tak velká zima, že vyučování bylo omezeno, do škol se chodilo až na devátou hodinu.²⁶⁵

Okresní správa v Kutné Hoře nařídila v listopadu 1931 obci postavit novou školní budovu jak pro obecní, tak i měšťanskou školu. V tehdejších budovách nebyly tělocvičny, kabinety, kreslírny ani dílny. Finančních prostředků bylo ale jen na výstavbu nové budovy pro měšťanskou školu. Náklady na stavbu nové školní budovy měly být ve výši 1 500 000,- Kč.²⁶⁶

Obecnou školu v roce 1932 navštěvovalo 167 žáků. Z úsporných důvodů byly spojeny 1. a 5. ročníky v jednu třídu. Prostory školy byly velmi nevhodné, 1. třída byla umístěna v sokolovně, žáci 2. a 3. třídy se učili v chudobinci dům číslo 74 a 4. třída byla umístěna ve školní budově. Počet žáků měšťanské školy se zvýšil z 104 na 142. Živnostenskou školu pokračovací navštěvoval v tomto roce nejmenší počet učňů v dějinách školy (založena r. 1911), a to 34.²⁶⁷

Místnosti školní třídy v budově chudobince byly v roce 1936 prohlášeny za zcela nevyhovující, proto se stavba nové školní budovy stala nevyhnutelnou. Do obecní školy v tomto roce docházelo 129 žáků. Měšťanskou školu navštěvovalo 192 žáků. Živnostenská škola pokračovací měla 46 učňů.²⁶⁸

²⁶³ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 122.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 136.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 154.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 187 – 189.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 202 – 205.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 282 – 284.

Ve školním roce 1938 – 1939 chodilo do místní obecné školy 148 žáků, do měšťanské školy 212 žáků. V tomto školním roce se již živnostenská škola pokračovací začala učit v nové budově společně s měšťanskou školou. V tomto roce docházelo do živnostenské školy 65 učňů. V nové školní budově byla také umístěna lidová škola hospodářská, která měla dvě třídy. Do lidové školy hospodářské se v roce 1939 zapsalo 42 žáků. Od tohoto roku se zde vyučovalo i vaření. V únoru se neučilo, protože byla zima a pro školy bylo málo uhlí.²⁶⁹

Obecná škola měla v roce 1940 pět tříd, měšťanská škola tři třídy. Jako nepovinný předmět se na měšťanské škole začalo v tomto roce učit psaní na stroji. Slavnosti se každoročně za doby Protektorátu týkaly dvou výročí, a to 15. března, vzpomínka zřízení Protektorátu a 19. dubna byly slaveny 52. narozeniny Vůdce Adolfa Hitlera. Do školy se v tomto roce také zavedl promítací přístroj na diapozitivy. Naopak občanská nauka se stala předmětem nepovinným. Tímto chtělo říšské vedení ukázat na postupný rozpad národních a demokratických hodnot naší republiky. Vzhledem ke zvyšující se ceně všech věcí se státním zaměstnancům mimořádně vyplatil 13. plat. Ředitelé škol museli v tomto roce povinně složit zkoušku z německého jazyka.²⁷⁰

Kronikář si již v roce 1941 všímá toho, že zavedení němčiny na školách povede k postupné germanizaci našeho obyvatelstva. Po všechny válečné roky se místní Rodičovské sdružení staralo o žáky, a to zvláště o žáky z chudých a sociálně problematických rodin, pro které se hlavně ve vánočním období konaly různé sbírky. Dětem například v roce 1941 byly přiděleny nové boty.²⁷¹

5.3. Sokol

V roce 1919 začal opět svou činnost Sokol. Prvním závazkem bylo postarat se o 30 sirotků nebo dětí žijících ve velmi špatných sociálních podmínkách. Sokol také konal sbírku na zlatý poklad naší republiky.²⁷²

²⁶⁹ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 11, Pamětní kniha městečka Kácova 1937 – 1940, s. 72 – 79.

²⁷⁰ *Tamtéž*, s. 171 – 178.

²⁷¹ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 342.

²⁷² *Tamtéž*, s. 36 – 38.

Sokol začal svou činnost v roce 1921 schválením finančních prostředků na koupi staveniště pro výstavbu sokolovny a letního cvičiště od zdejšího velkostatku.²⁷³

Toto sdružení slavilo v Kácově 9. července 1922 desáté výročí založení místního sdružení. Toho roku se poprvé trénovalo na nově zřízeném letním cvičišti.²⁷⁴

V roce 1923 se začalo přemýšlet o výstavbě nové sokolovny, ale pro nedostatek finančních zdrojů měla být jen dřevěná. Náklady na takovou stavbu měly přesahovat 50 000,- Kč. Nakonec k výstavbě nedošlo. Tak bylo alespoň upraveno staveniště, kde měla stát budoucí sokolovna na letní cvičiště, které pomáhali upravit místní obyvatelé.²⁷⁵

Tělovýchovná jednota v roce 1925 organizovala proslovy, besedy, dětské divadlo, loutkové divadlo a plesy. Sokol v tomto roce koupil od Státního pozemkového úřadu v Praze kus panského dvora, kde se plánovala stavba sokolovny. Na počátku července se v hlavním městě Československa konal všesokolský slet, kterého se zúčastnili i kácovští cvičenci.²⁷⁶

V roce 1928 byla dokončena stavba nové sokolovny. Sokolu bylo povoleno od února 1928 vykonávat biografickou činnost. Stavba sokolovny i se všemi dalšími úkony nakonec stála 165 000,- Kč. V tomto roce se rozpadl čtenářsko-ochotnický spolek, který v Kácově působil od roku 1862. Velká část jejich členů založila dramatický odbor Sokola, lákala je představa velkého jeviště nové sokolovny.²⁷⁷

Tělovýchovná jednota v roce 1929 zahájila svou biografickou činnost a hned za první rok uvedla 51 biografických představení. Dramatický odbor Sokola během roku sehrál pět divadelních představení, 21. července byla slavnostně otevřena nová sokolovna.²⁷⁸

Činnost Sokola byla omezena v období hospodářské krize. Konalo se málo zábavy a v roce 1933 bylo uvedeno pouze 35 biografických představení. V tomto

²⁷³ *Státní okresní archiv Kutná Hora, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 58.*

²⁷⁴ *Tamtéž, s. 68.*

²⁷⁵ *Tamtéž, s. 83.*

²⁷⁶ *Tamtéž, s. 101 – 102.*

²⁷⁷ *Tamtéž, s. 136 – 141.*

²⁷⁸ *Tamtéž, s. 152 – 157.*

roce nebyl pořádán žádný ples, finanční situace byla velmi vypjatá a na radovánky nebylo pomyslení.²⁷⁹

Tělesná jednota Sokol musela v roce 1940 omezit svůj provoz, důvodem byl nedostatek paliv v zimních měsících, také se v zimě nepromítaly biografické snímky. Sokol odmítl propůjčit sál pro přednášku „Vlajky“ 18. února 1940.²⁸⁰

Činnost Sokola byla 13. dubna 1941 v celém Protektorátu zastavena pro jeho protiněmecké zaměření. Veškerý majetek Sokola byl zabaven. V budově kácovské sokolovny zůstal biograf a nově zde byla zřízena četnická stanice, ta zde užívala menší sál a archiv.²⁸¹

Biografických představení bylo v roce 1942 promítáno 54, z toho 27 českých a 27 německých. V Kácově bylo zřízeno Kuratorium pro výchovu mládeže, které mělo převychovat českou mládež v duchu německé ideologie. Sokolovna byla v této souvislosti přejmenována na dům mládeže.²⁸²

5.4. Turistický ruch

V roce 1919 Kácov zažil jeden z prvních velkých náporů letních hostů. Lidé sem přijížděli za odpočinkem od stále živých útrap války, ale také z důvodu obstarání mouky, másla a jiných potravin. V tomto roce se ještě neplatil poplatek obci z přechodného ubytování, takže není ani evidence o přesném počtu turistů, ale odhad je přibližně 200 přechodných návštěvníků.²⁸³

Vývoj počtu letních hostů a velikost vybraných částek za letní pobyt uvádí tabulka č. 1.

Jako v minulém roce, tak v letních dnech roku 1920 obec navštívilo na 200 letních hostů. V obci se začal objevovat problém s jejich ubytováním. Začalo se

²⁷⁹ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 217 – 218.

²⁸⁰ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 11, Pamětní kniha městečka Kácova 1937 – 1940, s. 179 – 182.

²⁸¹ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 339.

²⁸² Tamtéž, s. 347.

²⁸³ Tamtéž, s. 44.

přemýšlet o stavbě nových domů s mansardami, které měly být pronajímány právě letním turistům.²⁸⁴

V roce 1921 začalo v Kácově velké stavební úsilí a byl to první rok, kdy se každým rokem až do začátku druhé války postavilo nebo přestavělo více než deset místních budov. Počínaje tímto rokem se vybíral poplatek za letní hosty, a to 10,- Kč. Jak ale i kronika dokládá, tak lidé na toto nebyli zvyklí, a i když Kácov navštívilo přes 200 osob, tak bylo vybráno jen 800,- Kč. Tyto vybrané peníze šly do pokladny chudých a nakoupilo se za ně dříví pro místní chudé lidi.²⁸⁵

V roce 1922 navštívilo Kácov vůbec zatím nejvíce letních hostů, na dávkách se vybralo 1420,- Kč. Počet letních turistů a jejich dětí se odhadoval na 240. Problémy s bydlením, které se objevily v minulých letech, tentokrát nebyly. Mnoho lidí si u domů nechalo přistavět patra, a tyto další prostory majitelé pronajímali v letních měsících. Za První republiky se na letní byty jezdilo i na dva měsíce, červenec a srpen, nejen na dva týdny. Opět byla dána část vybrané částky pokladně chudých a část poskytnuta na úpravu cest.²⁸⁶

V roce 1925 opět pokračovala stavební výstavba, postavilo se na jedenáct dalších rodinných domů s patrem, které byly pronajímány v letních měsících více než 230 letním hostům, návštěvníkům Kácova v tomto roce.²⁸⁷

V roce 1926 bylo vystavěno nebo přestavěno přes 17 rodinných domů. V létě navštívilo Kácov přes 250 hostů. Na dávkách se vybralo 1720,- Kč, část peněz byla věnována okrašlovacímu spolku, další díl šel do pokladny chudých.²⁸⁸

V roce 1928 přijelo do Kácova zatím nejvíce letních hostů v dějinách obce. Zaznamenáno bylo 327 letních návštěvníků, kteří na poplatcích obci zaplatili 2740,- Kč.²⁸⁹

V roce 1929 navštívilo Kácov 380 letních hostů. Bylo velmi příjemné letní počasí a dobré podmínky ke koupání, o které se staral již několik let místní okrašlovací spolek. Na místních poplatcích bylo vybráno 3575,- Kč. Od tohoto roku

²⁸⁴ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 54 – 55.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 63 – 64.

²⁸⁶ Tamtéž, s. 74.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 104 – 105.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 118 – 119.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 148 – 149.

dostal 10% z částky místní strážník, zbytek byl vyplacen okrašlovacímu spolku a pokladně chudých.²⁹⁰

V létě 1930 navštívilo Kácov přes 400 hostů, na poplatcích se vybralo 3246,- Kč. Část této částky byla věnována chudým, část okrašlovacímu spolku a 10% obecnímu strážníkovi.²⁹¹

V tomto roce 1931 přijelo do Kácova na letní měsíce zapomenout od útrap krize na 432 letních hostů. Vybráno na dávkách bylo ale jen 3024,- Kč.²⁹²

V roce 1933 se přestavělo 9 místních domů. Letních hostů přijelo do Kácova ještě méně, než tomu bylo v roce minulém, 313. Navíc se musely snížit pronájmy bytů, protože jejich ceny byly tak vysoké, že na ně neměl v době této bídy skoro nikdo. Letní hosté již tento rok neplatili poplatek 10,- Kč, ale pronajímatelé bytů zaplatili obci 10% z ceny pronajatého bytu. Tak obec vybrala 1716,- Kč.²⁹³

Letních hostů v roce 1935 přijelo jen 244 osob. Lidé vyhledávali byty s plotnou, sami si doma vařili, ale i jinak šetřili. Obec na poplatcích vydělala 1441,- Kč.²⁹⁴

V roce 1936 sice nebyl postaven žádný nový dům, ale přestavěno jich bylo 18. I toto byl důkaz toho, že hospodářská krize pomalu odcházela z našich krajín. Letních hostů v tomto roce navštívilo Kácov 272, počasí jim podle kroniky v tomto roce přálo.²⁹⁵

Velmi pěkné počasí a také chuť odpočinout si od předválečných problémů přilákalo v roce 1937 do Kácova v letních měsících 373 letních hostů. Obec od nich vybrala na místních poplatcích 2467,- Kč.²⁹⁶

Stavební ruch byl v roce 1939 menší než v letech minulých, přestavěno bylo jen 8 místních rodinných domů. Letních hostů v tomto roce bylo 307. Vybráno na místních poplatcích bylo 2377,- Kč.²⁹⁷

Letních hostů v roce 1940 ubylo, mohly za to válečné poměry a špatné léto. Dalším důvodem bylo to, že mnoho letních bytů bylo obsazeno evakuovanými

²⁹⁰ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 164 – 165.

²⁹¹ Tamtéž, s. 182 – 183.

²⁹² Tamtéž, s. 198 – 199.

²⁹³ Tamtéž, s. 228.

²⁹⁴ Tamtéž, s. 273 – 274.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 308.

²⁹⁶ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 11, Pamětní kniha městečka Kácova 1937 – 1940, s. 11 – 12.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 134.

lidmi ze Sudet. Na obecním úřadě bylo v tomto roce přihlášeno 169 letních hostů. Vybráno bylo na dávkách 1282,- Kč.²⁹⁸

Byl to poslední rok, kdy se uváděl počet letních hostů. Po válečných útrapách se již nikdy do Kácova nevrátil turistický ruch značně rozšířený za První republiky.

5.5. Okrašlovací spolek

Dne 13. dubna 1919 byla obnovena činnost okrašlovacího spolku, který se od roku 1911 nescházel. Při první schůzi bylo ustaveno opravit kabiny na koupališti a chodníky vedoucí k mostu přes Sázavu.²⁹⁹

Okrašlovací spolek dostal v roce 1923 finanční prostředky na opravy chodníků a nábřeží u bývalého přívozu. V tomto roce si spolek pronajal od zdejšího velkostatku právo na rybolov v Sázavě. Byly také opravovány místní chodníky. Tento rok bylo na opravy v Kácově vynaloženo více než 10 000,- Kč. Velkou část věnovali místní rolníci. Okrašlovací spolek si v tomto roce pronajal od velkostatku právo na rybolov a dal do místní řeky vysadit 500 kusů kaprů a do Losinského potoka nasadil jikry candáta. Správa velkostatku pronajala spolku část louky u řeky, kde spolek zbudoval dvě kabiny pro využívání v letních měsících. Zbudoval také na různých místech v obci dřevěné lavičky. Sportovní klub v tomto roce nemohl hodnotně hrát kopanou, protože ještě nebylo připravené nové hřiště. V letních měsících bylo hlavně využíváno tenisové hřiště, a to především letními hosty.³⁰⁰

V čele okrašlovacího spolku stál i v roce 1925 soukromník Josef Noha. Na koupališti se zbudovaly nové kabiny na převlečení. Stavba 30 kabin ale nebyla v tomto roce dokončena. Okrašlovacímu spolku byla v Sázavě ve své kácovské délce pronajímána možnost rybolovu.³⁰¹

Okrašlovací spolek v roce 1926 zorganizoval úpravu chodníku od školní budovy k hlavní silnici. V tomto roce skončila svou činnost studentská noclehárna,

²⁹⁸ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 11, Pamětní kniha městečka Kácova 1937 – 1940, s. 184.

²⁹⁹ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 38 – 39.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 80 – 84.

³⁰¹ Tamtéž, s. 98 – 101.

majitel hostince, kde byla noclehárna umístěna, vypověděl smlouvu. Po obci bylo vystavěno dalších 14 dřevěných laviček.³⁰²

Okrašlovací spolek v roce 1929 nahradil dřevěné nebo látkové lavičky betonovými, protože původní musel každým rokem velkým nákladem opravovat.³⁰³

Okrašlovací spolek v roce 1930 postavil u Sázavy 10 nových malých kabin pro jednotlivce na převlékání a jednu společnou větší kabinu. Bylo opraveno několik místních chodníků. Opraveny byly také schody u zámku směrem k řece.³⁰⁴

Lesní správa nepronajala, respektive nabídla okrašlovacímu spolku v roce 1934 tak nevýhodnou smlouvu, louku naproti koupadlům, kde chtěl spolek vybudovat další místa pro letní hosty ke koupání a odpočinku. I takto se bohužel dalo nepodporovat místní cestovní ruch... Ke dlážděním místních chodníků dále nedocházelo, pouze byly zasypány pískem.³⁰⁵

Okrašlovací spolek si v roce 1936 pronajal louku na druhé straně Kácova, kterou dal upravit pro potřeby slunění pro místní letní hosty. Byl to další důkaz, jak se snažila obec zlepšit pobyt svých letních hostů, ze kterých měla značný příjem.³⁰⁶

Okrašlovací spolek se v roce 1937 zaměřil hlavně na propagaci Kácova v místních novinách a týdenících. Důvodem byl klesající zájem letních turistů o tuto lokalitu. Opět se upravovaly místní chodníky v bočních ulicích, zasypávaly se pískem.³⁰⁷

Okrašlovací spolek se v roce 1939 zaměřil na vydláždění dalších bočních silnic od náměstí směrem k okresní silnici. Na náklady spolku byla zhotovena pro lepší propagaci zdejšího turistického ruchu mapa Posázaví.³⁰⁸

Činnost okrašlovacího spolku byla v dalších válečných letech omezena. Za rok 1941 byla dokončena úprava náměstí a dokončené vydláždění místních chodníků. V roce 1942 neměl okrašlovací spolek dostatek finančních zdrojů na

³⁰² *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 108 – 110.

³⁰³ Tamtéž, s. 157 – 159.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 174 – 177.

³⁰⁵ Tamtéž, s. 238 – 241.

³⁰⁶ Tamtéž, s. 291 – 295.

³⁰⁷ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 11, Pamětní kniha městečka Kácova 1937 – 1940, s. 22.

³⁰⁸ Tamtéž, s. 116 – 117.

hygienickou úpravu místních koupadel. V roce 1943 spolek ještě opravil několik chodníků, ale v roce 1944 nebyla již činnost tohoto spolku žádána.³⁰⁹

5.6. Další spolky

Čtenářsko-ochotnický spolek začal svou činnost v roce 1919. Připravil několik divadelních představení - Žena legionářova nebo Svítání. Již z názvů vyplývá, že tyto hry měly poukázat na statečnost českého národa za obnovu samostatného státu a jejich hrdost, že jsme opět po několika stoletích oproštěni od rakouských kleští.³¹⁰

O místní kulturní život se v roce 1920 staral čtenářsko-ochotnický spolek, který připravil dvě divadelní představení, Ta naše Máňa a Lešetínský kovář. Veškerý výnos z obou představení byl poté darován Sokolu. V obci se konalo také 21. března kouzelnické představení. V roce 1920 byl založen v Kácově Sportovní klub. V prvním roce své činnosti se klub zaměřil pouze na kopanou. Ale v obci nebyly pro tento sport vhodné prostory, zdejší hřiště bylo ve velmi špatném stavu.³¹¹

Místní ochotnický spolek sehrál v roce 1921 představení Bílý lev a skauti z Prahy zahráli místnímu obecnstvu hru Zlatý Jiří. Další činnost spolku byla zastavena kvůli mobilizaci a nebezpečí války s Maďarskem. Místní sportovní klub si pronajal v roce 1921 fotbalové hřiště na panských pozemcích, bylo to opět hřiště prozatímní, v dalších letech zde byly vystavěny vily.³¹²

Sportovní klub v roce 1922 zaznamenal rozkvět. V tomto roce začaly ženy hrát házenou. Správa státních statků a lesů v Praze pronajala klubu část svých pozemků, ale nebyly to velké plochy, takže například pro fotbal byly nevhodné. Klub přesto sehrál prvních deset utkání.³¹³

Sportovní klub si v roce 1923 zakoupil nové dresy a kopačky. Pozemek pronajatý od velkostatku nevyhovoval pro sportovní potřeby a velkostatek nechtěl

³⁰⁹ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 338 – 350.

³¹⁰ Tamtéž, s. 40 – 41.

³¹¹ Tamtéž, s. 46 – 53.

³¹² Tamtéž, s. 57 – 63.

³¹³ Tamtéž, s. 66 – 74.

další pozemky uvolnit, tak byl pronajat pozemek od Stavebního družstva, kde poté vzniklo hřiště na kopanou. Na stávajícím pronajatém pozemku od velkostatku vzniklo hřiště na házenou a na tenis.³¹⁴

Dne 6. ledna 1924 se sbor musel vypořádat s požárem dřevníku v zámku a 3. července zasahoval v Soušicích, kde úplně vyhořely dvě usedlosti a chlév. Místní hasičský sbor v tomto roce mohl poprvé plně využít zmotorizovanou hasičkou stříkačku.³¹⁵

Čtenářko-ochotnický spolek sehrál v roce 1926 jediné divadelní představení Šofér. Divadlo se v Kácově hrálo v sále panského hostince, ale byl to sál poměrně malý, tak se začalo uvažovat o možné změně názvu spolku a jeho splynutí se Sokolem. Nestalo nakonec tak, protože mnozí členové s tímto nesouhlasili. Sportovní klub se zaměřil opět jen na tenis, který se neustále hrál pouze na jednom místním dvorci.³¹⁶

Sportovnímu klubu byla v roce 1929 vypovězena smlouva o pronájmu pozemku, na kterém byl tenisový kurt. Klub si proto pronajal část zahrady za domem č. 42, kde měly stát dva nové tenisové dvorce. Zřízena byla obecní knihovna, na kterou musela obec dát ročně 50 haléřů za každého místního obyvatele. Knih nebylo mnoho, byly to především knihy zábavné a poučné, uložené v jedné skříni.³¹⁷

Dne 1. května 1931 vznikl dramatický odbor dělnický. Jeviště poskytl hostinec Antonína Strnada v domě č. 75. V prosinci tento soubor sehrál své jediné představení v tomto roce – Golem.³¹⁸

Sportovní klub si v roce 1932 pronajal od Selské jízdy hřiště na fotbal. Tenis se v tomto roce moc nehrál, letní hosté do Kácova dorazili až v polovině července, protože se konal všesokolský slet a srpen byl velmi deštivý.³¹⁹

Rok 1935 nebyl moc dobrý pro místní včelařský spolek. Květy brzy uvadly velikým vedrem, bylo proto méně medu a jeho cena logicky stoupala. Sportovní klub se stejně jako v roce minulém věnoval tenisu a fotbalu. Tenis v době krize zaznamenal útlum, protože vyžadoval větších finančních nákladů pro hráče, v době

³¹⁴ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 77 – 84.

³¹⁵ Tamtéž, s. 88 – 94.

³¹⁶ Tamtéž, s. 121 – 127.

³¹⁷ Tamtéž, s. 154 – 156.

³¹⁸ Tamtéž, s. 188.

³¹⁹ Tamtéž, s. 204.

krize se tato hra příliš nehrála. V tomto roce také vznikl v Kácově plnohodnotný fotbalový klub A.F.K., který se umístil na pěkném 2. místě za vítěznými Uhlířskými Janovicemi.³²⁰

V roce 1936 se konalo mnoho slavností, plesů a dalších kulturních akcí. Nutno podotknout, že účast například na plesích byla velmi malá, protože v důsledku doznívající hospodářské krize nebylo mezi lidmi ještě mnoho peněz. Dne 2. února se konal motocyklový závod Praha – jihovýchodní Čechy a zpět, kde jedna z kontrolních zastávek byla také v Kácově.³²¹

Činnost sportovního klubu A.F.K. Kácov byla v roce 1937 téměř nulová, protože z důvodů rozšíření kulhavky a slinivky byl zákaz hraní jakýchkoliv kolektivních her. Sportovní klub se již v tomto roce snažil sloučit s okrašlovacím spolkem, ale nakonec ke sloučení nedošlo, možným důvodem mohly být finanční závazky sportovního klubu za hřiště, které bylo ve velmi špatném stavu.³²²

Sportovní klub se v roce 1939 zaměřil na tenisovou hru. Je zajímavé se podívat na členy tenisového klubu, protože to byli až na dva místní občany především letní hosté. Sportovní klub A.F.K. Kácov sehrál v tomto roce celkem 23 fotbalových zápasů, z toho 11 vítězných. Klub se zúčastnil turnaje v Leděčku, který vyhrál místní fotbalový klub. V tomto roce vstoupila v činnost nová instituce, Ochrana matek a dětí s předsedkyní Marií Nejepínskou.³²³

Sportovní klub A.F.K. Kácov sehrál v roce 1941 přátelský zápas na hřišti Viktorie Žižkov, kde Kácovští prohráli 9:4. Za rok 1942 bylo sehráno 14 fotbalových zápasů a z toho bylo 7 vítězných. Za rok 1943 bylo sehráno 27 zápasů.³²⁴

V roce 1942 se stal místní hasičský sbor součástí obecního zřízení. Rok 1943 byl teplý a na požáry velmi hojný. V tomto roce bylo sedm lesních požárů, šestnáct menších lesních požárů a jeden požár domu č. p. 19.³²⁵

³²⁰ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 252 – 261.

³²¹ *Tamtéž*, s. 294 – 299.

³²² *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 11, Pamětní kniha městečka Kácova 1937 – 1940, s. 33 – 34.

³²³ *Tamtéž*, s. 144.

³²⁴ *Státní okresní archiv Kutná Hora*, Archiv obce Kácov, Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945, s. 337.

³²⁵ *Tamtéž*, s. 342.

6. Kácov 20. století očima pamětníků

V této kapitole jsem vycházel především z autentického vyprávění dvou kácovských rodáků, kteří se zde narodili a prožili zde celý život. Jeden z nich se narodil v roce 1925, druhý v roce 1951. Jejich pohled se na některá témata rozcházel, což bylo způsobeno jednak vlastními prožitky a výchovou v rozdílných etapách vývoje Československa, a jednak z důvodu rozdílného politického smýšlení.

1925 – 1939

Život v Kácově byl naprosto jiný, než je dnes. V obci bylo mnoho řemesel a obchodníků, každý neměl byt i malé hospodářství. Rodiny zde měly kravky a menší domácí zvířectvo, které je živilo. Za První republiky byl Kácov výletním místem pro Prahu a další kraje. Problémem bylo to, že jak Zbrojovka, tak později Baťovy závody nevznikly právě v Kácově, ale ve Vlašimi, respektive ve Zruči. V důsledku toho Kácov přišel o velké finanční prostředky a další urbanistický rozvoj. Kácovská radnice a místní starostové byli většinou místní obchodníci a pozemky nebyly jednotné. Baťa by musel jednat s více než 40 soukromníky, kteří zde měli svá panství. Ve Zruči bylo prodáno potřebných 60ha včetně lihovaru, které pro své podnikání potřeboval. Baťa ve Zruči postavil továrnu na dětskou obuv, zároveň ve městě zbudoval školu, přinesl sem kulturní zařízení, práci a velký urbanistický rozvoj.³²⁶

Zdejší kraj byl chudý, ale byl výletním místem pro lidi z velkých měst. Obec ožívala jen v době dvou měsíců prázdnin, kdy místní živnostníci a vůbec místní obyvatelstvo získalo finanční zdroje pro život v dalších měsících. Za První republiky nebylo zvykem si kupovat chaty, ale jezdilo se na tzv. letní byty. Lidé si třeba na jeden měsíc v roce pronajali část domu. Do Kácova jezdilo bohatší obyvatelstvo, které bylo velmi zhýčkané. Místní děti chodily do lesa pro lesní plody nebo na houby, které poté prodávaly po domech rekreantům. Už za První republiky zde bylo hodně obyvatelstva ze Slovenska. Přišli sem ve 30. letech v důsledku velké nezaměstnanosti. Zdejší kraj byl závislý na zemědělství.³²⁷

³²⁶ Rozhovor Jaroslav Křen, Josef Závěta. Kácov: 21. a 29. 5. 2011.

³²⁷ Rozhovor Jaroslav Křen, Josef Závěta. Kácov: 21. a 29. 5. 2011.

Dnešní vlašimská továrna Sellier & Bellot měla být také původně vystavěna v Kácově, ale byl zde již zmiňovaný problém s pozemky. Ve Vlašimi tato zbrojařská firma koupila pozemky za mnohem příznivějších podmínek. Zdejší rolníci navíc chtěli na pozemcích velmi zbohatnout. Majitelům této pražské zbrojařské firmy se líbila pozice Kácova i vzhledem k řece Sázavě a jejímu využití. Místní obyvatelstvo jezdilo pracovat hlavně do Zruče nebo do Vlašimi. To prospělo i Kácovu, proto zde nebyla nezaměstnanost. Baťa provozoval výrobu i v době druhé světové války. Do Vlašimi po roce 1935 začalo jezdit do zbrojovky velké množství obyvatel Kácova. Větší přesun lidí za prací a pravidelné autobusové spoje byly zavedeny až v době druhé světové války. V Kácově za První republiky bylo také velké množství živnostníků, obchodníků a drobných zemědělců.³²⁸

1939 – 1945

Počet místních obyvatel v roce 1938 a po Mnichovské dohodě vzrostl. Bylo zde také v průběhu války zavedeno autobusové spojení pro místní obyvatele, kteří dojížděli do Vlašimi do zdejší zbrojovky. Záchranou místního obyvatelstva v dobách války byla práce ve Zruči, kde se vyráběla obuv nejen pro Protektorát, ale i pro wehrmacht. Na druhé straně to byla Vlašim a zdejší továrna na výrobu munice a pro zbrojařský průmysl, který byl podporován Němci. V Kácově byla i místní odbojová buňka složená částečně z členů KSČ. V průběhu války byli členové odvedeni na nucené práce a nikdo z nich se již do Kácova nevrátil.³²⁹

Bylo zde i židovské obyvatelstvo v šesti židovských rodinách - Krausovi, Bechrovi, Gibianovi atd. Byli to obchodníci, ale nikterak výrazně bohatí. Místní je nevnímali špatně a žádný velký antisemitismus zde nebyl, jen občasné posměšky. Někteří Židé se nechali v průběhu války rozvést, aby zachránili část rodiny. Přesto místní rodiny skončily v Osvětimi, kde oběti nacismu zemřeli. Některé židovské děti se zachránily, po válce emigrovaly do Švýcarska. Příběh místního hrdinství a odvahy je případem dcery místního židovského obchodníka Gibiana, která si vzala

³²⁸ Rozhovor Jaroslav Křen, Josef Závěta. Kácov: 21. a 29. 5. 2011.

³²⁹ Rozhovor Jaroslav Křen, Josef Závěta. Kácov: 21. a 29. 5. 2011.

křesťana. Její muž ji zachránil před transportem. Manžel se s ní nerozvedl, i když byl internován na několik měsíců ve sběrném táboře na Benešovsku.³³⁰

V Kácově žila jen jedna německá rodina, která bydlela v Nádražní ulici. Byli to lidé, kteří se i v době války chovali k místnímu obyvatelstvu velmi dobře. Rodina Masmannova spíše místní obyvatelstvo chránila před perzekucí. Po válce tato rodina nebyla odsunuta. Prokázala, že byla vždy loajální k republice.³³¹

1948 – 1989

V době bezprostředně po válce se počet obyvatel opět pozměnil. Z Kácova odešlo přes 600 lidí, kteří sem přišli v důsledku zabrání Sudet. Ti po válce odešli zpět do pohraničních oblastí. Kácov se tedy poměrně vylidnil. Byl zde ustanoven národní výbor, který byl spíše pravicově zaměřený, protože byl složen z místních hospodářů. Národní socialisté zde také v roce 1946 vyhráli volby a veřejně vystupovali proti socialistické ideologii. V této době se přemýšlelo i o zřízení zdejší tkalcovny, která měla stát na konci Kácova ve směru na Uhlířské Janovice. Nakonec toto nebylo zrealizováno.³³²

Život se zde rozvíjel poměrně dobře. Po roce 1950 došlo k znárodnění obchodů a živnosti spadly pod různé komunální podniky, vznikl zde také státní statek Kácov. Nebylo zde moc sedláků a nechtěli udělat JZD. Krátkou dobu zde působilo zemědělské družstvo, po jeho zániku vznikl státní statek spadající pod Uhlířské Janovice. Kácov byl poté na dalších 40 let odříznut a byl odkázán na správce státního statku v Uhlířských Janovicích, který ale Kácovu příliš nakloněn nebyl.³³³

Doba kolektivizace probíhala v Kácově velmi bouřlivě. Bylo zde velké množství obyvatelstva, které se bránilo vzniku státního statku. Ten, kdo se odmítl sdružit, musel dodržovat velké a přísné dodávky do státních rukou. Po roce 1950 zde byla zřízena továrna na zpracování lnu. Zaměstnáno zde bylo jen několik desítek místních obyvatel, což bylo na místní podmínky málo. V době socialismu místní starostové nebyli příliš průbojní, proto se v Kácově mnoho nevybudovalo. Příkladem může být i to, že dodnes Kácov nemá vodovod, i když byl častým

³³⁰ Rozhovor Jaroslav Křen, Josef Závěta. Kácov: 21. a 29. 5. 2011.

³³¹ Rozhovor Jaroslav Křen, Josef Závěta. Kácov: 21. a 29. 5. 2011.

³³² Rozhovor Jaroslav Křen, Josef Závěta. Kácov: 21. a 29. 5. 2011.

³³³ Rozhovor Jaroslav Křen, Josef Závěta. Kácov: 21. a 29. 5. 2011.

tahákem při místních volbách. Od 60. let 20. století také následoval částečný odliv místního obyvatelstva například do Vlašimi. Zde byly postaveny nové domy a bytové domy, takže část obyvatel Kácova se přestěhovala do Vlašimi, kde pracovali převážně pro místní zbrojovku. Obec lze považovat za katolickou, i to byl zřejmě také jeden z důvodů, proč Kácov nezískával v dobách socialismu velké dotace.³³⁴

1989 – současnost

Po Sametové revoluci se život pro živnostníky v Kácově změnil. Služby zde byly a jsou na poměrně vysoké úrovni. Je zde několik obchodů, restaurací, hotel, řeznictví a drogerie. Kácov je soběstačnou obcí. Například Rataje nebo Český Šternberk jsou na tom s obslužnou sítí hůře než Kácov. Za posledních několik let se opravilo například sousoší Čtrnácti svatých pomocníků, nyní se opravuje zdejší kostel. Působil zde také monsieur Josef Socha, generální vikář královéhradecké diecéze. Ten nechal kostel před 27 lety vymalovat a opravit. Podařilo se znovu instalovat nové 2 zvony, které byly v době 2. světové války roztaveny.³³⁵

Dodnes je v Kácově kněžna Toskánská vnímána jako nejvýznamnější kácovská postava. Byla tou, která „udělala Kácov Kácovem“. Byla to druhá žena císařství. I když její sídlo bylo v Zákupích, tak v Kácově hodně pobývala a sepsala zde i svou závěť. Nechala v Kácově zbudovat dřevěný vodovod, který ústí do kašny na náměstí. Bohužel dodnes Kácov nemá vlastní vodovod a místní obyvatelstvo je odkázáno na studny. Nechala v Kácově také vybudovat papírnu. Dělal se zde ruční papír Wiesner. Ruční papíry z této továrny měly filigrány W a pocházejí z kácovské papírny.³³⁶

Dnes v Kácově upadá kulturní život. Není zde žádné divadlo a lidé musejí za kulturou do Kutné Hory nebo do Prahy. Za minulého režimu na tom byla kultura v Kácově mnohem lépe. Úroveň zdejších představení nebyla sice nejvyšší, ale kulturní pořady se zde konaly. Ve zdejší sokolovně bylo zbouráno jeviště, prostory se vhodně upravily a slouží jako tělocvična. Bylo vybudováno místní fotbalové hřiště. Jeden místní obyvatel vlastní i Vlašimský fotbalový tým. Fabrika bývalé

³³⁴ Rozhovor Jaroslav Křen, Josef Závěta. Kácov: 21. a 29. 5. 2011.

³³⁵ Rozhovor Jaroslav Křen, Josef Závěta. Kácov: 21. a 29. 5. 2011.

³³⁶ Rozhovor Jaroslav Křen, Josef Závěta. Kácov: 21. a 29. 5. 2011.

cihelny měla sloužit jako továrna na likvidaci starých ledniček, ale z této připravované realizace nakonec sešlo. Neujala se zde ani výroba plastových autodílů.³³⁷

Největším problémem jsou zdejší komunikace. Kácov protíná krajská komunikace Vlašim - Kutná Hora a další je silniční spojení do Zruče či Čestína, přesto jsou zdejší silnice ve velmi špatném stavu. Kraj vlastní tuto hlavní komunikaci, ostatní silnice vlastní obec. Na jejich opravu nejsou peníze. Součástí silnice je i železný most přes řeku Sázavu, který je zde od konce 2. světové války vybudovaný UNRROU jako pozůstatek po americké armádě. Obec nemá na opravu komunikací a tohoto mostu finanční prostředky. Jedna z posledních větších oprav komunikací proběhla za První republiky, a to vydláždění hlavní místní Jirsíkovy ulice. Od té doby zde k žádné větší rekonstrukci zdejších ulic a silnic nedošlo.³³⁸

Za posledních deset let místní zastupitelstvo dělá vše pro zkvalitnění života v obci. V posledních letech je Kácov proslaven hlavně Sázava Festem. Organizátoři však do obce žádné velké finanční zdroje nepřinášejí. Obec žije jen tři dny v roce. Velkým problémem Kácova je to, že zde nikdy nebyla a dodnes není žádná továrna, žádná velká výroba. Rekreační funkce Kácova známá za První republiky skončila již v dobách socialismu, kdy si lidé začali kupovat chaty a chalupy v bezprostřední blízkosti Prahy a Kácov byl již zapomenut.³³⁹

6.1. Vývoj zámku ve 20. století očima pamětníků

Pamětníci uvádějí, že v zámku byl do konce první světové války lesní závod se sídlem ve vedlejší vesnici ve Zderadinách. Po první světové válce zámek přešel z rukou císařské rodiny do držení státu. Sídlo lesního závodu bylo přesunuto ze Zderadin do zámku v Kácově a bylo zde sídlo tzv. velkostatku. Pole v okolí Kácova patřila k majetku císařské rodiny, po Velké válce připadla do držení státu a v další fázi po pozemkové reformě byla zdejší pole rozdělena místnímu obyvatelstvu.

³³⁷ Rozhovor Jaroslav Křen, Josef Závěta. Kácov: 21. a 29. 5. 2011.

³³⁸ Rozhovor Jaroslav Křen, Josef Závěta. Kácov: 21. a 29. 5. 2011.

³³⁹ Rozhovor Jaroslav Křen, Josef Závěta. Kácov: 21. a 29. 5. 2011.

Státní statek sídlil v zámku a zbylo mu 30 ha polí, na kterých hospodařili místní deputátníci. V zámku bylo hospodářství, chovali se zde koně a krávy.³⁴⁰

Zámek měl v majetku polnosti a dobytek. Nacházelo se zde hlavní ředitelství lesů. Místní lidé měli o práci ve státní správě zájem, protože zaručovala jistotu. Podle pamětníka nebyl zámek z hlediska zdejší podoby v době První republiky v dezolátním stavu, ale opravu si zasloužil již tehdy. Podoba zámku bohužel neprošla žádnou významnější obměnou od velké přestavby, kterou zde provedla v 18. století velkovévodkyně toskánská. Jeho podoba se po celou dobu dalších majitelů nezměnila, což platilo o císařích či státu, kteří zámek v minulých více než 100 letech vlastnili.³⁴¹

I v době protektorátu bylo v zámku sídlo velkostatku i správa státních lesů. Byl zde i patronát, který spravoval některé nemovitosti a pozemky, které patřily ke kostelu. Na zámku byl lesním radou člověk německé národnosti, jinak zde k žádné velké změně nedošlo. Rada Marzy byl po válce vězněn a v rámci odsunu převezen do Německa, což dokládá i místní kronika. Na zámku byl po roce 1948 lesní závod. I když později přešel do Vlašimi, tak byl zámek stále ve vlastnictví státu. Nacházely se zde byty pro zaměstnance a byly zde i hostinské byty pro případné návštěvy. Z kaple si udělal zdejší ředitel lesního závodu kuchyň a zdejší štukový strop byl zazděn. Veškeré úpravy zde byly na škodu. Byla zde zřízena i sušárna semen pro novou výsadbu stromků, což neodpovídá představě důstojného využití zámeckých prostor.³⁴²

Zámek zůstal i po Sametové revoluci v majetku státu a lesního závodu. Místní rodáci si nemyslí, že budoucnost místního zámku bude růžová. Nevidí příliš velkou šanci v získání finančních zdrojů pro zdejší rekonstrukci. V současné době je zámek v držení obce, která má za úkol začít s opravami tohoto objektu. V případě nemožnosti zajištění oprav dojde k vrácení zámku státu. Problémem je získání finančních zdrojů. Kácovský zámek byl za posledních 100 let využíván především k hospodářským a bytovým účelům. Zásahy, které byly za tuto dobu provedeny k praktickým účelům, poškodily původní reprezentativní ráz tohoto objektu.³⁴³

³⁴⁰ Rozhovor Jaroslav Křen, Josef Závěta. Kácov: 21. a 29. 5. 2011.

³⁴¹ Rozhovor Jaroslav Křen, Josef Závěta. Kácov: 21. a 29. 5. 2011.

³⁴² Rozhovor Jaroslav Křen, Josef Závěta. Kácov: 21. a 29. 5. 2011.

³⁴³ Rozhovor Jaroslav Křen, Josef Závěta. Kácov: 21. a 29. 5. 2011.

7. Ostatní

V Kácově se nacházela také nepočtená židovská náboženská obec. Od roku 1893 se jednalo o modlitební spolek, který byl součástí obce Uhlířské Janovice. Spolek byl zrušen v roce 1925. Nejvíce židovského obyvatelstva zde bylo na začátku druhé poloviny 19. století. Z roku 1880 zde máme záznamy o 64 osobách, které se hlásily k židovské národnosti a tvořily tak asi 7,8% místního obyvatelstva. Modlitebna byla do roku 1926 umístěna v jednom z obytných domů.³⁴⁴

Byla zde také kazatelská stanice Českobratrské církve evangelické, sbor byl ve Zruči nad Sázavou.³⁴⁵

Vývoj železniční dopravy

Pro obec Kácov bylo železniční spojení na počátku 20. století velkou událostí, proto jsem se mu věnoval i ve své práci.

V lednu 1897 byl zpracován projekt na výstavbu 37 km dlouhé tratě Světlá, Ledec a Kácov. Přestože stavba železnice byla již v roce 1898 schválena, tak se čekalo až do 10. října 1904, kdy výstavba začala hlavní železniční tratí, na kterou měla být napojena lokální trať vedoucí do Kácova. Časovou prodlevu způsobilo hledání finančního zajištění stavby. Výstavbou bylo pověřeno stavební podnikatelství Kubíček.³⁴⁶

Rozpočet pro stavbu byl sestaven v listopadu 1904 a počítal s částkou 5 584 500 korun. Výstavba místní dráhy u Kácova trvala od března 1902 do září 1903. Jednalo se o velmi náročnou práci vzhledem k množství zemních prací, nepřístupných skalnatých terénů, viaduktů a četných tunelů, které bylo třeba zhotovit. Výstavby lokální tratě se chopilo zkušené podnikatelství Ing. Osvalda Žiwotského, který stavěl i dráhu Kolín – Čerčany/Kácov.³⁴⁷

Zajímavé jsou záznamy o mzdě dělníků, kteří na počátku 20. století pracovali na dráze. V hodinové mzdě si vydělali 20 krejcarů za den, při odbornější práci to bylo až 50 krejcarů. Pro srovnání bochník chleba stál 12 krejcarů. Velkou část denní mzdy posílali dělníci domů, nebo ji propili v místních krčmách. Ve

³⁴⁴ Kuča, K. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku. 2. díl. H-Kole*. Praha: Libri, 1997, s. 753.

³⁴⁵ Tamtéž, s. 753.

³⁴⁶ Navrátil, M. *100 let místní dráhy Světlá - Ledec – Kácov*. Čerčany: Posázavský Pacifik, 2003, s. 8.

³⁴⁷ Tamtéž, s. 18 – 22.

vesnicích, kde výstavba železnice probíhala, se objevila i velká kriminalita. „*Na práci byli najímání dělníci z celé monarchie, za nejlepší odborníky při stavbě tunelů a mostů byli považováni Chorvati a Italové.*“³⁴⁸

Stavba místní dráhy byla dokončena za příslibených 18 měsíců a „*dne 24. září 1903 byl slavnostně zahájen pravidelný provoz.*“³⁴⁹ Hned po zavedení a zprovoznění místní tratě podél Sázavy se začaly objevovat problémy s malou vytižeností místních spojů, proto se již roku 1911 sáhlo po prvních změnách v jízdním řádu, který rušil některé spoje. Ze statistiky množství prodaných jízdenek z prvních let po zprovoznění dráhy je možné vyčíst, že zastávka Kácov nebyla zdaleka tou nejvyužívanější. Od roku 1906 do roku 1908 se zde neprodala žádná jízdenka. V letech 1909 – 1911 byl počet prodaných jízdenek okolo 820 za rok, po roce 1912 do roku 1914 mírně přesáhl prodej jízdenek z místní zastávky číslo 1000 za rok. Pro srovnání, tak například v zastávce Světlá bylo prodáno roku 1914 7 282 jízdenek, ve Zruči nad Sázavou 9370 jízdenek a nejvíce využívanou stanicí na mnou sledované trase byla stanice v Ledči nad Sázavou, kde se za rok 1914 prodalo 21 010 jízdenek. Pro objektivní posouzení je ale nutné říci, že Kácov nikdy nedosahoval velikosti a množství obyvatel jako tato města. Ostatní zastávky na lokální trati jako byly například zastávky ve Vilémovicích, Chřenovicích nebo Chaběřicích měli podobná čísla prodaných jízdenek jako Kácov.³⁵⁰

Počátek První světové války sebou nesl omezení civilních železničních spojů, které byly nahrazeny vojenskými spoji. Bída během první války dopadla i na železnice. Vytápění vlaků v zimních měsících mělo být na nejvýše 10 až 12 stupňů. V roce 1916 byla přeložena železniční zastávka Kácov o 550 m, do míst, kde ji můžeme nalézt nyní. Důvodem byla stavba nového betonového mostu a okresní silnice. „*Nová zastávka měla nástupiště délky 60 metrů, šíře 4,3m a pětmetrový přístupový můstek. Přemístěná zastávka Kácov-zastávka byla otevřena 15.2.1917.*“³⁵¹

První poválečné roky sebou nesly několikanásobné zvýšení cen uhlí, petroleje, maziv a dalších surovin, což mělo své důsledky i pro železniční dopravu. Ze zprávy z roku 1920 vyplývá, že i když příjmy stouply 7x, tak vydání na provoz

³⁴⁸ Navrátil, M. *100 let místní dráhy Světlá - Ledec – Kácov*. Čerčany: Posázavský Pacifik, 2003, s. 23.

³⁴⁹ Tamtéž, s. 28.

³⁵⁰ Tamtéž, s. 39 - 44.

³⁵¹ Tamtéž, s. 48.

dráhy byly 11x vyšší. Na některých tratích se situace řešila zvýšením tax pro dovoz zboží, to se na této trati neuskutečnilo z důvodu už tak malého vytížení.³⁵²

Finanční ztráta na místní dráze podél Sázavy dosáhla v roce 1924 částky 845 828,74 korun. V roce 1923 byl v zastávce Kácov zřízen přístřešek. Pokud se budeme koukat na počet odeslaných zásilek, tak do začátku dvacátých let 20. století nebyla ze zastávky Kácov odeslána žádná zásilka.³⁵³

*„Usnesením vlády z 22.5.1924 bylo rozhodnuto o zestátnění všech vedlejších tratí v Československu. Stalo se tak podle zákona č. 156 z 25.6.1925, čímž bylo zestátněno 48 místních drah v Čechách.“*³⁵⁴ Pro posázavskou dráhu to bylo dobré rozhodnutí, protože s vrcholící hospodářskou krizí hrozilo, že by se mohla tato trať úplně zastavit.

Ve třicátých letech v důsledku vrcholící hospodářské krize klesala doprava. Velká konkurence železnici vyvstala v roce 1932, kdy začal jezdit autobusový spoj Zruč – Praha. *„Zpáteční jízdenka stála 45 Kč, zatímco ve vlaku se platilo 56 – 69 korun.“*³⁵⁵ V létě 1932 se v lesích na Kácovsku objevila bekyně mniška, což vyvolalo zvýšení těžby dřeva a vývoz dřeva do Německa. Vrchol krize v železniční dopravě byl v roce 1935, kdy přeprava klesla o třetinu.

Rok 1936 sebou nesl zlepšení na železnici, doprava se zvýšila o 50 procent na rozdíl od roku 1935. V této době se posázavská městečka začala stávat vyhledávaným místem odpočinku hlavně pro obyvatele Prahy. Počátek okupace sebou nesl i nařízení z 28. srpna 1939 o používání úředního jazyka německého, včetně dvojjazyčného označení stanic, vývěsek a jízdních řádů. V roce 1940 byla v Kácově zavedena autobusová doprava do Vlašimi pro dělníky pracující v tamní muniční továrně.³⁵⁶

Místní obyvatelé se během války dočkali velkých omezení železniční dopravy a počtu spojů, které vyvrcholily jízdním řádem platným od 3. července 1944, kdy místo třech lokomotiv byly zavedeny jen dvě pro potřeby místní trasy. Hned po květnových událostech 1945 byli ihned propuštěni ze služeb ČSD všichni

³⁵² Navrátil, M. *100 let místní dráhy Světlá - Ledec – Kácov*. Čerčany: Posázavský Pacifik, 2003, s. 53.

³⁵³ Tamtéž, s. 57 – 59.

³⁵⁴ Tamtéž, s. 61.

³⁵⁵ Tamtéž, s. 68.

³⁵⁶ Tamtéž, s. 72 – 79.

zaměstnanci německé národnosti, kolaboranti a fašisté. Zároveň ihned započaly práce na obnově poničeného majetku ČSD.³⁵⁷

Od 1. 5. 1951 proběhly změny vzhledu lokomotiv a motorových vozů, do jejich čela se jako symbol pracujícího lidu začala montovat rudá hvězda. Počínaje rokem 1968 začala být volná i sobota, což sebou přineslo zvýšený zájem o chataření a chalupaření. Profit z toho měla ale hlavně víkendová osobní doprava na tradičních rekreačních tratích, kam Kácov patřil a patří dodnes, ale v mnohem menší míře než tomu bylo za První republiky.³⁵⁸

Po událostech v roce 1989 nastal pokles železniční dopravy, který pokračuje do dnešních dní. Podařilo se udržet odvoz dřeva z Ledče a Kácova, občas je odeslán kámen z Vlastějovic nebo železný šrot. Stanice v Kácově proslula a zviditelnila se v roce 2001, kdy zde byl natáčen Svěrákův film *Tmavomodrý svět* o českých letcích v Anglii za 2. světové války.³⁵⁹

Dodnes je v Kácově považováno železniční spojení za velkou událost 20. století. Přestože dnes již místní dráha není mnoho využívána, tak znamená důležitou spojnici s dalšími posázavskými městy a vesnicemi. Problémem na trase Světlá, Leděč a Kácov je nedostatečné využívání této trati. V Kácově mnoho lidí ani podnikatelů dnes, ale ani v minulém století tuto možnost dopravy nevyužívalo. Přesto propojení Kácova s dalšími městy znamenalo velký pokrok a dodnes si návštěvníci mohou při jízdě vlakem zdejší krajem vychutnat cestu podél řeky Sázavy. V posledních letech je velice populární jízda historickými vlaky z Prahy na proslulou Kácovskou pouť, která se koná každoročně na konci měsíce srpna.

Pivovar

První zmínka o výrobě kácovského piva sahá až do roku 1457. Dnešní budova pivovaru (obr. 79) je totožná s původně zbudovaným pivovarem středověkým. Pivovar leží přímo na břehu řeky Sázavy a je každoročně ohrožen či přímo postižen záplavami. Pivovar byl vždy majetkem zdejších pánů. Po roce 1918 byl znárodněn stejně tak jako celý habsburský majetek a stal se státním pivovarem. Majitelem se stal pivovar Hubertus. Další znárodnění přišlo roku 1948. Provoz pak

³⁵⁷ Navrátil, M. *100 let místní dráhy Světlá - Leděč – Kácov*. Čerčany: Posázavský Pacifik, 2003, s. 82 – 89.

³⁵⁸ Tamtéž, s. 97 - 102.

³⁵⁹ Tamtéž, s. 109 - 118.

byl součástí následujících podniků: 1948 – 1952 Středočeské pivovary n.p., 1953 – 1954 Benešovské pivovary n.p., 1955 - 1957 Středočeské pivovary n.p. Jako výrobní pivovar zanikl roku 1957. Další velké rekonstrukce se tento objekt dočkal až v letech 1993 – 1994. Byl otevřen, ale zakrátko opět uzavřen. V roce 2001 pivovar zakoupila firma Pivovar Kácov s.r.o. Pivovar prošel velkou rekonstrukcí a je tak dnes chloubou obce Kácov.³⁶⁰

Palírna

Počátkem roku 1728 byla ve mlýně pod zámekem zbudována palírna a později pila s elektrárnou. Období slávy této stavby skončilo v 19. století.³⁶¹

Průmysl a hospodářství

Od roku 1897 do období první světové války byla v obci Kácov rozšířena výroba hrnčířského zboží. Ve 20. letech 20. století bylo v obci založeno stavební družstvo. Nacházely se zde také elektrárna, knihtiskárna, mlékárna, pivovar, dvě cihelny, tři mlýny, dvě pily, lom a záložna. V období 80. let 20. století se zde provozoval textilní průmysl zabývající se zpracováním lněného vlákna. V této době poskytovalo zdravotní péči v Kácově obvodní zdravotní středisko.³⁶²

Spolky

Vlivem působení Václava Vlčka, rodáka střechovského a pozdějšího spisovatele, byl v Kácově roku 1862 založen ochotnický spolek. Výtěžek divadelních her byl vždy věnován na dobročinné účely. V Kácově byl roku 1876 založen hasičský sbor. Včelařský spolek byl založen roku 1897. Občanská záložna, později Reifeisenka, byla zřízena v roce 1880.³⁶³

Pošta

Roku 1867 byla otevřena poštovní stanice. Prvním poštmistrem byl pan František Brendl, kupec v Kácově. Do tohoto roku byla pošta až ve Vlašimi, kam

³⁶⁰ [Http://www.pivovarkacov.cz/](http://www.pivovarkacov.cz/) [online]. 2011 [cit. 2011-03-31]. Pivovar Kácov. Dostupné z WWW: <<http://www.pivovarkacov.cz/o-pivovaru.html>>.

³⁶¹ Kuča, K. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku. 2. díl. H-Kole*. Praha: Libri, 1997, s. 753.

³⁶² Tamtéž, s. 753.

³⁶³ Zavadil, A.J. *Kutnohorsko slovem i obrazem*. Kutná Hora: Karel Šolc, 1912, s. 148.

musel docházet panský posel. Na počátku zdejší poštovní služby jeden posel docházel do Vlašimi a druhý do Janovic na nově zřízenou poštu. Až v roce 1869 došlo ke zřízení vozové čili jízdni pošty. Součástí poštovní stanice byl i telegraf.³⁶⁴

Obchod

Obchod se v Kácově soustřeďoval hlavně na dobu výročních trhů. Jednalo se hlavně o obchod s hovězím dobytkem, trhy s koňmi se nekonaly. Menší obchod zde vykonávali domácí kupci, střižníci a obilní obchodníci. Týdenní trhy se zde konaly na podzim. Ze zdejších lesů se plavilo a vyváželo velké množství dříví. Obec také měla dostatek obilí, lihovin a piva. Zelenina se do Kácova dovážela hlavně z Kutné Hory, uhlí po železniční trase, mouka a kupecké zboží z Uhlířských Janovic a Vlašimi. Zdejší podnebí nikdy nebylo příliš dobré pro ovocnářství. Jsou ale záznamy o tom, že se v zdejším kraji dařilo třešním, hruškám, jablkům a švestkám.³⁶⁵

Průmysl, mlýny

Na řece Sázavě stál panský mlýn. Na levém břehu Sázavy stál jeden a na pravém břehu druhý mlýn, oba při jednom jezu. Nejstarší zmínka o těchto mlýnech je z roku 1440, kdy byly majetkem vrchnosti. Potom se pronajímaly mlynářům za peníze, nebo za obilí. Za velkovévodkyně Toskánské byly mlýny prodány. Mlýn měl valchu, pilu, 6 kopců polí a kus louky. To vše prodala „14. dne měsíce února 1727 Kristianovi Bösovi za 450 zl. Rýn. A roční činži 50 zl. rýn.“³⁶⁶ Tento mlýn byl opět přikoupen roku 1869 císařem Ferdinandem, tehdejším majitelem velkostatku.

Škola

Ve druhé polovině 14. století byla v Kácově založena fara. Na zbudování této stavby se aktivně podílel rod Černčických. V té samé budově byla pravděpodobně založena škola. K roku 1692 byla postavena nová budova školní. Nejstarší školní budova byla na náměstí. Byla to jednopatrová stavba sloužící rovněž jako radnice a šenkovní dům.³⁶⁷

³⁶⁴ Zavadil, A.J. *Kutnohorskou slovem i obrazem*. Kutná Hora: Karel Šolc, 1912, s. 148.

³⁶⁵ Tamtéž, s. 148.

³⁶⁶ Tam též, s. 148.

³⁶⁷ Tam též, s. 130.

Nicméně tato budova, sloužící jako šenk lihovin, nebyla příliš vhodná jako školní budova. Situaci změnila až Anna Marie Toskánská, která tuto budovu koupila a hned ji dala zbořit. Radnice a šenkovní dům se přesunul do nově zakoupeného domu od rodiny Jirsíkovi. Tento dům je až dodnes radnicí.³⁶⁸

Velkovévodkyně toskánská zakoupila také malý dům pro hlídače, kde byla zřízena školní budova. Dům to byl ale malý a chatrný. V této budově se vyučovalo až do roku 1808. V tomto roce byla stará budova zbourána a byl znovu vystavěn poschodový dům pro školu se dvěma třídami. *„Druhá třída byla povolena a také otevřena r. 1828.“*³⁶⁹

*„Když r. 1874 bylo povoleno c.k. z. šk. r. 1. ledna 1875 rozšířiti školu o třetí třídu, vyučováno v soukr. domě č. pop. 52 a v roce 1884 povoleno c.k. z. šk. r. rozšířiti školu o třídu čtvrtou a tu opět najmuta druhá místnost pro tuto třídu v čís. pop. 45., později v č.p. 10.“*³⁷⁰

Školním zákonem z roku 1869 byla práva i povinnosti přeneseny na obce. K roku 1886 obec přistavila vedle staré budovy novou budovu školní o 4 třídách. V roce 1897 bylo povoleno školu rozšířit o pátou třídu, která byla otevřena 1. března 1897. Nejstarší známý plat zdejšího učitele je zaznamenán k roku 1692. Kantor si podle záznamů celkem vydělal 40 zlatých ročně.³⁷¹

³⁶⁸ Zavadil, A.J. *Kutnohorská slovesná i obrazem*. Kutná Hora: Karel Šolc, 1912, s. 130.

³⁶⁹ Tamtéž, s. 130.

³⁷⁰ Tamtéž, s. 131.

³⁷¹ Tamtéž, s. 131.

8. Závěr

V diplomové práci jsem popsal vývoj zámku a obce Kácov se zvláštním přihlédnutím k jejich dějinám v první polovině 20. století. Jednalo se o jedno z nejvýznamnějších období historie této středočeské obce.

Popsán je urbanistický vývoj obce od r. 1352, privilegia a vývoj počtu obyvatel. Soustředil jsem se rovněž na vývoj tvrzí a hradu s podrobným historickým přehledem bývalých majitelů panství.

Hlavní náplní mé práce bylo zpracování historie místního zámku. Jako majitelé zdejšího panství zde postupně působili: rod Černčických, Aleš Holický ze Šternberka, Jan Dvořecký z Olbramovic, Jan de Witte, František Vilém Popel z Lobkovic, Jan František z Kaisersteijnu či hrabě Breda.

Nejvýznamnější osobností pro další rozvoj obce byla Anna Marie Františka kněžna Toskánská. Za této majitelky byl zámek přestavěn na velmi honosné barokní sídlo. Zámek se v dalších letech stal majetkem rakouského domu, za První republiky byl spolu s velkostatkem v držení státu, což platilo až do nedávné doby. Dnes je zámek v držení obce, která bohužel nemá dostatečné finanční zdroje na jeho opravu.

Zvláštní pozornost jsem věnoval stavebně historickému průzkumu zámku. Uvádím zde vlastní stavebně historické zpracování. Popisuji stav kácovského zámku v roce 2011 a dokumentuji jej množstvím vlastních fotografií. Ze stavebně historického vývoje vyplývá, že zámek byl do své dnešní podoby přestavěn v době barokní. Při zkoumání stavebního vývoje zámku jsem zjistil, že jsou zde gotické stavební prvky, ale větší změny byly učiněny v renesanci. Největší barokní úprava potvrzuje tvrzení, že největší rozkvět zámku byl v době, kdy zde vládla kněžna Toskánská.

V dalších kapitolách jsem podrobně popsal současný stav domů na náměstí, které bylo převážně za První republiky, kdy obec vzkvétala, hlavním a velmi významným centrem obce. Svědčí o tom rovněž architektura místních domů. Popsal jsem podrobně dominantu hlavního prostranství, to je sousoší Čtrnácti svatých pomocníků, které bylo v nedávné době opraveno. Tato barokní stavba vznikla v době, kdy Kácov měla ve svém držení kněžna Toskánská. Popsal jsem také stavební a historický vývoj fary a kostela Panny Marie.

Velkou část své práce jsem věnoval historii obce v první polovině 20. století. Důvodem bylo popsání nejvýznamnějšího novodobého období dějin Kácova. Byla to doba, kdy v obci vzkvétaly jak turistický ruch, tak rovněž kultura. Zpracoval jsem v rámci této kapitoly také dějiny a vývoj samosprávy, školství, Sokola a dalších spolků, které hrály v kulturním životě obce v první polovině 20. století významnou roli.

Ve své práci jsem vycházel nejen z dochovaných písemných záznamů, ale i z výpovědí místních rodáků. Ti přispěli k doplnění informací o životě v obci s kritickým pohledem na historii i současnost.

Souhrnně mohu konstatovat, že významným obdobím v dějinách obce a vývoje zámku byla doba vlády kněžny Toskánské, která zvelebila místní zámek na velmi honosné barokní sídlo. Toto bylo vrcholné období pro vývoj místního zámku. Později byla budova zámku jen využívána pro hospodářské a bytové účely, ale nebylo a není do ní investováno. Další vrchol obec zaznamenala v letech 1918 – 1939. Bylo to období, kdy do obce proudily velké finanční zdroje převážně z pobytu letních hostů. Tento pomyslný vrchol obce se poté ať již v době druhé světové války, tak v dobách socialismu velmi změnil. V obci za dob socialismu byli starostové málo aktivní, nepřilíš angažovaní, což jim může být ctí, ale v obci se za tuto dobu nic nového nevybudovalo.

V současné době se obecní zastupitelstvo obce Kácov snaží vybudovat v obci kanalizaci, vodovod a opravit místní komunikace. K těmto nelehkým úkolům přibyl i další. Místní zámek se stal majetkem obce. Další využitelnost budovy barokního zámku je velmi pochybná. Nezbyvá než doufat, že se v co nejbližší době najde investor, který dá opravit stále více chátrající zámeckou budovu. To by mohlo oživit turistický ruch a navrátit této krásné obci i její dávný význam.

9. Slovník pojmů

arkýř	výstupek před průčelím budovy, rozšiřující vnitřní prostor a umožňující výhled do stran
art deco	art deco je univerzální dekorativní styl, který se rozšířil především v Evropě a v USA ve 20. a 30. letech dvacátého století v průmyslu a řemesle. Nese rysy mnoha směrů, především kubismu, futurismu a secese
balustráda	balustráda je zábradlí složené z kuželek – balustrád
bosáž	zdívo s plasticky zdůrazněnými čely jednotlivých kvádrů v líci
fabion	zaoblený nebo i jinak profilovaný přechod mezi stropem a stěnou. Je-li přechod odstupňován, nazývá se římsou
girlandy	plastická, obloukovitá výzdoba v podobě zavěšeného polovence z motivů rostlin a struh
konzole	konstrukce vystupující z plochy stěny pro podporování dalšího stavebního díla
krokve	prvek krovové konstrukce podírající bezprostředně podklady krytiny
leseny	svislý plochý vystouplý pás ze zdiva nebo jen vytažený v omítce, na rozdíl od pilastru bez hlavice a patky
luneta	kuklice, pronik jedné klenby, klenbou druhou, menší výšky i rozponu. Někdy slouží k umístění oken
maskaron	ozdobný motiv v podobě lidské tváře
nika	pravoúhlé okrouhlé rozšíření prostoru prohloubením v tloušťce zdi
ostění	postranní části rámování otvoru ve stěně
parkán	prostor za samotnými hradbami, který je z přední strany chráněn další, zpravidla menší zdí či náspem
pilastr	pilastr je pravoúhlé, někdy ploché před líc zdiva mírně vystupující zesílené stěny, tvořící s ní konstrukčně jeden celek
portály	stavebně upravený vstup nebo vjezd, tvořící součást stavebního objektu
presbytář	kněžiště
rizalit	část budovy, méně nebo více vystupující před ostatní průčelí, rozšiřující její půdorys a vyzděná v plné - hmotě od základů
sakristie	místnost v kostele, v níž jsou uchovávána bohoslužebná roucha kněží i ministrantů a předměty užívané při bohoslužbě, slouží také kněžím a ministrantům jako prostor pro přípravu a převléknutí se na obřady
šambrána	rámové ostění oken a dveří, převážně z pásů předstupujících před líc zdiva

valbová střecha	valbová střecha má okapy na všech čtyřech stranách, je tvořena čtyřmi plochami, které se protínají ve čtyřech nárožích a vodorovném hřebenu
vaznice	způsob sestavení nebo napojení jednotlivých součástí stavebního díla
voluta	zavinutá křivka, spirála
zaoblené nároží	místo konvexního proniku dvou nerovnoběžných průčelí, bývá stavebně zpevněno a zvýrazněno barevně
záklenek	nadpraží otvoru ve zdi
žebrová klenba	žebro klenební je samostatný architektonický článek v místech proniku klenebních ploch

10. Prameny a literatura

Prameny

Státní oblastní archiv v Praze

Ředitelství státních lesů Kácov

Karton 82, inv. č. 71: Koupě, prodej a směny, pozemková reforma.

Všeobecná správa a účetnictví – právní záležitosti.

Karton 160, inv. č. 150: Inspekce a návštěvy úřední.

Státní okresní archiv Kutná Hora

Archiv obce Kácov

Knihy, inv. č. 10, Pamětní kniha městečka Kácova 1933 – 1945.

Knihy, inv. č. 11, Pamětní kniha městečka Kácova 1937 – 1940.

Literatura

Beneš, F. *Berní rula 10. Kraj Čáslavský I.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1953.

Doskočil, K. *Berní rula 2. Souhrnný index obcí, osad a samot k berní rule.* Praha: Pedagogické nakladatelství, 1953.

Durdík, T. *Encyklopedie českých hradů.* Praha: Libri, 1995.

Fiala, Z. a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku. Východní Čechy.* Praha: nakladatelství Svoboda, 1989.

Hall, J. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění.* Praha: Mladá fronta, 1991.

Hledíková, Z. a kol. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost.* Praha: Lidové noviny, 2007.

Kryl, A. *Památky středních Čech.* Praha: Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, 1988.

Kubišta, A. *Sázava: Dolní a střední.* Praha: Pavel Körber, 1908.

Kuča, K. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku. 2. díl. H-Kole.* Praha: Libri, 1997.

- Mašek, P. *Modrá krev*. Praha: Mladá Fronta, 2003.
- Muk, J. a Macek, P. *Stavebně – historický průzkum*. Praha: SÚRPMO, 1991.
- Navrátil, M. *100 let místní dráhy Světlá - Ledec – Kácov*. Čerčany: Posázavský Pacifik, 2003.
- Poche, E. a kol. *Umělecké památky Čech K/O. 1. svazek*. Praha: Academia, 1978.
- Profous, A. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik původní význam a změny*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1949.
- Remešová, V. *Ikonografie a atributy svatých*. Praha: Zvon, 1990, s. 42.
- Royt, J. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006.
- Sedláček, A. *Hrady, zámky a tvrze království českého. XII. díl*. Praha: Argo, 1997.
- Sedláček, A. *Místopisný slovník historický království českého*. Praha: Argo, 1998.
- Svoboda, Gustav V. *Kácov (I. Část). Sborník historického kroužku XI*, 1910.
- Šedivý, I. *Češi, české země a velká válka 1914 – 1918*. Praha: nakladatelství Lidové noviny, 2001.
- Vlček, P. *Encyklopedie českých zámků*. Praha: Libri, 1994.
- Zavadil, A.J. *Kutnohorsko slovem i obrazem*. Kutná Hora: Karel Šolc, 1912.

Internetové zdroje

Http://www.abcsvatych.com [online]. 2011 [cit. 2011-03-31]. 14 svatých pomocníků v nouzi. Dostupné z WWW: <<http://www.abcsvatych.com/rozdeleni/pomocnici.htm#kyriak>>.

Http://catholica.cz/ [online]. 2011 [cit. 2011-03-31]. O patronech, učitelích církve. Dostupné z WWW: <<http://catholica.cz/?a=8>>.

Http://www.farnost.zruc.info/ [online]. 2011 [cit. 2011-03-31]. Anna Marie Františka Toskánská. Dostupné z WWW: <<http://www.farnost.zruc.info/histkacov/amft.html>>.

Http://www.kacov.cz/[online]. 2011 [cit. 2011-03-31]. Kácovská radnice. Dostupné z WWW: <http://www.kacov.cz/index.php?id=Historie-mestecka-11&clanek=Kacovska-radnice-45>>.

11. Přílohy

obr. 1 – první suterén

obr. 2 – první suterén (křížová klenba)

obr. 3 – první suterén (dochované barokní dveře)

obr. 4 – první suterén (podélná chodba s valenou klenbou)

obr. 5 – první suterén (sklep nájemníka s křížovou klenbou)

obr. 6 – schodiště do druhého suterénu, zaklenuto valenou klenbou ve spádu

obr. 7 – centrální prostor druhého suterénu

obr. 8 – druhý suterén, místnost s valenou klenbou

obr. 9 – spojovací chodba mezi zámekem a kostelem, v přízemí zaklenuto křížovou klenbou

obr. 10 – západní strana chodby v přízemí

obr. 11 – chodba v přízemí, dveře do knihovny

obr. 12 – chodba v přízemí, dveře na východní straně s eliptickým nadsvětlíkem

obr. 13 – přízemí, místnost na západní straně zaklenut valenou klenbou a hřebínky na lunetě

obr. 14 – přízemí, poslední místnost na západní straně s neckovou klenbou

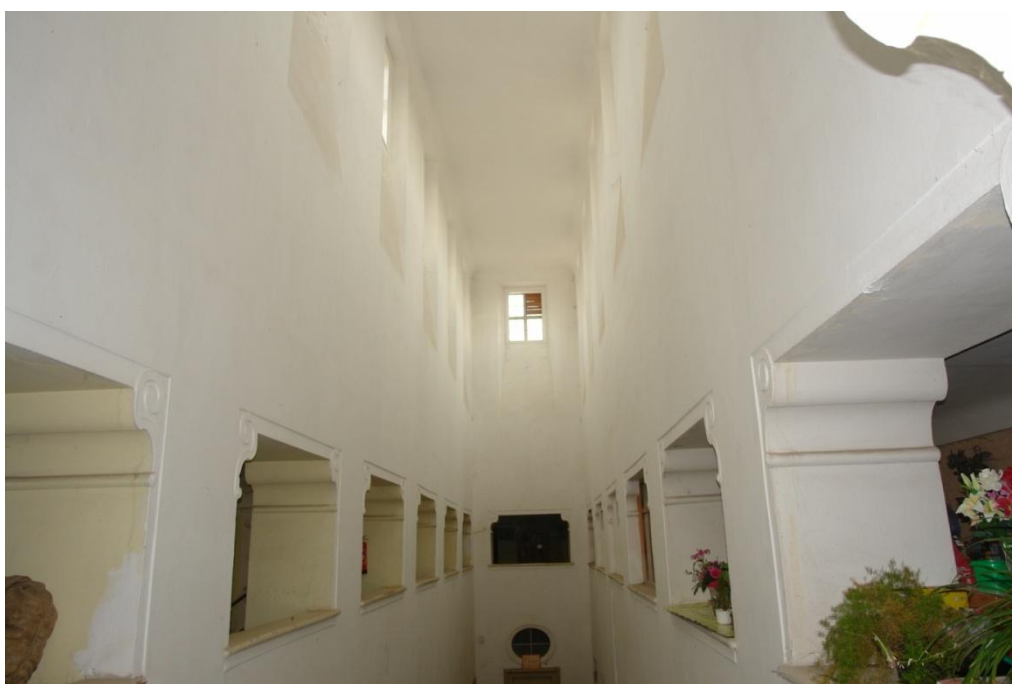
obr. 15 – přízemí, severovýchodní místnost s křížovou klenbou

obr. 16 – schodiště do první patra, štuková ornamentika

obr. 17 – strop u vchodu do zámku s barevnými loveckými motivy

obr. 18 – ochoz prvního patra

obr. 19 – půda s kouřovodem

obr. 20 – střecha, zastřešení věže s dřevěným krovem

obr. 21 – jihozápadní strana zámku

obr. 22 – jihovýchodní roh zámku, iluzivní okna, nad nimi maskaron s volutovými ozdobami

obr. 23 – západní strana zámku, foto z hospodářského dvora objektu

obr. 24 – spojovací chodba ze strany hospodářského dvora

obr. 25 – severní strana zámku

obr. 26 – vstup do zámku ze severní strany

obr. 27 – severní strana, trojúhelníkový štít s maskaronem

obr. 28 – severní strana, vikýř s kruhovým oknem

obr. 29 – jižní strana zámku

obr. 30 – východní strana zámku

mapa č. 1

(<http://www.mapy.cz/#x=15.028084&y=49.777630&z=16&c=2-8-3-15-14-x>)

mapa č. 2

(<http://maps.google.cz/maps?hl=cs&tab=w1>)

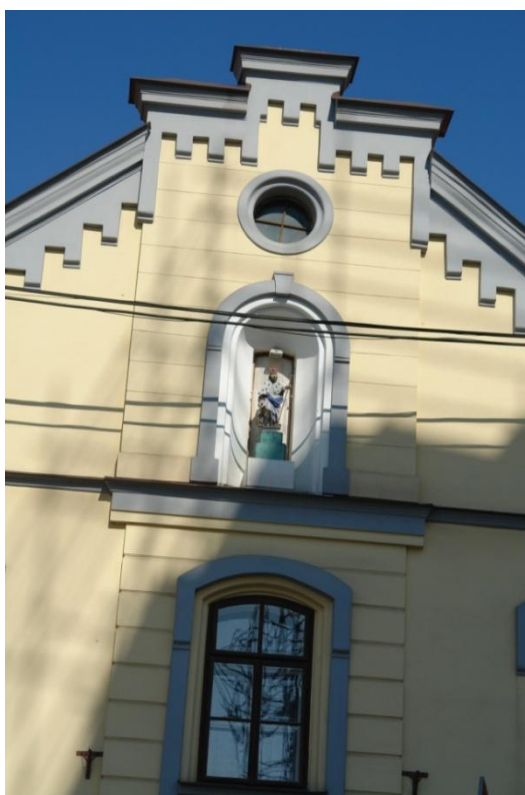
obr. 31 – dům č. p. 80

obr. 32 – dům č. p. 80

obr. 33 – dům č. p. 40 (radnice)

obr. 34 – dům č. p. 40 (radnice)

obr. 35 – dům č. p. 40 (radnice)

obr. 36 – dům vedle radnice č. p. 32

obr. 37 – dům č. p. 33

obr. 38 – dům č. p. 4

obr. 39 – dům č. p. 3

obr. 40 – domy č. p. 14, 15

obr. 41 – domy č. p. 14, 15

obr. 42 – dům č. p. 24 (hotel)

obr. 43 – dům č. p. 24 (hotel)

obr. 44 – zbytky menšího domu, dnes na místě domu zahrada

obr. 45 – prostor náměstí v Kácově z východní strany

obr. 46 – dům č. p. 11

obr. 47 – dům č. p. 11

obr. 48 – dům č. p. 185 (sokolovna)

obr. 49 – památník obětem světových válek

obr. 50 – dům č. p. 27

obr. 51 – dům č. p. 28

obr. 52 – dům č. p. 31

obr. 53 – dům č. p. 33

obr. 54 – domy č. p. 29, 30

obr. 55 – domy č. p. 29, 30

obr. 56 – dům č. p. 32

obr. 57 – nová barokní farní budova

obr. 58 – kostel Panny Marie

obr. 59 – oltář s obrazem Čtrnácti svatých pomocníků

obr. 60 – kostel Panny Marie

obr. 61 – kostel Panny Marie

obr. 62 – sloup Čtrnácti pomocníků – Panna Marie s Ježíškem

obr. 63 – sloup Čtrnácti pomocníků – sv. Josef

obr. 64 – sloup Čtrnácti pomocníků – sv. Jan Nepomucký

obr. 65 – sloup Čtrnácti pomocníků – sv. Barbora

obr. 66 – sloup Čtrnácti pomocníků – sv. Kateřina Alexandrijská

obr. 67 – sloup Čtrnácti pomocníků – sv. Achác

obr. 68 – sloup Čtrnácti pomocníků – sv. Kryštof

obr. 69 – sloup Čtrnácti pomocníků – sv. Markéta

obr. 70 - sloup Čtrnácti pomocníků – sv. Pantaleon

obr. 71 - sloup Čtrnácti pomocníků – sv. Blažej

obr. 72 - sloup Čtrnácti pomocníků – sv. Cyriak

obr. 73 – sloup Čtrnácti pomocníků – sv. Jiří

obr. 74 – sloup Čtrnácti pomocníků – sv. Jiljí

obr. 75 – sloup Čtrnácti pomocníků – sv. Diviš

obr. 76 – sloup Čtrnácti pomocníků – sv. Vít

obr. 77 – sloup Čtrnácti pomocníků – sv. Eustach

obr. 78 – sloup Čtrnácti pomocníků – sv. Erasmus

obr. 79 – budova pivovaru

Tabulka č. 1 Přehled počtu letních hostů a vybraných částek z poplatků za pobyt
v Kácově v letech 1919 – 1940

Rok	Počet letních hostů	Vybráno na obecních dávkách v Kč.
1919	200	nevybíraly se
1920	200	nevybíraly se
1921	200	800
1922	nevedeno	1420
1923	nevedeno	nevedeno
1924	nevedeno	nevedeno
1925	230	nevedeno
1926	250	nevedeno
1927	nevedeno	nevedeno
1928	327	2740
1929	380	3575
1930	400	3246
1931	432	3024
1932	nevedeno	nevedeno
1933	313	1716
1934	nevedeno	nevedeno
1935	244	1441
1936	272	nevedeno
1937	373	2467
1938	nevedeno	nevedeno
1939	307	2377
1940	169	1282